

Hvem er «vi» i en krise?

En komparativ retorisk analyse av de epideiktiske funksjonenes rolle i skandinavisk kriseretorikk under koronapandemien våren 2020.

Åste Kristine Sandvik Hammer

Masteroppgave i NOR4190 nordisk, særlig norsk, språkvitenskap

Institutt for lingvistiske og nordiske studier

Det humanistiske fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

Våren 2021

Sammendrag

I denne masteroppgaven vil jeg presentere en komparativ analyse av pressekonferansetaler avholdt av de skandinaviske statsministre Erna Solberg, Mette Frederiksen og Stefan Löfven under oppstarten av koronapandemien våren 2020. I talene informerer statsministre om smittetall, tiltak og om økonomiske kompensasjoner, men talene inviterer også til felles kriseforståelse, og både henvender seg til fellesskapet og karakteriserer det. På den måten kan talene også leses som epideiktiske.

For å forstå den epideiktiske påvirkningen i en tale, må man lese talene som epideiktiske. Derfor vil analysen ha sitt utgangspunkt i moderne teorier om epideiktisk retorikk. I analysen spør jeg om hvilken rolle epideiktisk retorikk tjener i de skandinaviske statsministres pressekonferansetaler. Jeg spør også om hvordan talene bidrar til å etablere en felles kriseforståelse, og til å styrke følelsen av et nasjonalt fellesskap under pandemien. For å svare på disse spørsmålene, vil jeg gjøre en komparativ analyse av talene forankret i Celeste M. Condit's teori om epideiktisk påvirkning, og teorier om konstitutiv retorikk. Metoden muliggjør en epideiktisk lesning av talene, og hjelper med å synliggjøre talenes skapende og samlende funksjoner.

Masteroppgaven arbeider ut ifra et historisk sjeldent utgangspunkt for en komparativ analyse av kriseretorikk, der krisen det kommuniseres om i de tre statsministres taler er den samme. Analysen vil vise at de tre skandinaviske statsministre i ulik grad tyr til det epideiktiske i sine taler, at det epideiktiske spiller en rolle når det gjelder å skape og invitere til kriseforståelse, og at kriseforståelsen forbindes til det nasjonale selvbildet. Mer spesifikt viser analysen at den norske statsministeren inviterer til en forståelse av krisen som en positiv fellesskapsøvelse, mens Frederiksen og Löfven på hver sin måte forankrer den ønskede mobiliseringen til pliktfølelse og samvittighet.

Den komparative analysen vil gi ny innsikt for hvilken rolle epideiktisk retorikk spiller i kriseretorikk, og for hvilken rolle krisens karakter spiller for valg av retorisk taleform. Analysen viser også hvordan kriseretorikken bidrar til å styrke følelsen av et nasjonalt fellesskap, og forsøker å synliggjøre de forståelsene av fellesskapet som foreligger i talene: Hvem «vi» er i de tre skandinaviske landene under koronapandemien.

Forord

Jeg er så enormt takknemlig for å ha fått muligheten til å benytte dette ellers vanskelige og uforutsigbare året til å fordype meg i og utforske noe jeg interesserer meg for. Uansett hvor uforutsigbar verden og hverdagen har vært, har jeg alltid hatt masteroppgaven å jobbe med – eller hengende over meg. Det skal dog bli godt å legge den på hylla, men før jeg gjør det, er det mange jeg skylder en takk.

Først og fremst vil jeg takke min veileder Eirik Vatnøy. Takk for at du hadde troen på at jeg kunne gjennomføre en masteroppgave om retorikk. Takk for innspill, gjennomganger, spørsmål, spennende forslag og miniforelesninger. Og ikke minst: Takk for din positivitet.

Takk til Ingrid og Keyvan, som til tross for stengte universitetslokaler har gjort at jeg gjennom hele denne hjemmebaserte masterprosessen har følt at jeg ikke har vært alene likevel.

Takk til venner og familie som har hjulpet meg, støttet meg og hatt troen på meg. En spesiell takk til Astrid og Andreas, for onsdagsturer og enorm oppbakking hele veien. Pappa – takk for gjennomlesninger, diskusjoner og digresjoner. Mamma – hyttekontoret ville ikke vært det samme uten deg. Takk for din uendelige omsorg.

Jens. For alt du gjør hver eneste dag, for alt du er og har vært de siste ukene, og for alle kamelene du har svelget dette året: Tusen takk. Uten deg hadde ikke denne masteroppgaven blitt noe av. Nå kan endelig vårt «vi» handle mindre om meg.

Notodden, juni 2021

Åste Kristine Sandvik Hammer

Innhold

Sammendrag	iii
Forord	iv
Del 1: Introduksjon, teori og metode	1
1. Introduksjon og bakgrunn for oppgaven	1
1.1 Problemstilling	3
1.2 Disposisjon.....	5
2. Teori.....	6
2.1 Retorisk sjangerforståelse og retorisk situasjonsforståelse	6
2.2 Epideiktisk retorikk.....	9
2.3 Epideiktisk påvirkning og Condits epideiktiske funksjoner	10
2.4 Til analysen.....	15
3. Metode	16
3.1 Utvalg av materiale	16
3.2 Retorisk kritikk	18
3.3 Gjennomføring av analysen	20
Del 2: Analysene	25
4. Norge 12. mars	26
4.1 Den retoriske situasjon.....	26
4.2 Generelle trekk ved talen	29
4.3. De epideiktiske funksjonene i pressekonferansen 12. mars.....	29
4.4 Dugnaden og det solidariske, norske fellesskapet	33
5. Norge 7. april.....	35
5.1 Den retoriske situasjon.....	35
5.2 Generelle trekk ved talen	38
5.3 De epideiktiske funksjonene i pressekonferansen 7. april	38
5.4 Krisen som mulighet til å vise seg som et land med gode verdier.....	42
6. Sverige 11. mars	44
6.1 Den retoriske situasjon.....	44
6.2 Generelle trekk ved talen	46
6.3 De epideiktiske funksjonene i pressekonferansen	46
6.4 Samfunnet som et fellesskap.....	50
7. Sverige 31. mars	51
7.1 Den retoriske situasjon.....	51
7.2 Generelle trekk.....	53

7.3 De epideiktiske funksjonene i pressekonferansen 31. mars.....	53
7.4 Med sosialdemokratiet i ryggen.....	56
8. Danmark 11. mars 2020.....	57
8.1 Den retoriske situasjon.....	57
8.2 Generelle trekk.....	59
8.3 De epideiktiske funksjonene i pressekonferansen 11. mars.....	59
8.4 Samfundssindet og den akutte krisen.....	63
9. Danmark 6. april.....	65
9.1 Retorisk situasjon.....	65
9.2 Generelle trekk ved talen.....	67
8.3 De epideiktiske funksjonene i pressekonferansen 6. april.....	68
9.4 Samfunnskrisen og fellesskapets deler.....	72
Del 3: Drøfting og avsluttende refleksjoner.....	73
10. Drøfting: Den epideiktiske kriseretorikken.....	73
10.1 Den epideiktiske etableringen av kriseforståelse.....	74
10.2 Opprettholdelsen og formingen av et «vi» i en krise.....	79
10.3 Kriseretorikken og det epideiktiske.....	84
Bibliografi.....	87
Vedlegg 1 – Statsminister Erna Solbergs taler.....	91
Erna Solbergs innledning ved pressekonferansen 12. mars 2020.....	91
Erna Solbergs innledning ved pressekonferansen 7. april 2020.....	95
Vedlegg 2 – Statsminister Stefan Löfvens taler.....	99
Stefan Löfvens innledning ved pressekonferansen 11. Mars 2020.....	99
Stefan Löfvens innledning ved pressekonferansen 31. mars 2020.....	102
Vedlegg 3 – Statsminister Mette Frederiksens taler.....	105
Mette Frederiksens innledning ved pressekonferansen 11. mars 2020.....	105
Mette Frederiksens innledning ved pressekonferansen 6. april 2020.....	113

Del 1: Introduksjon, teori og metode

1. Introduksjon og bakgrunn for oppgaven

Koronaviruspandemien i 2020 og 2021 vil på mange måter sette sine spor. Den smittsomme sykdommen covid-19, som skyldtes det nye koronaviruset sars-CoV-2, ble for første gang påvist rundt årsskiftet 2019/2020 i Kina, og utviklet seg i løpet av januar 2020 til en epidemi i deler av landet. Viruset spredte seg dog raskt til andre land, i januar 2020 erklærte Verdens Helseorganisasjon krisetilstand, og i mars ble virusutbruddet klassifisert som en pandemi (WHO, 2020). For å redusere antall smittede tok flere land i bruk tiltak som påbud om karantene og isolasjon for de som hadde vært i kontakt med en som var smittet eller kom hjem fra utlandet, og flere land stengte sine grenser. Begrensning av sosial kontakt var et av virkemidlene som ble tatt i bruk av flere land som skulle redusere virusets spredning og gjøre sporing av smitteveier enklere. I noen land ble det også innført portforbud eller nedstenging av offentlige institusjoner og anbefalinger om hjemmekontor. 15. mars 2020 var over 143 000 mennesker rapportert smittet av det nye koronaviruset i 141 ulike land (Folkehelseinstituttet, 2020).

I Skandinavia satte viruset fart kort tid etter vinterferien i slutten av februar, da flere kom hjem fra reiser i land med høy smitte som Italia og Østerrike. Gradvis iverksatte de tre landene tiltak som skulle hindre at smitten spredte seg, som for eksempel ved å begrense hvor mange personer som kunne være samlet på et sted, og ved å iverksette smittesporing. Smitten tok likevel fart, og et par uker senere skulle to av tre skandinaviske land, Norge og Danmark, stenge alle landets skoler og offentlige institusjoner, og alle tre landene iverksatte en rekke tiltak for å hindre at viruset skulle spre seg ytterligere. I den forbindelse avholdt de tre regjeringene et stort antall pressekonferanser der de blant annet presenterte tiltak, informerte om smittetall, r-tall (reproduksjonstall) og strategier, og for økonomiske kompensasjoner for både bedrifter og kulturliv som måtte stenge ned for å stoppe smitten. Det er disse pressekonferansene som er utgangspunktet for denne masteroppgaven. Nærmere bestemt er det statsministernes innledende og agendasettende taler som er tema.

Pressekonferanser skiller seg fra andre medierte kommunikasjonssettinger ved at de blant annet er varslet i forkant, av deres formelle status og deres lange varighet. I tillegg til dette skiller pressekonferansene seg fra andre intervju situasjoner med pressen ved at de er iverksatt på politikernes eget initiativ. Det gir politikere selv mulighet til å sette agendaen, til

å styre gjennomføringen av pressekonferansen og til å sette begrensninger for varigheten (Craig, 2016, s. 96). Pressekonferansene har gått fra å være en arena der politikerne kan kommunisere med ulike nyhetsmedier, til en arena der de kan henvende seg direkte til folket, gjennom blant annet nett-tv og direktesending av pressekonferansene på TV (Craig, 2016). Mange pressekonferanser handler i størst grad om pressens spørsmål til den som avholder pressekonferansen. Likevel er det et fellestrekk for pressekonferanser at den som avholder pressekonferansen åpner seansen med en åpningstale eller monolog der de setter rammen for pressekonferansen, før det åpnes opp for spørsmål fra pressen.

Under koronapandemien økte hyppigheten av de skandinaviske regjeringenes pressekonferanser. Pressekonferansene kunne kjennetegnes ved at regjeringens deltakere som er til stede åpner med hver sin åpningstale. Talene er informative og informasjonstette og deres formål kan kanskje først og fremst forstås som å informere om nye tiltak i forbindelse med pandemien, statistikk over smittespredningen og å formidle landets situasjon i krisen, men ministernes taler skal også møte emosjonelle behov. I en krise vil vi vite hva som skjer, og hvordan vi skal forstå det og forholde oss til det. Hver krisesituasjon er også en retorisk situasjon, hvor krisehåndtererne behøver strategier for å betrygge de som er berørte av situasjonen eller hele befolkningen, og for å skape tillit til at krisen blir håndtert på adekvat og rasjonelt vis (Mral, 2008, s. 1). I en krise krever befolkningen gjerne en kombinasjon av informasjon og beslutningstagning, men det oppstår gjerne også et behov for trygghet, tillit og samhold. Samhold, identitet og anerkjennelse er tradisjonelt sett den epideiktiske retorikkens anliggende.

Fra Aristoteles har vi kategoriseringen av alle taler inn i tre sjangre; den deliberative, den juridiske og den epideiktiske, (Aristoteles, Alexander-retorikken, 2015). Den epideiktiske talesjangeren er den vi forbinder med seremonielle taler. Siden andre halvdel av 1900-tallet har nyere retorisk forskning åpnet for et bredere syn på epideiktisk retorikk, særlig med tanke på dens skapende element (Perelman & Olbrechts-Tyteca, 1969; Condit, 1989; Vatnøy, 2015). I en artikkel fra 2008 skriver Birgitte Mral om Tsunamikrisen i Thailand i 2004 som epideiktisk situasjon, og tyske myndigheters respons på krisen. Her påpeker hun at krisesituasjoner ofte gjør krav på fellesskapsorienterte og verdibyggende tiltak, og at dette aspektet ved en krise er lite diskutert innen teorier om krisekommunikasjon. Ettersom krisesituasjoner gjerne krever slike responser, inviterer deres responser også til en epideiktisk lesning. Her er det ikke snakk om epideiktikk i rituell og seremoniell forstand, slik man forstår epideiktikken i klassisk retorikk, men heller dens skapende og samlende funksjon.

Med utgangspunkt i denne forståelsen av epideiktisk retorikk, som jeg vil beskrive ytterligere i teorikapittelet, vil jeg i denne masteroppgaven forsøke å synliggjøre og undersøke pressekonferansetalenes skapende og samlende funksjoner i en krisesituasjon.

Som Mral undersøker, kan krisesituasjoner også forstås som epideiktiske situasjoner (2008). Koronapandemien utviklet seg til en krise på mange plan: Verdens helseorganisasjon definerte virusutbruddet som en global krise i januar 2020, viruset og sykdommen truet liv, utbruddet utløste ustabile økonomiske forhold, de ulike landenes tiltak og restriksjoner som ble iverksatt for å bremse på smittespredningen påvirket og innskrenket mange menneskers frihet. I mars og april 2020 var krisen ny, pågående og det fantes lite informasjon om virusets fremferd, dets konsekvenser eller pandemiens varighet. Det ble riktignok fort forstått at viruset var svært smittomt, og at sykdommen utløste alvorlige konsekvenser, både for enkeltmennesker, men også for samfunnet, og særlig helsevesenet. Situasjonen er ny og usikker, både for befolkningen og for regjeringene. For at virusets spredning skal hindres eller bremses må befolkningen drastisk endre sine hverdagslige handlingsmønstre. En slik endring krever både forståelse, tillit og motivasjon. I denne masteroppgaven undersøker jeg hvordan det epideiktiske realiseres i kriseretorikken i Skandinavia i forbindelse med koronapandemiens oppstart.

1.1 Problemstilling

Oppgaven setter seg fore å besvare følgende problemstillinger:

- 1: Hvilken rolle tjener epideiktisk retorikk i de skandinaviske statsministernes pressekonferanser under korona-pandemien i 2020?
- 2: Hvordan bidrar de skandinaviske statsministrenes taler i pressekonferansene til å etablere en felles kriseforståelse under pandemien?
- 3: Hvordan bidrar de skandinaviske statsministrenes taler i pressekonferansene til å styrke følelsen av et nasjonalt fellesskap under pandemien?

I denne masteroppgaven ser jeg på det epideiktiske fra et funksjonelt perspektiv, som handler om retorikk som skapende og formende. For å svare på problemstillingene og synliggjøre det epideiktiske i pressekonferansetalene vil jeg i stor grad ta utgangspunkt i Celeste M. Condit's artikkel «The functions of epideictic: The Boston massacre orations as exemplar» om epideiktisk påvirkning. I artikkelen presenterer Condit tre begrepspar for epideiktisk påvirkning (1985). Det første paret, *definition/understanding* refererer til at taleren gjennom

epideiktisk retorikk kan beskrive og forklare den sosiale verden, og invitere til felles forståelse. Begrepsparet *shaping/sharing* handler om at taleren kan forme et fellesskap og invitere publikummet til å bli en del av det. Det siste paret *display/entertainment* handler kort forklart om talerens evne til veltalenhet og til å begeistre sitt publikum. Det siste begrepsparet er ikke inkludert i analysen.

Problemstillingene krever en epideiktisk lesning av pressekonferansetalene, og oppgaven vil derfor også demonstrere en metodisk tilgang til epideiktisk lesning av slike taler, og operasjonalisering av nyere teorier med utgangspunkt i epideiktikken. For å svare på problemstillingene har jeg utarbeidet to sett med forskningsspørsmål basert på Condit's funksjoner:

1: Hvordan defineres krisen av de tre statsministerne? Og hvordan inviteres publikum til å dele denne kriseforståelsen?

2: Hvordan konstrueres eller opprettholdes et symbolsk fellesskap i forbindelse med krisen i de tre landene? Og hva kjennetegner fellesskapene?

Spørsmålene er utformet for å skape en tilgang til det epideiktiske ved talene. Med utgangspunkt i Condit's epideiktiske funksjoner er det første forskningsspørsmålet utarbeidet med mål om å synliggjøre av talenes definering av krisen gi innsikt i talenes skapende kraft, og hvordan dette utføres i talene. Det andre forskningsspørsmålet er relatert til den første og den tredje problemstillingen, og er utformet med sikte på å synliggjøre det formende aspektet ved pressekonferansene. Begrepet symbolsk fellesskap har utgangspunkt i Condit's andre funksjon, om hvordan det epideiktiske bidrar til å etablere og opprettholde fellesskapet og dets ide om seg selv. Forståelsen av denne funksjonen for er inspirert av Michael Calvin McGees artikkel «In search of the people: A rhetorical alternative» (1975) om at det å være en del av et samfunn betyr å identifisere seg med symboler, verdier, myter eller arv som deles i dette samfunnet. Det andre forskningsspørsmålet skal bidra til å synliggjøre disse elementene i talene. De to forskningsspørsmålenes formål er å synliggjøre det epideiktiske ved talene, men også de epideiktiske funksjonenes realisering i talene. Gjennom å svare på disse to forskningsspørsmålene vil jeg derfor også kunne svare på problemstillingene.

Forskningsspørsmålene bringer med seg behovet for ulike metodiske tilganger til tekstene, som vil bli presentert ytterligere i kapittel 3. Gjennom en begrepsorientert og komparativ analyse vil jeg belyse bruken av de epideiktiske funksjonene i totalt seks taler fra de skandinaviske statsministernes pressekonferanser. Gjennom å se på en bestemt case vil jeg

finne ut av hvordan kriseretorikk blir brukt til å skape og opprettholde forståelsen av et samfunns identitet, og hvordan en pågående og truende krisesituasjon defineres av tre ulike statsledere. Materialet består av to taler fra hver av de skandinaviske statsministerne, og kan derfor også bidra til forståelsen av de forutsetningene for en nasjonal eller felles identitetsforståelse som foreligger i Norge, Sverige og Danmark, særlig i forbindelse med koronapandemien.

1.2 Disposisjon

Jeg har delt masteroppgaven inn i tre deler, med totalt ti kapitler. I den første delen vil jeg videre introdusere relevante teorier, og da særlig moderne teorier om epideiktisk retorikk, samt konstitutiv retorikk. Deretter redegjør jeg for utvalg av materiale og metoden jeg har brukt i analysen. Analysen baserer seg på teorier om epideiktisk retorikk, og i forlengelsen av dette også konstitutiv retorikk. Flere av disse teoriene er nettopp *teoretiske*, og gir få indikasjoner på hvordan de praktisk sett kan benyttes i en analysesituasjon. I metodekapittelet i denne masteroppgaven vil jeg derfor redegjøre for hvordan jeg har gått frem i analysen, men også for hvordan jeg har gått frem for å operasjonalisere disse teoriene. Deretter, i del to av oppgaven, følger selve analysen. Presentasjonen av analysens funn består av seks delkapitler, ett for hver tale. Til sist kommer drøftingskapittelet som i seg selv utgjør denne masteroppgavens tredje og siste del. I dette kapittelet vil jeg diskutere mine funn fra analysen i lys av teoriene som blir presentert i teorikapittelet, om hvordan epideiktisk lesning av pressekonferansenes innledningstaler kan bidra i forståelsen av deres funksjon, og hvilken rolle epideiktiske funksjoner kan utgjøre i kommunikasjon om kriser.

2. Teori

I analysene undersøker jeg seks av de skandinaviske statsministernes innledningstaler ved utvalgte pressekonferanser som ble avholdt i starten av koronapandemien i lys av teorier om epideiktisk retorikk. På bakgrunnen av en diskusjon i amerikansk sammenheng om hvorvidt kriseretorikk utgjør en egen retorisk sjanger som skiller seg fra de klassiske retoriske sjangerne, eller kombinerer dem, konkluderer Dow med at kriseretorikk ikke bør ansees som en egen, homogen sjanger, men heller analyseres ut fra hvilke retoriske problem den responderer på, eller funksjonene den utfører (Dow, 1989). I denne masteroppgaven forsøker jeg å undersøke det sistnevnte med blick på det epideiktiske. Kriser er særegne situasjoner, som krever ulike retoriske responser som i noen tilfeller kan bestå av politiske argumentasjoner, tillitsbyggende redegjørelser, eller epideiktisk artede fellesskapsbyggende taler. Ofte krever befolkningen en kombinasjon av beslutningstaging og informasjon, men også kommunikasjon som skaper trygghet, tillit og samhørighet (Mral, 2008, s. 37). Krisesituasjoner krav på fellesskapsskapende og verdikonfirmerende tiltak gjør en epideiktisk lesning av kriseretorikk relevant for å utvide forståelsen av kriseretorikkens sammensatte funksjoner. I det følgende kapittelet vil jeg redegjøre for teorier som kan åpne for en slik epideiktisk lesning av kriseretorikk.

2.1 Retorisk sjangerforståelse og retorisk situasjonsforståelse

Denne masteroppgavens anliggende er ikke å plassere kriseretorikk i den ene eller den andre sjangeren, men å undersøke kriseretorikkens bruk av epideiktiske funksjoner. Både Dow (1989) og Mral (2008) påpeker sammenhengen mellom forståelsen av en krises retoriske situasjon og dens behov for epideiktiske funksjoner. Sjanger kan vi utfra ordets betydning forstå at har med kategorisering å gjøre, og de tre klassiske retoriske sjangerne deliberativ, juridisk og epideiktisk retorikk er nettopp en kategorisering av talesjangre. For Aristoteles var det tre typer publikum, og derfor også tre typer taler, med ulike sjangerkrav (Kjeldsen, 2014, s. 86; Aristoteles, 2015). Enkelt forklart kan en si at rettstaler eller juridisk retorikk retter seg mot fortiden, taler til folkeforsamlingen eller deliberativ retorikk retter seg mot fremtiden, og at epideiktiske taler retter seg mer mot nåtiden. Den klassiske sjangerinndelingen har med tiden endret karakter, og forståelsen av sjanger preges i tillegg av situasjonens krav om respons.

Fra moderne retorikk har vi begrepet *den retoriske situasjon* fra Lloyd F. Bitzer (1968). Tanken om den retoriske situasjon baserer seg på Edwin Blacks argument om at det kun er et begrenset antall av situasjoner en retor kan befinne seg i, at det eksisterer et

begrenset antall måter hvordan denne retoren kan respondere retorisk på enhver gitt situasjon og at tilbakevinnende situasjoner gjennom historien vil kunne gi den retoriske kritikeren informasjon om mulige responser (Black, 1956). Lloyd F. Bitzer beskriver det han kaller *den retoriske situasjon* og sammenhengen mellom situasjoner og retoriske uttrykk (Bitzer, 1968). Som nevnt forbinder Aristoteles sin inndeling i de tre talesjangrene med publikums forventninger i situasjonen. Dette utgangspunktet deler Bitzer. Han argumenterer for at det finnes situasjoner som gjennom påfallende mangler krever endring. Hvis disse situasjonene kan endres ved å kommunisere til et publikum som kan skape forandringen, kaller Bitzer det en retorisk situasjon, og det er dette som er utgangspunktet for nyere retorisk sjangerteori. Den moderne sjangerforståelsen baseres på at sjangre er skapt over tid, av at talere oppfatter situasjoner og publikummets forventninger på samme måte og derfor gir like responser både når det gjelder innhold og stilistiske karakteristikk (Kjeldsen, 2014, s. 88).

Retorikken er situasjonell, og enhver krisesituasjon er også en retorisk situasjon. For å fullstendig forstå en ytring må man også forstå konteksten til ytringen (Kjeldsen, 2014). Bitzers retoriske situasjon er en forståelse av det som omringer en tekst, men også en tilgang til å forstå og synliggjøre den. *Den retoriske situasjon* deles av Bitzer inn i tre elementer: *det påtrengende problem (exigence)*, *det retoriske publikummet*, og *de tvingende omstendigheter (constraints)* (Bitzer, 1968). Det påtrengende problem er ifølge Bitzer en ufullkommenhet som presser seg på; det er en feil, noe som må endres eller gjøres, eller en forventning i situasjonen. En viktig forutsetning for et retorisk problem er at det kan løses gjennom kommunikasjon. Et virus lar seg ikke stoppe av god kommunikasjon, uansett hvor hardt eller overbevisende man snakker til det, og er dermed ikke et retorisk problem. Ikke-retoriske problemer kan likevel utløse nye retoriske situasjoner med nye påtrengende problemer. Selv om et virus i seg selv ikke kan stoppes av god kommunikasjon, krever hindringen eller kontrolleringen av viruset for eksempel endringer i folks atferd. Dette problemet lar seg løse ved hjelp av kommunikasjon og er dermed et retorisk problem. Det retoriske publikummet består av de som kan påvirkes av diskursen og bidra til at den ønskede endringen gjennomføres. Med andre ord henger det retoriske publikummet sammen med det påtrengende problem. Det kan være flere påtrengende problemer i en diskurs, men det vil være ett som er styrende, og dermed ha følger for hvem det retoriske publikummet er. Samtidig mener Bitzer at det påtrengende problemet også kan være noe som finnes i det retoriske publikummet. Dette er særlig relevant når det kommer til holdningsendringer. Den tredje delen av den retoriske situasjonen kaller Bitzer for *constraints*. Begrepet er oversatt av

Jens Kjeldsen til *vilkår* (Kjeldsen, 2006, s. 86). De retoriske vilkår kan forstås som rammen taleren må forholde seg til, og kan fungere både som muligheter taleren kan benytte seg av, men også hindringer eller begrensninger. De retoriske vilkår i en retorisk situasjon kan være omstendigheter, fysiske forhold, personer, relasjoner og kulturelle og politiske vilkår. Bitzer viser til Aristoteles' inndeling i retorisk fagtekniske og ikke-fagtekniske bevismidler, og forbinder dette til to hovedtyper av retoriske vilkår: de som handler om talerens metode, og andre situasjonsspesifikke forhold som for eksempel at talen skal sendes på TV, eller kulturelle og politiske forhold (Bitzer, 1968). Den retoriske situasjonen består med andre ord av en taler som skal løse et påtrengende problem. For å løse det påtrengende problem må taleren utnytte situasjonens omstendigheter, og overbevise det retoriske publikumet slik at de utfører den nødvendige endringen eller handlingen. Bitzers retoriske situasjon har hatt stor innflytelse i retorisk forskning, men har også høstet kritikk som at dets syn på den retoriske situasjonen er for deterministisk og gir for lite handlingsrom for taleren selv. Til forskjell fra det klassiske begrepet *kairos*, som handler om de mulighetene som ligger i en situasjon, bærer Bitzers definisjon av den retoriske situasjon nemlig mer preg av tvang. Det som skiller den retoriske situasjon fra *kairos* er at den ikke kun inviterer til muligheter, men gjør krav på visse former for respons (Kjeldsen, 2006, s. 80).

En av kritikerne er Richard E. Vatz som mente at retorikkens skapende funksjon ble borte i Bitzers teori (Vatz, 2000). Retorikk handler ikke bare om å finne den passende responsen til et problem, men også om å skape situasjoner, bestemme hvilke problemer som skal løses og hva som skal snakkes om. Kriser er intet unntak. Når en krise utvikles, oppstår det en rekke nye behov for både taler og publikum og nye retoriske vilkår. I mange tilfeller vil det blant annet være et behov for en felles forståelse av krisen. I Mrals analyse av Tsunamikrisen i Thailand i 2004 som epideiktisk situasjon, og tyske myndigheters respons på krisen, påpeker hun at krisesituasjoner ofte gjør krav på fellesskapsorienterte og verdibyggende tiltak, og at dette aspektet ved en krise er lite diskutert innen teorier om krisekommunikasjon (2008). Ettersom krisesituasjoner gjerne krever slike responser, inviterer deres responser også til en epideiktisk lesning. Her er det ikke snakk om epideiktikk i rituell og seremoniell forstand, slik man i klassisk retorikk forstår epideiktikken, men heller dens skapende og samlende funksjon. Jasinski tar opp spørsmålet om den retoriske situasjonen når det gjelder epideiktikken med et særlig blikk på det påtrengende problem. Han mener at når det gjelder den epideiktiske situasjonen er spørsmålet heller om et *felles* påtrengende problem, og deler inn i fire typer felles påtrengende problem som er gjeldende i den epideiktiske

diskursen: opprettholdelse av verdier, skapelsen av en kollektiv forståelse, bekreftelse eller fornying av gruppens identitet og til slutt gjenopprettelse av autoritet (Jasinski, 2001, s. 212). Disse fire felles påtrengende problemene innebærer at opprettholdelsen, forståelsen, bekreftelsen eller gjenopprettelsen må skapes av en retor, og underbygger en dynamisk forståelse av den retoriske situasjon. Et premiss for det denne masteroppgaven utforsker er nettopp det at taleren *har* både makt og mulighet til å påvirke situasjonen og definere den, og er dermed ikke kun tvunget av den, slik Bitzer impliserer. I denne masteroppgaven brukes begrepet *den retoriske situasjon* om den situasjonen som oppstår i forbindelse med publikums behov, talerens behov og situasjonens omstendigheter. Talerens påvirkning er mulig fordi taleren selv er den del av situasjonen, og inngår i et samspill med påtrengende problemer, publikum og vilkår. Med dette synet er den retoriske situasjon med andre ord dynamisk.

2.2 Epideiktisk retorikk

Som tidligere nevnt deler Aristoteles alle taler inn i tre sjangre; den deliberative, den juridiske og den epideiktiske. Den epideiktiske talesjangeren handlet om å underholde, og ble ansett med lite nytteverdi, og skulle først og fremst utføre ros eller kritikk. Aristoteles identifiserer den epideiktiske sjangeren ut fra tema, tempus (nåtid), og publikum som observatører. Disse tre funksjonene utgjør sjangerens hovedkomponenter. Den epideiktiske talen var ukontroversiell og uten praktiske konsekvenser. Aristoteles beskriver epideiktisk retorikk som taler der retorisk effekt er målet i seg selv, der publikummet kun vurderer retorens ferdigheter og talens estetikk, og talens funksjon var å rose eller kritisere (Aristoteles, 2006) (Aristoteles, 2015). Inndelingene fra Aristoteles er i stor grad fortsatt relevante og gjeldende i dag, men det har med tiden utviklet seg nye forståelser av deres funksjoner og bruksområder, og om retoriske sjangre.

Den klassiske forståelsen av Aristoteles' sjangerinndeling har ført til at den epideiktiske retorikken i de fleste tilfeller har blitt ansett som sekundær i retorikken, og med det ansett nærmere litteraturstudier enn retorikk (Vatnøy, 2015). Selv om Aristoteles' inndeling fortsatt er en stor del av den retoriske tradisjonen, er tiden vi lever i og måten vi kommuniserer på en annen enn den var i antikkens Hellas, og den epideiktiske diskursens rekkevidde er en annen. Til tross for at de fundamentale trekkene ved epideiktisk retorikk som nevnt for lengst er etablert, fortsetter derfor utforskningen av diskursens rekkevidde. Under andre halvdel av 1900-tallet har nyere retorisk forskning åpnet for et bredere syn på epideiktisk retorikk, særlig med tanke på sjangerens speiling av samfunnet. Denne nyretoriske forståelsen av epideiktisk retorikk initieres av Perelman og Olbrechts-Tyctea, som

argumenterer for at epideiktikk har en viktig rolle i overtalelsen, og at den epideiktiske diskursen fungerer som *preparatory to action*, beredende for handling (1969, s. 50). Den epideiktiske retorikken inviterer sitt publikum til en forståelse av virkeligheten og viktige verdier. Slik er epideiktikk sentralt også i deliberative prosesser, fordi den forsterker tilslutningen til sentrale verdier for argumentasjonen. En slik forståelse av epideiktikk flytter søkelyset til epideiktikkens performative funksjon og dens påvirkning på fremtidig argumentasjon, fremfor dens estetiske kvalitet (Vatnøy, 2015, s. 7). Dette demonstrerer denne dimensjonens betydning for epideiktisk retorikk som nettopp beredende for handling.

2.3 Epideiktisk påvirkning og Condit's epideiktiske funksjoner

I artikkelen «The functions of epideictic: The Boston massacre orations as exemplar» åpner Celeste M. Condit (1985) beskrivelse av epideiktikken også for at de epideiktiske dimensjonene kan være virksomme her og nå, altså at de retoriske funksjonene ikke forutsetter noen fremtidig deliberativ prosess for å realiseres. I artikkelen argumenterer Celeste M. Condit for at epideiktisk påvirkning utføres gjennom tre par med epideiktiske funksjoner (Condit, 1985). Parene kaller hun for *definition/understanding*, *shaping/sharing* og *display/entertainment*. Det første begrepet i hvert par handler om talerens handling, mens det andre handler om publikums opplevelse. Ifølge Condit vil en epideiktisk tale inneholde en eller flere av parene, og sjeldent ingen av dem. Det første paret, *definition/understanding* refererer til at en retor gjennom epideiktisk retorikk kan beskrive og forklare den sosiale verden, og med det etablere hva som er viktig for et fellesskap. Begrepsparet *shaping/sharing* handler om at taleren gjennom sin definisjonsmakt kan forme en kollektiv identitet og invitere publikummet til å bli en del av det. *Display/entertainment* handler om talerens evne til veltalenhet og forbindes med det som tradisjonelt har vært forbundet med epideiktikken. Særlig i en situasjon med stor endring kan epideiktisk retorikk forme hvordan den nye situasjonen skal mottas og hva den skal bety for fellesskapet, mener Condit (1985). I det følgende vil jeg presentere de to første begrepsparene, som legger grunnlaget for analysene.

Definition/understanding

Denne funksjonen refererer til hvordan epideiktisk retorikk kan brukes til å forklare den sosiale verdenen. Funksjonen handler om hvordan en retor forklarer og definerer en situasjon, som gir gjenklang hos publikummet, og som inviterer til en kollektiv forståelse av situasjonen. Ifølge Condit søker publikum talere som utfører denne funksjonen når en situasjon er forvirrende eller uroliggjørende (Condit, 1985, s. 288). Den definerende

funksjonen går ut på at taleren forklarer den forvirrende eller uroliggjørende situasjonen i tråd med publikummets verdier. Slik blir det urovekkende mindre truende og forvirrende. Denne defineringsfunksjonen kan gi økt trygghet og trøst for befolkningen i en unormal situasjon, samtidig som det gir taleren økt makt og rådighet over situasjonen gjennom definisjonsmakt. Den definerende funksjonen har påvirkning på forståelsen av en situasjon her og nå, men kan også bli med videre. Definisjonen som blir gitt, kan senere komme til å være viktig i deliberative situasjoner.

Shaping/sharing

Det andre funksjonsparet Condit presenterer er *shaping/sharing*, eller forming/deling. Denne funksjonen handler om den språklige formingen av et fellesskap. Condit mener det epideiktiske spiller en svært viktig rolle når det kommer til menneskets trang til symbolsk fellesskap. Hun definerer det epideiktiske som særegent i forbindelse med denne funksjonen, ved at det ikke skaper markante skillelinjer. Både deliberativ og juridisk retorikk omhandler gjerne opposisjoner og setter disse opp mot hverandre, mens den epideiktiske praksisen skiller seg fra de to ved at opposisjoner sjeldent er tema. Snarere tvert imot; hvis taleren overskrider det som er forventet, og uttaler påstander som ikke har allmenn gyldighet vil det kunne oppfattes som et misbruk av situasjonen (Condit, 1985, s. 289; Perelman og Olbrechts-Tyteca, 1969, s. 53).

En annen dimensjon ved denne funksjonen er hvordan det epideiktiske samler sitt publikum gjennom referanser til historiske hendelser eller felles opplevelser. Samfunn av alle størrelser må ha eksplisitt definerte delte opplevelser, mener Condit. Dette begrunnes med bakgrunn i Michael Calvin McGees artikkel «In search of the people: A rhetorical alternative» (1975) om at det å være en del av et samfunn betyr å identifisere seg med symboler, verdier, myter eller «arv» som deles i dette samfunnet, og bygger på en forståelse av at disse elementene forankres i språket. Han mener at den eneste reelle virkelighet er individets, og at individet gjennom mange ulike kontekster er tilført flere kunstige kollektive identiteter. Ifølge McGee er «folket» kun noe som eksisterer i språket, og kan forstås som en retorisk prosess som opprettholder den kollektive identiteten (McGee, 1975). Denne forutsatte identifikasjonen for forståelsen av et samfunn, er en av årsakene til at arv ofte er et tema i taler i epideiktiske situasjoner. Ved å se tilbake på den delte historien, de eldre verdiene og de «gode» erfaringene, redefineres og fornyes samfunnet (Condit, 1985). Slike fornyelser vil skje periodisk, ved rituelle situasjoner som nasjonaldager eller høytider, men også i møte med spesielt problematiske eller utfordrende situasjoner (Condit, 1985, s. 289). Spørsmålene om

hva den nye situasjonen betyr for samfunnet, og hvordan hendelsen vil prege samfunnet i etterkant, er en del av denne retoriske funksjonen.

Men formingen av et samfunn skjer ikke uten en bakside, mener Condit. Definisjoner av hva et samfunn er avanseres ved kontrasten av hva det ikke er, og hva andre, utenfor samfunnet er. Definisjonen som presenteres og videreutvikles, vil dermed ikke deles av alle som geografisk tilhører det samme samfunnet. Når en taler får retten til å forme definisjonen av hva samfunnet er, får den også retten til å velge verdier, historier og personer fra den «delte arven», og til å promotere de utvalgte elementene over andre. På den måten impliserer seleksjon også eksklusjon. Det vil sjeldent være en fulltallig enighet rundt de valgte og fremhevede verdiene, men valg av verdier som fremheves vil likevel sjeldent føre til kontroverser, da mennesker er trent til å akseptere et bredt sett med verdier, og til å bare se konflikt når verdiene settes opp mot hverandre, eller mot spesifikke avgjørelser, mener Condit.

De epideiktiske funksjonene som påkalles av en krise kan prege den kollektive forståelsen av en situasjon der og da, men også ha konsekvenser for politiske prosesser i fremtiden. Dette utforskes nærmere, og i norsk kontekst, i artikkelen «Leaders' Response to Terrorism: The Role of Epideictic Rhetoric in Deliberative Democracies» (Vatnøy, 2015). I sin analyse der han utforsker koblingen mellom epideiktisk retorikk og deliberative prosesser påpeker Eirik Vatnøy (2015) hvordan den retoriske konstrueringen av publikums forståelse av seg selv som et fellesskap er vesentlig for å forstå deliberasjonen (Vatnøy, 2015, s. 10). Gjennom en studie av daværende statsminister Jens Stoltenbergs tale etter terrorangrepet i Oslo og på Utøya den 22. juli 2011, illustrerer Vatnøy hvordan Stoltenbergs retoriske respons på krisen både skapte en ramme for forståelsen av hendelsene, men også befolkningens forståelse av sin kollektive identitet som en særlig demokratisk og tolerant nasjon. Terrorangrepet ble i Stoltenbergs tale omtalt som «et angrep på demokratiet» og på Norges fundamentale verdier, og nasjonen og fellesskapets svar på terrorhandlingene skulle være «mer åpenhet og mer demokrati» (Vatnøy, 2015, s. 14). Stoltenberg kunne med bakgrunn i hendelsesforløpet invitert til en annen forståelse av hendelsene, men når hendelsene ble tolket og forstått som et angrep på demokratiet, skulle dette også i senere tid komme til å prege den deliberative prosessen. Selv om en krise ofte påkaller et behov for fellesskap og verdibyggning blant befolkningen, er det også ofte et behov for å plassere skyld og ansvar et sted (Mral, 2008, s. 52). Den deliberative prosessen i etterkant av terrorangrepet 22. juli 2011, som skulle imøtekomme nettopp dette behovet, ble konfrontert med den forståelsesrammen som ble

etablert gjennom Stoltenbergs taler og mediedekningen i etterkant, og måtte enten bekrefte eller utfordre den (Vatnøy, 2015, s. 15). I tillegg, skriver Vatnøy, kom forståelsen av den kollektive norske identiteten som en særlig demokratisk og tolerant nasjon til å påvirke det offentlige ordskiftet også i debatter som ikke var direkte knyttet til terrorangrepet (Vatnøy, 2015, s. 16). Med andre ord har det epideiktiske en evne til å definere offentlige spørsmål, og et fellesskaps identitetsforståelse, og disse forståelsene er relevante for å kunne forstå hele deliberasjonen. Vatnøy argumenterer derfor for at for å forstå effektene av det epideiktiske, må man altså gjøre nettopp det: forstå de *som* epideiktiske (Vatnøy, 2015, s. 1). Denne masteroppgavens formål er å synliggjøre de forståelsesrammene som skapes gjennom kriseretorikken i forbindelse med koronapandemien, gjennom en forståelse av kriseretorikken som epideiktisk.

Det diskursive publikummet

I forlengelsen av Condits forståelse av epideiktikkens formende funksjon, finnes det lignende teorier om formingen av et folk igjennom språket. Begrepet *konstitutiv retorikk* kommer fra Maurice Charlands artikkel «The case of the People Quebecois» (1987), og er relevant i forståelsen av formingen av et publikum. Som begrepet antyder, handler teorien om å konstituere, og det er publikummet som konstitueres gjennom diskursen ifølge Charlands teori. Teorier om konstitutiv retorikk handler om hvordan etableringen av et folk eller et fellesskap skjer i språket. I artikkelen beskriver Charland hvordan denne språklige konstitueringen av et publikum kan foregå, men påpeker også at teorier som forstår retorikk som overbevisning kan ikke gjøre rede for det publikummet som skal overbevises, og at dette er en forutsetning for å forstå retorikkens virkninger. I artikkelen tar han utgangspunkt i Kenneth Burkes påstand om identifikasjon som en del av overtalelsesprosessen, og Athussers teori om konstruksjon av en ideologi gjennom konstitueringen av et subjekt (Charland, 1987). Her analyserer han bevegelsen i den Canadiske provinsen Quebec og deres kamp for uavhengighet på 1960-tallet, og hvordan identiteten «People Quebecois» ble formet gjennom språket. Han mener at dersom overtalelse skal være mulig må tilhørerne være konstituert i en identitet og en ideologi. Hvordan folket identifiserer seg med tekstens *second persona* er relevant for overtalelsen, og gjennom epideiktisk konstitutiv retorikk kan denne identiteten opprettholdes og formes (Charland 1987, s.132).

Begrepet *second persona* refererer til diskursens implisitte tilhører, og stammer fra Edwin Blacks artikkel med samme navn (1970). Black mener at i alle tekster vil man kunne finne spor som leder til et bilde av hva tekstens forfatter/taler vil at sitt publikum skal bli.

Formålet med å søke seg frem til dette bildet, denne persona, er å kunne bedømme diskursen fra et moralsk ståsted. Tekstens *second persona* skal kunne kobles til en ideologi, og på den måten er det enklere for en kritiker å foreta en moralsk vurdering av diskursen. Å vurdere en diskurs på denne måten byr tradisjonelt sett på tekniske utfordringer, mener Black, da vi er vant med å anse diskurser som objekter, og at vi ikke er utstyrt til å evaluere objekter moralsk. Det er her en *second persona* kan være utfyllende. Gjennom analyse av talens påstander, stilistiske spor og symboler vil det være mulig å forstå de ideologiske forutsetningene for talen, og dermed kan man også bedømme den. Black mener at ideologi er det eneste viktige når man skal karakterisere en tilhører. Bevisene for ideologisk kobling finner man i språket. De tydeligste bevisene vil ifølge Black være konkrete påstander, og stilistiske spor eller symboler. Ifølge Black vil de faktiske tilhørerne lete etter spor i diskursen de deltar i som sier noe om hvordan de skal tolke verden, også utover temaet for diskursen. Søken etter identitet er den moderne pilegrimsreise, mener Black (1970, s. 113).

For Charlands konstitutive retorikk er identifikasjon er også en viktig del av overtalelsen. Det vesentlige ved konstitutiv retorikk er at den posisjonerer mottakeren mot politisk, sosial og økonomisk handling i den materielle verden (Lund og Roer 2017, s.71). Konstitutiv retorikk forbeholder nemlig at subjektene handler fritt i den sosiale verden og bekrefter deres subjektposisjon. På den måten kan vi trekke en parallell mellom konstitutiv retorikk og Perelman & Olbrechts-Tyteca forståelse av epideiktisk retorikk som beredende for handling (1969). Den konstitutive retorikken innebærer riktignok også en annen dimensjon, for handlingen som talen retter sitt publikum mot, er nødvendig for at publikum skal bekrefte sin subjektposisjon, og på den måten delta i det fellesskapet retorikken konstituerer.

Charland peker på blant annet på to faktorer som muliggjør konstitueringen: interpellasjon og fortellinger (narrativer). Interpellasjon refererer til Althusser's forklaring av hvordan individer konfronteres med og deretter internaliserer ideologi eller verdier (Althusser, 1971). Althusser sammenligner interpellasjonen med at en person på gata roper «Hei, du» og personen som blir ropt etter snur seg. Altså han gjenkjenner at han blir adressert (1971). Charland forklarer det i relasjon til konstitutiv retorikk på denne måten: Når individet identifiserer seg med talens *second persona* og dens posisjon i teksten, er det interpellert. Interpellasjonen skjer med andre ord så fort man gjenkjenner seg selv, og anerkjenner at man blir adressert og deltar i diskursen. Han vektlegger også, som McGee, at publikum aldri eksisterer uavhengig av diskursen, man blir konstituert gjennom den. Interpellasjon skjer med andre ord gjennom retorikken, men ikke som overtaling, for selve adresseringen er i seg selv

retorisk. Den identifiserende retorikken er pågående, en etablert del av en retorisk situasjon der overtalelse kan skje.

Den andre viktige faktoren er narrativer, eller fortellinger. Ifølge Charland er alle fortellinger ideologiske. «Et folk» eksisterer kun gjennom de ideologiske diskurser som konstituerer dem. Og i disse diskursene blir subjektet til når det anerkjenner historiene som blir fortalt (Charland 1987, s.137). Charland deler det utgangspunktet med McGee om at individets virkelighet er det eneste virkelige. Gjennom fortellinger gjøres individuelle opplevelser om til felles arv, og bidrar til å danne illusjonen om et folk. Gjennom analysen av uavhengighetsprosessen i Quebec demonstrerer hvordan «folket» eller «the people» ble en persona gjennom retorikk; «In a telling of a story of the ‘people’, the ‘people’ comes to be» (Charland, 1987, s. 139).

2.4 Til analysen

Teoriene som er presentert i dette kapittelet danner grunnlaget for analysene av de seks talene. I teorikapittelet har jeg blant annet presentert ulike teorier som omhandler publikummet. Mitt utgangspunkt i denne analysen trekker både på Bitzers retoriske publikum og forståelsen av publikummet som diskursiv konstruksjon. Bitzers retoriske publikum refererer et fysisk og faktisk publikum når han kobler det mot de som påvirkes av diskursen og kan bidra til den endringen som nødvendigjøres av det retoriske problem. Black og Charland argumenterer for at publikummet skapes av diskursen. Kombinasjonen av de to publikumsforståelsene er relevant fordi retorikken er situasjonell, og for å fullstendig forstå en ytring må man også forstå konteksten til ytringen, noe som innebærer en forståelse av det retoriske publikummet (Kjeldsen, 2014). Jasinskis forståelse av den epideiktiske situasjon inviterer også til å undersøke det diskursive publikummet, ettersom de påtrengende problemene ansees som kollektive (Jasinski, 2001), og ofte krever konstitutiv retorikk for å opprettholde verdier, skape en felles forståelse eller fornye publikummets identitet. For det andre: For å fullstendig forstå hvordan en retor overbeviser et publikum om hvordan «vi» skal handle i en situasjon, må man også forstå hvem «vi» er (Vatnøy, 2015, s. 10). Dette «vi»-et er epideiktikkens anliggende, og synliggjøres i diskursen.

3. Metode

I det følgende kapittelet vil jeg forklare hvordan jeg har valgt ut datamaterialet til analysen, hvordan analysen er satt sammen og hvordan den ble gjennomført. Studien er gjennomført som nærlesing av totalt seks innledningstaler fra seks ulike pressekonferanser i forbindelse med koronapandemiens oppstart i mars og april 2020. Materialet består av to taler fra hver av de tre skandinaviske statsministre. Det er i hovedsak Condits teori om de epideiktiske funksjonene *definition/understanding* og *shaping/sharing* som legger grunnlaget for analysen. Videre er Edwin Blacks *second persona* og Charlands konstitutiv retorikk også relevante for å bevare oppgavens problemstillinger. Formålet er å synliggjøre de epideiktiske funksjonenes rolle i pressekonferansetalene i forbindelse med koronapandemien, og å sammenligne de tre statsministernes bruk av dem. I dette kapittelet vil jeg vise hvordan jeg har gått frem for å operasjonalisere teoriene om epideiktisk og konstitutiv retorikk for å kunne svare på problemstillingen. Analysen kan beskrives som en form for begrepsorientert retorisk kritikk. For å klargjøre premissene for analysen vil jeg derfor etter redegjørelsen for utvalget av materialet klargjøre hva som menes med retorisk kritikk i denne masteroppgaven, deretter hva som gjør den begrepsorientert, før jeg redegjør for gjennomføringen av analysen.

3.1 Utvalg av materiale

Utgangspunktet mitt for valg av problemstilling var et ønske om å se nærmere på hvorvidt og hvordan epideiktiske funksjoner kan bidra i krisekommunikasjon. Krisen som inntraff verden gradvis 2019/2020 gir en unik mulighet til å undersøke dette med et komparativt utgangspunkt og i et skandinavisk perspektiv. Valg av materiale baserer seg på denne muligheten. Den 11. mars ble covid-19-viruset klassifisert som en pandemi av Verdens helseorganisasjon (WHO, 2020). Det ble naturlig å velge materiale i forbindelse med denne klassifiseringen. I tillegg til WHO's pandemiklassifisering, er også hendelsesforløpet i relasjon til virusspredningen i de tre skandinaviske landene relativt like i dagene som leder opp mot de første pressekonferansene som er valgt. Det like hendelsesforløpet skaper en historisk sjelden mulighet til et innblikk i likheter og forskjeller i de tre skandinaviske landenes retoriske respons på kriser. Valget av pressekonferanser som forskningsmateriale baserer seg på disse pressekonferansenes store rekkevidde og definisjonsmakt. I mars og april 2020 avholdt de skandinaviske regjeringene flere titalls pressekonferanser, og denne kommunikasjonsformen ble viktig for formidling av informasjon i forbindelse med pandemien. I tillegg er det gjennomført få komparative retoriske studier av pressekonferanser i skandinavisk kontekst, særlig når det gjelder deres epideiktiske funksjoner.

Pressekonferanser består riktignok av flere deler. I denne masteroppgaven har jeg valgt kun å analysere statsministernes innledende taler ved de to pressekonferansene fra hvert land. Det innebærer at store deler av informasjonen som ble gitt av myndighetene ikke kommer med i min analyse, og den vil derfor ikke kunne si noe om myndighetenes helhetlige kommunikasjon i forbindelse med pandemien. Talene kan sees som et vindu til hva taleren anser som viktig informasjon, og nødvendige talehandlinger. Derfor egner disse talene seg som studieobjekter når det gjelder det epideiktiske i kriseretorikk. Jeg har valgt ut følgende taler til oppgavens materiale:

- **Norge:**
  - Statsminister Solbergs innledning ved pressekonferansen den 12. mars
  - Statsminister Solbergs innledning ved pressekonferansen den 7. april
- **Sverige:**
  - Statsminister Löfvens innledning ved pressekonferansen den 11. mars
  - Statsminister Löfvens innledning ved pressekonferansen den 29. mars
- **Danmark:**
  - Statsminister Frederikssens innledning ved pressekonferansen den 11. mars
  - Statsminister Frederikssens innledning ved pressekonferansen den 6. april

Som nevnt har jeg basert utvalget av de første pressekonferansene på hendelsesforløpet i dagene opp mot den valgte datoen. Sverige registrerte smittetilfelle noe tidligere enn de to andre landene, den 31. januar (Folkhälsomyndigheten (a), 2020). Norge registrerte sitt første smittetilfelle 26. februar (Folkehelseinstituttet, 2020). Dagen etter, den 27. februar, meldte den danske sundhedsstyrelsen om det første danske smittetilfellet (Sundhedsstyrelsen, 2020). Det var i forbindelse med vinterferien i slutten av februar at man kunne se oppstarten av virusspredningen i alle de tre landene. Den 11. mars klassifiserer som nevnt WHO koronaviruset som en pandemi, og Sverige registrerer også sitt første koronarelaterte dødsfall på denne dagen. Når det gjelder de andre pressekonferansene i rekken er det en større tidsavstand mellom de valgte pressekonferansene. Dette er også basert på hendelsesforløpet i de tre landene og pressekonferansene er utvalgt fordi de ligger nær hverandre i tid, men også fordi de markerer et skille eller en endring i de ulike landenes situasjon.

3.2 Retorisk kritikk

Analysen kan kategoriseres som en form for retorisk kritikk. Retorisk kritikk handler i stor grad om å åpne teksten(e) som analyseres for andre lesere, med mål om å synliggjøre en retorisk realitet, eller en innsikt om teksten som analyseres (Kuypers, 2009, s. 15). Retorisk kritikk kan defineres som den hermeneutiske, kritiske lesning av taler og annen retorisk diskurs, hvor tekstens deler relateres til dens helhet (Lund & Roer, 2014). Min analyse kan kategoriseres som retorisk kritikk av to hovedgrunner. For det første har jeg i analysen vært opptatt av å holde et blikk på talenes helhet i forbindelse med overordnede teorier om de epideiktiske funksjoner og konstitutiv retorikk. For det andre er samspillet mellom form og innhold vesentlig i analysen. En tredje grunn er fortolkningens rolle i analysen, som jeg vil gå nærmere inn på i dette kapitlet. Deler av analysen kan riktignok minne om en tematisk analyse, som ser nærmere på enkeltpåstander og emner i de retoriske tekstene, men analysens overordnede blikk er basert på pressekonferansenes innledningstaler og deres epideiktiske funksjoner, og er med andre ord orientert mot tekstens helhet. Jim A. Kuypers mener at siden retorikken selv er en kunstform, er kritikken av den det samme (Kuypers, 2009, s. 14). Villadsen (2009) beskriver retorisk kritikk som en samlebetegnelse for å analysere, fortolke og vurdere retoriske ytringer i en tekst med et mål om å nå en dypere forståelse av tekstens innhold. Med dette menes hvordan en tekst er satt sammen og hvilke funksjoner den tjener (Villadsen, 2009, s. 195). Det er i fortolkningen at teori og analyse møtes i retorisk kritikk. Det er fortolkningens rolle å sette teksten inn i en større teoretisk sammenheng. I tillegg til økt forståelse av den enkelte tekst, vil man gjennom retorisk kritikk også kunne se teksten i et større historisk eller teoretisk perspektiv (Lund & Roer, 2014). Derfor er forankringen i retorisk kritikk svært relevant for en studie som dette, som undersøker teoretiske perspektiver i en case.

Begrepsorientert retorisk kritikk

Teoriene jeg presenterte i teorikapitlet er utgangspunktet for min retoriske kritikk. Det er her viktig å påpeke at hverken retorisk kritikk, eller teoriene i seg selv er en metode, og at flere av teoriene i liten grad presenterer fremgangsmåter eller metodiske aspekter. Mine analyser baserer seg på de nevnte teoriene og må derfor sees i sammenheng med teorikapitlet. Begrepsorientert retorisk kritikk innebærer at de teoretiske begrepene er styrende i analyseprosessen. Begrepene som er styrende i min analyse er først og fremst epideiktisk retorikk, med utgangspunkt Condits teori om de epideiktiske funksjonene. I forlengelsen av disse begrepene er også teoriene om konstitutiv retorikk og *second persona* en viktig del av

analysen. Gjennom en dialektisk nærlesning mellom disse teoriene og talene, vil analysen gi økt forståelse av talene. Ved hjelp av en begrepsorientert tilgang til talene vil analysen åpne teksten til å kunne leses med et epideiktisk forståelsesgrunnlag. Denne innsikten vil bidra til den samlede vurderingen av teksten. Slik hever begrepsorientert retorisk kritikk seg ett nivå, og kan gjøre det mulig å plassere retorikken i en funksjonell og samfunnsmessig sammenheng (Villadsen, 2014, s. 59).

Fortolkningens rolle

For å gjennomføre en analyse og en retorisk kritikk av taler kreves fortolkning. Når jeg refererer til analysen, er det både fortolkningen og analyseringen jeg refererer til. I retorisk kritikk er ikke disse to helt separate oppgaver. Fortolkningen skjer på flere plan. Talene er et uttrykk for retorenes fortolkning av verden. Min fremstilling av talene og teoriene jeg bruker i analysene, er basert på mine tolkninger av både talene og teoriene. Disse forsøker jeg å formidle til leseren. Leserene av denne masteroppgaven bringer også med seg fortolkninger når de leser den.

Analysen vil bidra til å synliggjøre det epideiktiske i talene. Gjennom analyse vil jeg kunne sette ord på hvordan det epideiktiske kommer til syne, hvilke deler av talen som utfører de nevnte funksjonene, og hvordan de forholder seg til hverandre. Den retoriske analysen vil bære preg av mine fortolkninger, men samtidig skal en retorisk analyse inneholde argumentasjon for at disse fortolkningene er holdbare, og kan etterfølges ved at jeg gjengir oppgavens metode og analyseprosessen gis leseren også full innsikt i prosessen. Transkripsjonene av talene, som er linjert og nummerert, ligger vedlagt i oppgaven for at leseren kan gjennomgå talene i sin helhet for å etterprøve mine argumenter. Samtidig tilstreber jeg å bruke sitater fra talen underveis i analyseteksten, som jeg også markerer med linjenummer, slik at utdragene kan leses i sin kontekst. Denne analysen lar seg likevel ikke gjenskape til punkt og prikke. I retorisk kritikk vil kritikerens personlighet sette sitt preg på analysen (Kuypers, 2009, s. 19). Allerede i valget av epideiktisk retorikk i kriseretorikk har jeg satt mitt preg på analysen. Videre bærer også valg av teori, operasjonaliseringen av denne teorien, og utviklingen av en metodisk inngang til talene, preg av mine valg og forståelser. Selv med lik fremgangsmåte er det ikke sikkert at en annen kritiker vil komme til de samme konklusjonene som jeg har gjort i denne oppgaven. Retorisk kritikk er en metode der forskerens personlighet preger argumentasjonen, og studiens funn. Formålet er ikke å nå fram til en objektiv sannhet, men å invitere leseren til å forstå bakgrunnen for mine fortolkninger, og drøftingene som etterfølger, og argumentere for mitt syn. Fortolkning bidrar også i

analyseprosessen ved å skape en helhetsforståelse av tekstene, og til å forstå tekstens funksjon i konteksten. I teorikapittelet har jeg presentert flere retoriske teoretikere og teorier som vil benyttes i drøftingsdelene av denne oppgaven. Ved hjelp av teoribaserte strategier i fortolkningen av tekstene vil jeg som kritiker i denne masteroppgaven kunne sette ord på det som står mellom linjene i talene. Denne innsikten bidrar deretter i min samlede vurdering av talene, og i forståelsen av den epideiktiske retorikkens funksjonelle dimensjon i pressekonferansene.

3.3 Gjennomføring av analysen

Jeg har i arbeidet med analysen brukt nærlesing og skriving som metode. Jeg vil i det følgende presentere hvordan arbeidet ble gjennomført. Da utvalget var gjort, begynte jeg med å transkribere talene. Talene lå tilgjengelige i videoformat på de tre regjeringenes nettsider. Deretter delte jeg de transkriberte talene inn etter linjer, og nummererte linjene for å skape en bedre oversikt over innholdet i talene, og gjøre en systematisk og ryddig analyse mulig. Jeg la også inn tidskoder underveis i transkripsjonen for at det skulle være enkelt å finne tilbake til i videoene dersom det skulle være nødvendig. Transkripsjon og analyse er ikke helt separate gjøremål i en oppgave som dette. Allerede før transkriberingen var analyseprosessen i gang. Fra første gang jeg hørte talene fikk jeg et inntrykk av talenes innhold og prioriteringer. Underveis i transkripsjonen ble disse inntrykkene forsterket eller avkreftet, og jeg skrev notater om disse tankene underveis, og utforsket dem gjennom skriveprosessen. Denne tilnærmingen kan forklares som skriving som metode (Jørgensen I. B., 2020, s. 282), og har vært relevant i hele analyseprosessen. Å forankre arbeidet og tankene om talene i tekst muliggjorde en dypere forståelse av talene, og utvikling av metoden. Etter at transkripsjonen var gjennomført, dannet jeg meg naturlig nok en hypotese om talenes betydninger, om de epideiktiske funksjonenes rolle, og om *second persona*. Dette bidro til å danne grunnlaget for nærmere lesing av talene. I arbeidet med nærlesingen har jeg vekslet mellom å studere kortere deler av talene, og talen som helhet, og talene i relasjon til teoriene. Nærlesing er ikke en punktvis prosess eller en mal man følger. Likevel skal jeg forsøke å gjengi hvordan jeg har tatt teoriene i bruk som en del av analysemetoden.

[Operasjonalisering av teorien: Hvordan har teoriene avfødt analytiske spørsmål](#)
De overordnede problemstillingene i denne masteroppgaven er:

1: Hvilken rolle tjener epideiktisk retorikk i de skandinaviske statsministernes pressekonferanser under korona-pandemien i 2020?

2: Hvordan bidrar de skandinaviske statsministrenes taler i pressekonferansene til å etablere en felles kriseforståelse under pandemien?

3: Hvordan bidrar de skandinaviske statsministrenes taler i pressekonferansene til å styrke følelsen av et nasjonalt fellesskap under pandemien?

Problemstillingene ble til etter at jeg etter en første gjennomlesning fikk inntrykk av at talene også utførte andre funksjoner enn å informere om håndteringen av pandemien. Analysen er basert på nærlesing og skriving som metode, masteroppgavens design ble utarbeidet gjennom fordypning i teorier om epideiktisk retorikk og konstitutiv retorikk. Celeste Condit's teori om de epideiktiske funksjonene la grunnlaget for hoveddelen av analysen. Disse funksjonene blir presentert og diskutert i teorikapittelet. Målet med analysen er å finne ut hvordan de to epideiktiske funksjonene *definition/understanding* og *shaping/sharing* er en del av pressekonferansenes innledningstaler, hvilken rolle de utgjør, og hvordan de utfolder seg i de ulike landene, og på den måten kunne synliggjøre det epideiktiske i talene. Den første funksjonen *definition/understanding* handler om hvordan retoren forklarer en situasjon eller den sosiale verden i tråd med publikums verdier og inviterer publikum til å dele en felles forståelse. For å undersøke denne funksjonens rolle i talene utarbeidet jeg følgende forskningsspørsmål:

1: Hvordan defineres krisen av de tre statsministrene? Og hvordan inviteres publikum til å dele denne kriseforståelsen?

For det første var jeg interessert i å undersøke om statsministrene utfører denne funksjonen i sine taler. For det andre ble det interessant å undersøke hva som kjennetegner de ulike definisjonene, og til slutt hva som er likt/ulikt mellom de tre landene. Forskningsspørsmålet åpner for en bred forståelse av å *definere en situasjon* og tar utgangspunkt i at en form for definering av krisen er til stede i alle talene. Videre kan jeg da tolke definisjonens epideiktiske art. For å undersøke hvordan retorene definerer situasjonen måtte analysen åpne opp for å se de ulike måtene en slik definering kan foregå, og jeg utarbeidet et skjema som skulle supplere nærlesningen. Dette vil jeg presentere etter gjennomgangen av det andre forskningsspørsmålet.

Det andre forskningsspørsmålet var basert på den andre epideiktiske funksjonen, *shaping/sharing*. Som presentert i teorikapittelet handler denne funksjonen om hvordan retoren bruker felles historie, verdier og stilistiske trekk for å forme sitt publikum. Med utgangspunkt i denne funksjonen utviklet jeg følgende forskningsspørsmål:

2: Hvordan konstrueres eller opprettholdes et symbolsk fellesskap i forbindelse med krisen i de tre landene? Og hva kjennetegner fellesskapene?

I forbindelse med denne funksjonen ville jeg undersøke *hvordan* statsministerne utfører den i sine taler, og *hva* som kjennetegner formingen av folket. Det er altså både funksjonen og «identiteten» jeg forsøker å finne frem til. I forlengelsen av denne funksjonen finnes som nevnt i teorikapittelet, konstitutiv retorikk som blant annet forklarer fortellinger og *second persona* som identifiserende.

For å undersøke hvordan retorene definerer situasjonen og konstruerer eller opprettholder et fellesskap, måtte analysen åpne opp for å synliggjøre de ulike måtene disse funksjonene kan realiseres. Teoriene gir noen indikasjoner som lar seg benytte i en analysesituasjon. Condit's første epideiktiske funksjon går ut på at taleren forklarer den forvirrende eller uroliggjørende situasjonen i tråd med publikummets verdier, og gjør det urovekkende mindre truende og forvirrende. Basert på forskningsspørsmålene utformet jeg et skjema som supplement til nærlesningen. Analyseskjemaet lot meg kvantifisere data fra talene, se på sider av teksten isolert, og åpne teksten for nye perspektiver. Målet var å kunne si noe om tekstens helhet, men analyseskjemaet var en måte å åpne teksten på.

Analyseskjemaet ble til underveis, og ble redigert etter hvert som lesingen av talene og teoriene ga nye innsikter. Talene er ulike både i form og i innhold, og én metode som åpner opp den ene talen vil kanskje ikke fungere med en annen. For å synliggjøre talenes epideiktiske art tok jeg som nevnt utgangspunkt i de epideiktiske funksjonene. Gjennom å veksle mellom nærlesing av talene som helhet, og av enkelte partier kunne jeg fylle ut og kategorisere de utdragene av talene jeg tolket som epideiktiske, eller andre utdrag som kunne underbygge en definisjon eller formingen av et fellesskap. Dersom noe viste seg å være interessant, søkte jeg disse opp med Microsoft Words søkefunksjon for å få et inntrykk av hyppigheten av bruken, eller lese utdraget i sin sammenheng. På den måten oppdaget jeg trender og mønstre i teksten, som jeg kunne ta videre i tolkningsarbeidet.

Jeg undersøkte hvordan statsministerne definerer krisen og inviterer til en fellesskapsforståelse ved å lokalisere og tolke ulike punkter i sammenheng med tekstens helhet. For å synliggjøre tekstens formende elementer så jeg blant annet etter hvorvidt subjektformen «vi» og objektformen «oss» refererte til fellesskapet, regjeringen eller en annen part i talene. Jeg analyserte også hvordan statsministerne snakket om eller til folket, og om hvordan de brukte begrepene «Norge/Sverige/Danmark», «fellesskap» eller «samfunnet»,

og hvordan disse eventuelt ble beskrevet. Når det gjelder forståelsen av krisen var jeg ute etter konkrete beskrivelser av situasjonen, men også omskrivninger som sammenligninger og metaforer, fordi disse bringer tilleggsmening og karakteristikk med seg. Jeg undersøkte også andre grammatiske strukturer som fraser der et adjektiv står i attributiv posisjon til et substantiv som refererer til krisen, og tempus og modalitet, da disse kan si noe om forståelsen av situasjonens natur og talerens holdning. Hvilke temaer som vektlegges av talerne ble også relevant for forståelsen av situasjonen, og hvilke verdier talerne påkaller eller refererer til. Historiske referanser ble naturlig å undersøke, ettersom de kan fortelle noe både om forståelsen av krisen, men også om fellesskapets delte historie. Et begreps eller en ytrings konnotasjoner eller sekundære betydning, kan også si noe om kriseforståelsen eller fellesskapsforståelsen. Gjennom arbeidet med talene ble det også tydelig at tomme meningsbærere kunne fortelle noe om statsministernes invitering til forståelse. Tomme meningsbærere forstås som ord eller uttrykk som ikke peker på eller forklarer et faktisk objekt eller en hendelse, og som ikke har en etablert entydig betydning.

Til tross for denne noe skjematisk inngangen til analysen, har talens helhet vært en forutsetning for tolkningsarbeidet. Skjemaet ble utformet som en uformell guide og inngang til de ulike talene, og basert på problemstillingene og forskningsspørsmålene. På den måten ble forskningsspørsmålene viktige for både valg av metodisk tilnærming, men også for hva jeg skulle se etter i talene. En slik uformell guide brukes gjerne i retorisk kritikk for å gi mulighet til en ordnet progresjon gjennom talen som analyseres (Kuypers, 2009, s. 15). Selv om det ikke uten videre er av stor verdi for analysen at man vet hvor mange ganger et begrep blir brukt i talen, gir det et utgangspunkt for den videre tolkningen, og for den dialektiske lesningen mellom talene og teorien. Derfor er kvantifiseringen og kategorisering av data fra talene en metodisk tilnærming jeg har tatt i bruk.

Blacks teori om en tales *second persona* foreslår at gjennom analyse av talen vil det være mulig å forstå de ideologiske forutsetningene for talen, og dermed kan man også bedømme den. Black mener i denne sammenhengen at ideologi er det eneste viktige når man skal karakterisere en tilhører. Dette gjøres ved å undersøke språket. De tydeligste bevisene vil ifølge Black være konkrete påstander, og stilistiske spor eller symboler. I analysekapitlene vil jeg presentere en skisse av talenes *second persona*. Disse har jeg kommet frem til ved å tolke talenes påstander og deres underforståtte og underliggende betingelser. Når det gjelder stilistiske spor er Blacks teori noe vag, men jeg har i mitt tolkningsarbeid forsøkt å tolke hvilke forutsetninger en implisitt tilhører til talen må ha for å forstå talens rekkevidde. Et

eksempel på dette er konnotasjoner som tilhøreren må ha tilgang til for å forstå ytringen. Et annet eksempel kan være talens referanse til felles historie, som tilhøreren må kjenne til, og føle seg en del av, for at denne referansen skal nå sitt fulle potensial. Når det gjelder å koble talens *second persona* til en ideologi, forstår jeg dette som de abstrakte forståelsene av verden og samfunnet som talen forutsetter.

Retorisk kritikk vil ofte ha til formål å undersøke hvordan en tekst inngår i et samspill med en gitt kontekst (Lund & Roer, 2014, s. 11). Denne masteroppgaven er intet unntak. I tillegg til å undersøke hvordan de epideiktiske funksjonene gir utslag i en moderne kontekst, har denne masteroppgaven som formål å se de epideiktiske funksjonene i lys av den retoriske situasjonen. En del av analysen tar for seg hvordan statslederne svarer på de retoriske problemene i den retoriske situasjonen, og hvordan de epideiktiske funksjonene bidrar til det. Som nevnt i teorikapittelet baserer jeg i denne oppgaven min forståelse av den retoriske situasjonen som et dynamisk samspill mellom talerens behov, publikums behov og omstendighetene som omkranser situasjonen. Derfor vil jeg i hvert analysekapittel presentere hvilke omstendigheter som setter sitt preg på situasjonen, og hvilke påtrengende problemer situasjonen forsøker å løse, og redegjøre for det retoriske publikummet.

Del 2: Analysene

Med dette har vi kommet til den delen av oppgaven der analysens funn presenteres. De seks talene fra mars og april 2020 som presenteres, analyseres med søkelys på å avdekke epideiktikkens rolle ved å undersøke hvilke definisjoner av situasjonen som presenteres, og hvordan konstitueringen eller opprettholdelsen av et symbolsk fellesskap realiseres i talene. Hver tale analyseres i et kapittel for seg, og denne delen av masteroppgaven består derfor av seks kapitler. Først presenteres analysene av Solbergs to taler, deretter Löfvens taler, og til sist Frederiksens taler.

Innledningsvis i hver analyse presenteres den retoriske situasjon, og et øyeblikksbilde om pandemiens utvikling og konsekvenser i landet. Under oppstarten av koronapandemien var hver dag en ny retorisk situasjon med nye retoriske vilkår. Både viruset, økonomien og det offentlige ordskiftet satte sitt preg på hvilke retoriske problemer situasjonen bestod av. Analysene av det epideiktiske i talene er delt inn i to delkapitler som er basert på hvert av de to settene med forskningsspørsmål. Etter å ha redegjort for talens generelle trekk vil jeg derfor først presentere talenes definerende funksjon, før jeg presenterer dens formende funksjon og skissen av talenes *second persona*. Hver av analysenes funn vil deretter diskuteres i den tredje og siste delen av denne masteroppgaven.

4. Norge 12. mars

Den 12. mars 2020 avholder statsministeren, helse- og omsorgsministeren og helsemyndighetene en pressekonferanse for å presentere de nye nasjonale tiltakene for å bekjempe koronaviruset. Under pressekonferansen presenteres det som av statsminister Erna Solberg blir omtalt som «de mest inngripende tiltakene vi har hatt i Norge i fredstid». Pressekonferansen markerer et skifte i landets tilstand. Nå er det alvor. Tiltakene som blir presentert under denne pressekonferansen skal påvirke nordmenns hverdag på en måte som få har opplevd tidligere. Ved pressekonferansen blir blant annet stengingen av alle landets barnehager, skoler og offentlige institusjoner presentert, serveringsbransjen stenges, og helsepersonell forbys å reise til utlandet. Solberg holder en kort tale som fungerer som en innledning til pressekonferansen. Pressekonferansen som helhet består av fem deler; Statsministerens innledning etterfølges av orienteringer fra helse- og omsorgsminister Bent Høie, helsedirektør Bjørn Guldvog og direktør i folkehelseinstituttet Camilla Stoltenberg, før det åpnes for spørsmål fra pressen. Selve pressekonferansen varer i underkant av én time. Analysen demonstrerer hvordan Solberg definerer krisen som en positiv fellesskapsøvelse, og inviterer til en forståelse av fellesskapet som er forankret i tradisjonelle og nasjonale verdier.

4.1 Den retoriske situasjon

Det første smittetilfellet av koronaviruset i Norge ble registrert den 26. februar. Personen som hadde blitt smittet hadde oppholdt seg i Kina, der viruset først ble oppdaget. Personen utløste ingen nye smittetilfeller. Det var først da flere nordmenn kom hjem fra vinterferie i Østerrike og Italia, at smitten begynte å spre seg i landet. 10. mars ble det presentert av Folkehelseinstituttet at det var oppdaget smitte som ikke kunne spores tilbake til disse utenlandsreisene. To dager tidligere, den 10. mars, orienterer helse- og omsorgsminister Bent Høie Stortinget om koronasituasjonen i Norge, og globalt. Det gis ingen indikasjoner på at landet skal «stenges» om to dager. Heller sier helse- og omsorgsministeren til Stortinget denne dagen at terskelen for inngripende tiltak er svært høy (Stortinget, 2020). Myndighetene har allerede innført forbud mot arrangementer med over 500 deltakere. Flere mindre arrangementer avlyses, mens andre avholdes, noen kommuner innfører egne tiltak som stenging av skoler, og situasjonen er uoversiktlig. Den 11. mars klassifiserer Verdens helseorganisasjon COVID-19-viruset som en pandemi (WHO, 2020). Byrådsleder i Oslo, Raymond Johansen, avholdt denne dagen en pressekonferanse der han presenterte tiltak for å bremse smitten for Oslo kommune. Samme dag ble svært inngripende tiltak innført i Danmark, en nyhet som fikk stor oppmerksomhet i norske medier. I mediene stilles det

spørsmål om hvorfor myndighetene i Norge ikke har innført strengere tiltak. Det samme spør opposisjonspartiene om, og i «Politisk kvarter» den 12. mars møtes statsminister Erna Solberg og leder i Arbeiderpartiet Jonas Gahr Støre til debatt om håndteringen. Etter planen skal regjeringen presentere nye tiltak fredag 13. mars. Den 12. mars publiserer det europeiske smitteverninstituttet en ny risikovurdering av COVID-19-viruset, der det oppfordres til vurdering av inngripende tiltak for å bremse viruset i EU- og EØS-land (ECDC, 2020)

Påtrengende problem

Viruset og dets spredning er hovedproblemet. Den 12. mars har totalt 621 personer testet positivt på koronaviruset så langt, og ikke alle tilfeller kan spores tilbake til en utenlandsreise (Folkehelseinstituttet, 2020). Men selve viruset lar seg ikke stoppe av språket. For at smittespredningen skal bremses, må befolkningen i stor grad endre sin atferd. For at de skal gjøre det, må de ha den rette informasjonen, og viljen til å skape denne endringen.

Det tegner seg tre tydelige påtrengende problem som talen adresserer. De første er gjenkjennelige i kriser som retoriske situasjoner. Først og fremst finnes det et stort informasjonsbehov, både om viruset og om spredningen, om hva man skal gjøre og om hvordan myndighetene håndterer situasjonen. I tiden fram mot 12. mars var det særlig konkrete og samlede råd fra myndighetene som var etterlyst blant befolkningen, men også i helsevesenet og i kommunene. I forlengelsen av dette, oppstår det også et behov for ledelse, en forsikring om at situasjonen håndteres av myndighetene. Det tredje, og mest fremtredende, retoriske problemet ligger i at dette er en situasjon som ikke kan løses av myndighetene alene. Dersom viruset skal stoppes eller bremses, må folket bidra. Derfor må Solberg invitere til en forståelse av krisen som motiverer folkets bidrag, og samtidig betrygge for ikke å skape unødvendig frykt.

Statsministeren skal få fem millioner mennesker til å holde avstand, holde seg hjemme, ha hjemmekontor, og ikke å oppsøke sosiale settinger. Tiltakene som innføres bidrar til behovet for motivasjon. Det vil også være et behov for å forklare de tiltakene som blir presentert i talen, men også å legitimere dem, ettersom tiltakene kan oppleves som svært dramatiske og inngripende. Befolkningens vilje til å skape den nødvendige endringen motiveres og gis mening gjennom talen. Gjennom nærlesing av talen blir det tydelig at det retoriske «hovedproblemet» handler om å skape endringsvilje hos befolkningen.

Retorisk publikum

Det fysiske publikumet består av ulike representanter for mediene, som har i oppgave å stille spørsmål og videreformidle informasjonen fra pressekonferansene. Dette er personer som i

aller høyeste grad kan påvirkes av kommunikasjonen, og bidra til den ønskede forandringen, som en forlengelse av selve talen. Samtidig ble pressekonferansen strømmet direkte på regjeringens nettsider, den ble sendt på NRK og TV2, og på ulike radiokanaler. Ettersom det mest fremtredende retoriske problemet er å skape endringsvilje hos befolkningen, henger dette sammen med det retoriske publikummet. Solbergs tale skal uttrykke endringenes nødvendighet og motivere endring i hele befolkningens hverdagsliv. Det impliserer et svært bredt og variert publikum. Det retoriske publikummet er med andre ord «alle». Jo flere Solberg når ut til, jo fortere og mer effektivt kan virusets spredning begrenses. Tiltakene som presenteres i Solbergs tale vil også påvirke en stor del av befolkningen, om ikke hele. Et så bredt og variert publikum som «alle» i befolkningen innebærer at Solberg må møte publikummet på et sted der alle opplever å bli snakket til, for å få den oppslutningen som må til for å bremse viruset, for å motivere endringen og for at alle skal bli betrygget.

Retoriske vilkår

Pressekonferansens talesituasjon er sammensatt. Retoren kommuniserer med pressen som er til stede, samtidig som pressekonferansen også sendes direkte inn til de tusen hjem. Pressekonferansen sendes direkte, på ulike flater, men vil også repeteres i ulike nyhetssendinger, og refereres til i skriftform i ettertid. Likevel er denne talen en mulighet til å adressere situasjonen direkte med et stort publikum. Disse retoriske vilkårene gjør det mulig for Solberg å henvende seg til «alle».

|Situasjonen består også av sosiale, kulturelle og politiske vilkår. Blant annet har de fleste nordmenn høy tillit til myndighetene, og tillit anses for å være en viktig verdi blant nordmenn. Sannsynligheten for at befolkningen vil lytte til, stole på og avfinne seg med de tiltakene som blir presentert er høy. På den annen side er tiltakene som blir innført «de mest inngripende vi har hatt i Norge i fredstid», som Solberg selv sier, og situasjonen er unik i nyere historie. Andre sentrale situasjonelle vilkår er befolkningens og regjeringens kunnskap om smittevern og pandemi. Den 12. mars vet man også forholdsvis lite om det nye koronaviruset, hverken myndighetene eller befolkningen. Det innebærer at statsministeren skal motivere, informere og betrygge fra et utgangspunkt med lite informasjon. Verdens helseorganisasjon har erklært koronaviruset som en pandemi, og det europeiske smitteverninstituttet har anbefalt vurdering av tiltak, noe som skaper et alvor i situasjonen og legitimerer tiltakene som presenteres. Et annet kulturelt vilkår, som også nevnes direkte i talen er dugnad og solidaritet. Nordmenn er opptatte av å hjelpe andre (Hellevik & Hellevik, 2016).

Når Solberg skal skape endringsvilje blant befolkningen, er dette et kulturelt vilkår hun benytter seg av.

4.2 Generelle trekk ved talen

Statsministerens tale er i overkant av seks minutter lang, og kan deles inn i tre deler. Presentasjonen av de nye tiltakene fremstår umiddelbart som det tydeligste formålet med pressekonferansen, men statsministeren nevner kun noen få av tiltakene i sin innledende tale. I den første delen av Solbergs tale presenteres bakgrunnen for denne pressekonferansen: koronaviruset sprer seg raskt, nå kan ikke smitten lenger spores tilbake til utlandet, og derfor kommer regjeringen i dag med tiltak. I den andre delen presenterer Solberg tiltakene kort. Selve presentasjonen av tiltakene består av sju korte setninger. Den tredje delen av Solbergs tale er avslutningen. Her appellerer statsministeren til folket og ber om dugnadsånd. Den siste delen av talen brukes også til å applaudere de som har «tatt mange initiativ for å begrense smitte». Solberg går i liten grad inn på detaljer, hverken når det gjelder koronaviruset eller stengingen av skolene og de andre tiltakene. Talen dreier seg i hovedsak om hvordan befolkningen nå skal forholde seg til og møte situasjonen. Talen har derfor en funksjon som en innledning til pressekonferansen, men også til «den nye hverdagen» som befolkningen står i møte med. Solbergs tale kan leses som en «overskrift» til den kommende perioden, og pressekonferansen markerer den virkelige oppstarten på den nasjonale koronakrisen.

4.3. De epideiktiske funksjonene i pressekonferansen 12. mars

I det følgende skal jeg vise hvordan Solberg bruker sin definisjonsmakt til å redefinere krisen til en situasjon som lar seg løse med norske verdier, samtidig som hun tegner et bilde av det norske folk som rommer disse verdiene fra før. Analysen demonstrerer hvordan Solberg bruker de epideiktiske funksjonene *definition/understanding* og *shaping/sharing* til å løse det retoriske problemet som handler om å skape endringsvilje hos befolkningen.

Krisen som positiv fellesskapsøvelse

Det mest fremtredende ved Solbergs innledning er redefineringen av krisesituasjonen til en positiv og midlertidig fellesskaps-øvelse, der dugnad, samhold og solidaritet er en del av løsningen. Nå kan nordmenn vise hva de er gode for. Allerede i linje tre av talen sier statsministeren at «Norge blir satt på en stor prøve». Dette utsagnet, og særlig ordet *prøve*, impliserer at det er gode og dårlige måter å møte krisen på, og at Norges befolkning nå blir satt i en situasjon der de kan bevise noe for noen.

Defineringen av krisen skjer i hovedsak på tre måter. For det første påkaller Solberg de norske verdiene ved å bruke begreper som «dugnad», «solidaritet» og «fellesskap» i forbindelse med landets svar på krisen. Begrepet «dugnad» i forbindelse med koronaviruset ble for første gang introdusert av helse- og omsorgsminister Bent Høie i en kronikk i VG der han innkalte til nasjonal dugnad for å bekjempe koronaviruset (Høie, 2020). Dette videreføres i Solbergs innledning. Den første gangen ordet nevnes i talen, er det en oppfordring, forbundet med ansvar: «Så vet vi at viruset smitter når mennesker samles og er tett på hverandre / Derfor er det helt avgjørende at alle landets innbyggere deltar i en dugnad for å bremse smitten» (L13-15). I dette sitatet gir Solberg dugnaden en vesentlig rolle i krisehåndteringen. Dugnad har sterke konnotasjoner i norsk kultur, og antyder noe kjent og overkommelig, og kanskje til og med noe hyggelig. Ordet ble i 2004 kåret til Norges nasjonalord av NRK i 2004, gjennom en folkeavstemning (Språkrådet, 2020). Det er stor kontrast mellom en dugnad og «de mest inngripende tiltakene vi har hatt i Norge i fredstid» (L26), som Solberg karakteriserer tiltakene som. Det første skaper en forståelse av situasjonen som et solidarisk stykke arbeid som er til hele fellesskapets beste. Karakteriseringen av tiltakene som «de mest inngripende tiltakene vi har hatt i Norge i fredstid» understreker alvoret, men det er også en henvisning til andre verdenskrig som en historisk hendelse Norge har vært igjennom, og har taklet, og som til dags dato benyttes i epideiktiske taler som handler om den kollektive identiteten, og som normalt er tema ved rituelle epideiktiske taler.

For det andre skaper talen som helhet et inntrykk av nødvendighet. Modalverbene «må» og «skal» uttrykkes henholdsvis åtte og seks ganger i løpet av den korte talen. Verbene i seg selv uttrykker nødvendighet, mens frekvensen av dem understreker behovet for handling. Fem av de seks gangene verbet «skal» brukes, er det pronomenet «vi» som er subjekt i setningen. I fire av de fem setningene med verbet «skal» og subjektet «vi» refereres det til fellesskapet. Høy deontisk modalitet i kombinasjon med pronomenet «vi», understreker ikke bare behovet for handling, men bidrar også i denne talen til å gi ansvaret for krisehåndteringen til fellesskapet som helhet. Likevel må formaningene som er gitt i talen sees i sammenheng med retorens posisjonering av seg selv som en del av dette fellesskapet, som vi skal se i neste delkapittel.

Den tredje måten Solberg definerer situasjonen på er ved å beskrive situasjonens *karakter* gjennom kjente formuleringer som uttrykker alvor, gjennom bruk av tomme meningsbærere. På den måten beskriver hun situasjonen, uten å faktisk beskrive dens innhold. Dette supplerer de konkrete eksemplene på hva som kan komme til å bli utfallet av krisen,

som at flere vil dø og flere vil få utsatt sine operasjoner, ved at publikum også kan tillegge sin egen betydning til definisjonene. Gjennom talen beskrives situasjonen som *en vanskelig tid* (L2), *en stor prøve* (L3) og som *tøffe tider* (L19). Beskrivelsene kan kalles diffuse, eller tomme meningsbærere, fordi de beskriver situasjonen på en måte som både inviterer, tillater og oppfordrer mottakeren til å legge sin egen betydning til beskrivelsen. Disse formuleringene understreker behovet for dugnaden ved å omtale krisen i gjenkjennelige, mye brukte termer, samtidig som den inviterer til en individuell forståelse av tiden som kommer, basert på publikummets egne tolkninger av formuleringene.

Solberg definerer situasjonen ved å bruke det tradisjonelle, norske begrepet dugnad, og dette det i en ny sammenheng i krisen. Samtidig uttrykker hun at Norge blir satt på en stor prøve, noe som impliserer at prøven kan bestås eller ikke. Statsministeren inviterer publikummet til å dele forståelsen av krisehåndteringen som en dugnad ved å knytte den til norske verdier ved å referere til krigen, og *tøffe tider*, som Norge har vært igjennom, men taklet. Talen uttrykker nødvendighet ved å bruke verbene «må» og «skal» i forbindelse med endringer hun gjør krav på i talen. Tomme meningsbærere eller diffuse beskrivelser, som er gjenkjennelige språklige former, blir også benyttet og supplerer de faktiske beskrivelsene av situasjonen ved at publikummet selv kan legge sin mening til begrepene, som kan forstås som en invitasjon til publikummet om å delta i kriseforståelsen. Gjennom disse midlene blir krisen definert som en nødvendig og hastepreget dugnad, en fellesskapsøvelse der befolkningen får mulighet til å vise seg fra sin beste side, og ansvaret fordeles til fellesskapet.

Den iboende norske solidariteten som smitteverntiltak

Solberg mobiliserer ved å referere til det iboende og tradisjonelle «norske», og bygger videre på en felles norsk identitet der solidaritet, samhold, fellesskap og motstandsdyktighet er viktige verdier. Som tidligere nevnt, er begrepet dugnad en del av defineringen av selve krisen. Bruken av dette begrepet har også en formende funksjon. og begrepet har en lang tradisjon i det norske samfunnet. Dugnaden er en plikt, det er noe man må gjøre, som gagnar et fellesskap, enten det er stort eller lite. Den andre gangen Solberg bruker begrepet referer hun nettopp til fellesskapet, begrepet benyttes i en påstand om den norske identiteten og handlekraften: «I Norge står vi sammen når det gjelder / Vi mobiliserer til dugnad og samarbeid i små og store lokalsamfunn / Nå er dette viktigere enn noen gang» (L41-43). Begrepet henger tett sammen med et spesifikt verdsett; å jobbe for fellesskapet og solidaritet. Verdier som tas for gitt i Solbergs tale gjennom påstander om den norske identiteten.

Tradisjonen underbygges av historiske referanser. For selv om situasjonen er ny, er det norske svaret kjent:

«Så vet vi at viruset smitter når mennesker samles og er tett på hverandre / Derfor er det helt avgjørende at alle landets innbyggere deltar i en dugnad for å bremse smitten / Det skal vi gjøre i solidaritet med eldre, kronisk syke og andre som er spesielt utsatt for å utvikle alvorlig sykdom / Vi må alle beskytte oss selv, for å beskytte andre / Vi står sammen gjennom denne perioden – ikke med klemmer og håndtrykk – men ved å holde avstand / Det krever mye av hver enkelt av oss. Vi må bry oss om hverandre og hjelpe hverandre som best vi kan / Vi har greid å komme oss gjennom tøffe tider før – jeg er helt sikker på at vi skal klare det også nå» (L13-19).

I dette utdraget forbinder Solberg smittevern med verdier, og forankrer disse verdiene som en del av den norske identiteten ved å vise til landets historikk der disse verdiene har vært viktige. Solberg spesifiserer ikke hvilke *tøffe tider* det er snakk om at befolkningen har greid å komme seg gjennom før, men ved bruk av flertall blir det tydelig at Norge har gjennomlevd flere slike tøffe tider, og verdiene solidaritet og samhold knyttes til mestringen av disse opplevelsene. Ved å se tilbake på den delte historien, de eldre verdiene og de gode erfaringene, får de norske verdiene en ny mening forbundet til krisen. Solberg gir inntrykk av at selv om krisen er alvorlig og dramatisk, så kan den løses med tradisjonelle norske verdier som solidaritet, dugnadsånd, samhold og ansvar, og forutsetter en forståelse av at disse verdiene er iboende hos befolkningen hun taler til. Ved å referere til den felles historien styrkes troverdigheten av at krisen kan løses med norske verdier. Dette gjør møtet med krisen overkommelig og kjent. Samtidig deler Solberg ut mye av ansvaret for krisehåndteringen til fellesskapet, og som vi skal se inkluderer hun seg selv i dette fellesskapet. Ansvarsfordelingen understreker at fellesskap er en viktig verdi i Norge, og at befolkningen og fellesskapet har tillit fra myndighetene til å håndtere situasjonen.

Solberg bruker pronomenet «jeg» kun tre ganger i løpet av talen. Fra dette kan vi trekke konklusjonen om at statsministeren som person i liten grad er til stede i talen. Pronomenet «vi» blir imidlertid brukt 38 ganger, og meningsinnholdet veksler mellom å vise til regjeringen, fellesskapet og individer. Med dette grepet etableres og styrkes statsministeren rolle som en del av fellesskapet. Statsministeren kunne valgt å formulere sine oppfordringer og «ordre» som nettopp det, isteden inkluderer hun seg selv ved å bruke pronomenet «vi» i kombinasjon med de tidligere nevnte deontiske modalverbene «må» og «skal». Dette uttrykker og understreker et fellesskap, som statsministeren selv inngår i og snakker på vegne av.

Solberg refererer til befolkningen som et fellesskap ved å bruke pronomenet «vi», og ved å påkalle et sett med norske verdier hos befolkningen i møte med krisen. Den ideelle responsen på krisesituasjonen forbindes med et spesifikt verdsett som forbindes med den

norske identiteten, blant annet gjennom utsagnet «I Norge står vi sammen når det gjelder / vi mobiliserer til dugnad og samarbeid i små og store lokalsamfunn». Dette skaper et inntrykk av at svaret allerede er iboende i befolkningen

Second persona

I Solbergs tale blir publikummet bedt om å svare på krisen som nordmenn. Verdier som kobles til det å være norsk, blir presentert som en del av løsningen, og en måte å møte krisen på. Den implisitte tilhøreren, tekstens *second persona*, er en som verdsetter verdiene som blir presentert. Det er en person som har tilgang til konnotasjonene knyttet til begrepene dugnad, solidaritet og fellesskap. Med slike begreper gjør Solberg krav på en respons fra publikummet som samsvarer med disse verdiene. Begrepene er ikke ukjente i norsk kontekst, og blir ofte brukt i rituelle, epideiktiske taler der norsk identitet er tema, som for eksempel i 17. mai-taler. Motivasjonen bak tiltakene og endringene forstås som fellesskapets gode. Dette innebærer en forståelse av at fellesskapet er viktigere enn individets behov. Denne vurderingen knyttes til en nasjonal dimensjon, og innebærer et nasjonalt selvbilde av at det er særlig typisk norsk å være solidarisk. Talens *second persona* setter fellesskapet og solidaritet høyt, på bakgrunn av en forståelse av at det finnes et nasjonalt kollektivt verdigrunnlag.

4.4 Dugnaden og det solidariske, norske fellesskapet

Det er i Solbergs tale en tydelig sammenheng mellom det retoriske problem, defineringen av situasjonen og formingen av folket. For at spredningen av koronaviruset skal bremses eller stoppes, må befolkningen ha vilje til å gjøre den nødvendige endringen, ettersom det er begrensningen av sosial kontakt som er middelet mot målet. For å skape denne endringsviljen definerer Solberg situasjonen som en prøvelse der det norske folket får muligheten til å vise hvor «norske» de er. Det å holde avstand, vaske hender og å holde seg hjemme forbindes i stor grad til solidariske verdier, der målet er å verne om fellesskapet. Samtidig konstitueres befolkningen som et folk som allerede har disse verdiene i seg, særlig begrunnet i tradisjoner.

Som nevnt innledningsvis er det retoriske publikummet svært vidt, endringen som skal skapes, skal skapes hos «alle». Solberg må derfor ta i bruk referanser som inkluderer hele dette publikummet og som inviterer dem til å dele den forståelsen hun etablerer av situasjonen, og til å delta i det fellesskapet hun skisserer. Denne invitasjonen skaper Solbergs tale ved å definere situasjonen med gjenkjennelige termer og knytte den til tradisjonelle verdier. Tomme meningsbærere eller diffuse beskrivelser, som er gjenkjennelige språklige former, supplerer de faktiske beskrivelsene av situasjonen ved at publikummet selv kan legge sin mening til begrepene. Ved å bruke høy deontisk modalitet i kombinasjon med pronomenet

«vi». Slik både inkluderer Solberg seg selv i fellesskapet, gjør krav på endringer i det og krever beskyttelse for det. Gjennom disse midlene blir krisen definert som en nødvendig og hastepreget dugnad, en fellesskapsøvelse der befolkningen får mulighet til å vise seg fra sin beste side, og ansvaret fordeles til fellesskapet.

Informasjonsbehovet blir til en viss grad ikke møtt av Solbergs innledning. Solberg informerer, men som vist i denne analysen er informasjonen lite detaljert. Når det gjelder konkret informasjon om viruset og om tiltakene beskriver Solberg kun disse i korte trekk. Likevel er ikke denne «unngåelsen» en tapt mulighet. Ved å delegere den detaljerte politiske informasjonen til helsemyndighetene, helse- og omsorgsministeren og øvrige statsråder, får Solberg større mulighet til å etablere seg selv som en del av fellesskapet og reduserer skillet mellom seg selv og befolkningen.

5. Norge 7. april

Midt i det som for mange er påskeferien, tirsdag 7. april 2020 avholder statsminister Erna Solberg, helse- og omsorgsminister Bent Høie, kunnskapsminister Guri Melby og Camilla Stoltenberg fra Folkehelseinstituttet en pressekonferanse der de presenterer strategien for den gradvise gjenåpningen av samfunnet etter tre og en halv uke med nedstenging. Solberg innleder pressekonferansen med en tale som varer i underkant av ti minutter som introduserer et taktskifte i krisen. Pressekonferansen som helhet består av fem deler; Statsministerens innledning etterfølges av orienteringer fra helse- og omsorgsministeren, kunnskapsministeren og Folkehelseinstituttet, før det åpnes for spørsmål fra pressen. Pressekonferansen varer i underkant av én time. I dette delkapittelet skal jeg presentere funnene fra min analyse av de epideiktiske funksjonene ved Solbergs innledningstale.

5.1 Den retoriske situasjon

Det har gått omtrent tre og en halv uke siden Norge «stengte». Tiltakene fra 12. mars ble videreført 24. mars, til og med 13. april. Befolkningen har med andre ord levd under unormale vilkår den siste snau måned. Tiltakene påvirker og begrenser store deler av hverdagslivet til de aller fleste. Skoler og barnehager er stengt, treningssentre og svømmehaller er stengt, trafikkstasjoner og virksomheter som tilbyr frisørtjenester, hudpleie og lignende holdes stengt. Kulturarrangementer, idrettsarrangementer og organisert idrettsaktivitet er forbudt. Det er også forbudt å oppholde seg på hytter og fritidseiendommer (Endr. i forskrift om karantene, isolasjon og forbud mot opphold på fritidseiendommer mv. i anledning utbrudd av Covid-19, 2020). Totalt 5863 er smittet med koronaviruset. 316 pasienter som er smittet av viruset er innlagt på sykehus, 82 har så langt mistet livet (Folkehelseinstituttet (a), 2020). Tiltakene og nedstengingene har ført til at flere bedrifter sliter, og Stortinget har vedtatt en krisepakke der bedrifter kan få støtte til faste utgifter. Mange er permitterte, og arbeidsløsheten er rekordhøy. I utgangen av mars 2020 var 300 634 personer registrert som «helt ledige», og 97 360 som «delvis ledige» (NAV, 2020, s. 2). Medienes overskrifter preges av de økonomiske konsekvensene, og folk og bedrifters nytenking i den nye hverdagen. Samtidig har dugnadsbegrepet festet seg både i mediene og blant befolkningen, og brukes aktivt som en betegnelse på de ulike tilpasningene enkeltpersoner, bedrifter og lokalsamfunn har gjort for å bremse smittespredningen, holde økonomien i gang eller lignende.

7. april er en tirsdag, og mange har påskeferie. Påskeferien i Norge er normalt sett en tid der mange familier og venner reiser til fjells eller til utlandet. Slik er det ikke denne påsken, 19. mars innførte regjeringen et forbud mot å overnatte på fritidseiendom utenfor

egen kommune, etter at myndighetene ved gjentatte situasjoner ba om at befolkningen ikke skulle oppholde seg på hytter utenfor egen kommune. Hyttekommunene meldte likevel om stor trafikk, og regjeringen la deretter ned et forbud. I ukene fram mot påsken i 2020 var hytteforbudet en stor debatt. Debatten fikk også en symbolsk funksjon, den gjorde det tydelig for mange at den personlige friheten de var vant med i stor grad var innskrenket. Mange ytret seg negativt om de som reiste på hyttene sine, både på sosiale medier og i de etablerte mediene. Ved en pressebrief 17. mars påpekte helse- og omsorgsminister Bent Høie at tonen i det offentlige ordskiftet er skarp (Regjeringen, 2020). Lørdag 21. mars ble en midlertidig lov om forskriftshjemmel, også kalt «koronaloven» enstemmig vedtatt av Stortinget. Den ga regjeringen mulighet til å utfylle, supplere eller fravike en rekke lover for å avhjelpe konsekvenser av pandemien (Stortinget, 2020).

Påtrengende problem

Det er særlig tre påtrengende problemer som talen adresserer. Reproduksjonstallet var på 2,4 da de restriktive tiltakene ble innført den 12. mars, nå er det nede på 0,7. Det uttalte målet med de restriktive tiltakene var at reproduksjonstallet skulle reduseres til under 1. Dette betyr at de restriktive tiltakene kan myknes opp. De økonomiske konsekvensene av nedstengingen er høye, og det vil være av stor nytte med økt aktivitet i samfunnet. Det er riktignok en hårfin balanse: det er lite som skal til for at virusets spredning skal sette fart igjen. Denne balansen mellom å åpne opp, men samtidig holde tilbake setter preg på situasjonen og talen. I den forbindelse er det særlig tre problemer som talen adresserer. Det første er behovet for informasjon. Befolkningen er klar over at det skal skje en endring, og disse må redegjøres for. Både når det gjelder hvilke tiltak som skal gjelde fremover, men også for bakgrunnen for disse avgjørelsene.

Det andre påtrengende problemet handler om å holde tilbake, og å opprettholde respekten for situasjonen. For selv om tiltakene nå skal løsne, skal ikke samfunnet tilbake til «normalen» helt enda. Det er en fare for at viruset kan spre seg fort igjen, og befolkningen må 1) være forberedt på at restriktive tiltak kan iverksettes igjen, og 2) unngå å slippe for mye opp på tiltakene i sine hverdager, slik at viruset spres. Det tredje påtrengende problemet henger sammen med motivasjon, men kan i denne talen betegnes som behovet for anerkjennelse. Befolkningen har levd i en unntakstilstand i en lang periode, og konsekvensene har vært mange.

Retorisk publikum

Også ved denne pressekonferansen er publikummet «alle». Hele befolkningen skal nås, da kontrollen på viruset avhenger av hele befolkningens bidrag. Publikummet er sammensatt, etter tre og en halv uke i unntakstilstand har ulike personer ulike erfaringer med nedstengingen. Noen er lei og vil tilbake til normalen, noen er redde og frykter at samfunnet skal «åpnes» for fort. Noen har mistet sine nærmeste, andre har mistet jobben – og de aller fleste har mistet hverdagen sin. Mange har gjort store endringer i sine liv for å hindre smittespredning, etter beskjed fra myndighetene. Det er en svært uvant situasjon for mange. Som Bent Høie selv påpekte i sin bressebrief 17. mars, har tonen i den offentlige samtalen tidvis vært sint og skarp mot de man mener gjør feil, og at bekymringen rundt situasjonen har gjort at befolkningen har blitt «sintere og skarpere i kantene» (Regjeringen, 2020). Det retoriske publikummet er et annet den 7. april, enn det var 12. mars. Koronaviruset og tiltakene har påvirket hele befolkningens hverdag. Publikummet har 7. april et forhold til koronaviruset og myndighetenes tiltak. De ulike erfaringene skaper et bredt og variert publikum, kanskje i større grad enn tidligere, da situasjonen var ny for de fleste. Til tross for belastningen og utfordringene mobiliseres det på tvers av befolkningen, folket står sammen, og *dugnad* har mer eller mindre festet seg som et begrep både i mediene, for politikerne og hos befolkningen. Naboer handler for hverandre, det arrangeres streamingkonserter, bedrifter tilrettelegger for hjemmekontor, butikker tilpasser sine tjenester og dugnadsånden er til stede. Myndighetene er avhengige av at befolkningen opprettholder de endringene de har gjort i livene sine, og at alle er informerte og motiverte til det taktskiftet talen introduserer.

Retoriske vilkår

Den 7. april har regjeringens pressekonferanser nærmest blitt hverdagskost for de fleste. Siden den 12. mars har regjeringen avholdt over 20 pressekonferanser angående koronasituasjonen med ulike statsråder. Helse- og omsorgsministeren, samt justisministeren og barne- og familieministeren har holdt såkalte «folkets spørretimer», og statsministeren har avholdt en egen pressekonferanse for barn. Pressekonferansene sendes direkte på regjeringens nettsider, på Facebook og på ulike radio- og tv-kanaler. De blir varslet av mediene i forkant, og spenningen rundt pressekonferansene bygges opp av nyhetsprogrammer i forkant av sendingene. Informasjonsflyten er med andre ord høy, og regjeringens kommunikasjon til befolkningen er kontinuerlig. Dette har bidratt til å skape nye situasjonelle vilkår for pressekonferansene. Befolkningen er vant til å motta kommunikasjon direkte fra regjeringen, og pressekonferansenes formalitet kan ha blitt noe svekket. Samtidig har det oppstått en nærhet mellom regjeringen og befolkningen, og mange er vant med å ha statsministeren inne i

stua. De mange pressekonferansene, spørretimene og høringene har også bidratt til å skape et inntrykk av åpenhet. Tilliten til politikere er fortsatt høy blant befolkningen, en ipsos-undersøkelse presentert i Dagbladet kunne fortelle at 79% av de som svarte på undersøkelsen hadde «svært stor» eller «ganske stor» tillit til at regjeringen kunne mestre situasjonen (Jor og Ihle, 2020). Én uke tidligere ble en annen ipsos-undersøkelse presentert, som viste at statsminister Erna Solberg hadde fått stor økning i sin oppslutning. 45% av de 945 spurte, svarte at Solberg gjør en god jobb som statsminister (Rønning, 2020). Krisestemningen har begynt å avta. Målet om redusert reproduksjonstall er nådd, og det kan gi inntrykk av at det er greit å gå tilbake til normalen. Likevel er myndighetene avhengige av at befolkningen fortsetter å begrense sosial kontakt og etterleve de andre smittevernårådene.

5.2 Generelle trekk ved talen

Statsministeren åpner pressekonferansen med en tale som varer rett i underkant av ti minutter og som bærer preg av et spenn mellom presentasjonen av lettelser og vedlikeholdet av alvoret i situasjonen. Talen markerer et taktskifte i krisen. Spennet i talen kommer også til syne gjennom talens oppbygning. I den første delen av talen skuer Solberg bakover, og takker folket for bidraget, og anerkjenner både handlingene som er utført, men også følelsene de kan frembringe. I den neste delen av talen presenterer hun tiltakene, men før hun kommer til dette, presiserer hun at «vi er langt fra halvspilt», og at vi ikke kan senke skuldrene helt enda. I den tredje delen av talen, etter at de nye endringene er presentert, lister hun opp hva som ikke endres, og minner om at dette ikke er over. Helt til slutt påpeker Solberg at samfunnet har nådd målet om å slå ned viruset, og det nå har en ny oppgave en ny oppgave: viruset skal holdes under kontroll. Og ikke før viruset er under kontroll kan befolkningen ta hverdagen tilbake.

5.3 De epideiktiske funksjonene i pressekonferansen 7. april

Med dette har vi kommet til den delen av analysen som dreier seg om de epideiktiske funksjonene. I denne analysen har jeg undersøkt hvordan Solberg bruker sin definisjonsmakt til å definere et taktskifte i krisen, der alvorlighetsgraden har sunket. Folkets innsats, *dugnaden*, får et nytt mål, og de epideiktiske funksjonene *definition/understanding* og *shaping/sharing* bidrar til å løse de retoriske problemene i situasjonen. For det første opprettholder Solberg definisjonen av situasjonen som en fellesskaps-øvelse, der etterlevelse av regjeringens tiltak er forbundet med å hjelpe andre og er knyttet til samvittighet. For det andre etableres et taktskifte i krisen, og dugnadens form endres fra å være en akutt og hastepreget fellesskaps-øvelse, til et kontinuerlig krav som vil gjelde i fremtiden. Analysen

viser også hvordan Solbergs ros er med på å definere både den tiden som har gått, men også tiden som skal komme. I det følgende vil jeg presentere denne analysens funn.

Dugnadens taktskifte og den verdiorienterte kriseforståelsen

I den første delen av talen vendes blikket bakover, og Solberg opprettholder definisjonen fra 12. mars, der det å bremse smitten er forbundet med å hjelpe andre, å stille opp, å stå sammen. Ved å gi verdibaserte begrunnelser for mobiliseringen forsterkes forståelsen av krisehåndteringen som en definerende situasjon for landets identitet. Krisehåndteringen handler om hva slags Norge «vi» vil være. Solbergs definering av krisen innebærer at håndteringen av den ikke kun handler om å stanse et virus, men om å være et land med gode verdier. Denne definisjonen fremkalles av at Solberg skuer tilbake på innsatsen som er lagt ned av befolkningen og uttrykker en vurdering av den som «Norge på sitt aller beste» (L15). At Norge har vist seg fra sin beste side, må i denne sammenhengen forstås som at befolkningen i Norge har stilt opp for hverandre ved å følge de reglene og rådene som er gitt av myndighetene.

Den første delen av Solbergs tale utfører også med dette en anerkjennende handling. Ved å se tilbake på innsatsen som er lagt ned og rose den, både anerkjenner hun det befolkningen har bidratt med, men gjør også en vurdering av hva som er positivt i situasjonen landet står i. Her opprettholder hun igjen definisjonen fra 12. mars, der det å bremse smitten er forbundet med å hjelpe andre, å stille opp og å stå sammen. Ved å implisere at Norge har vært på sitt aller beste, gir hun ros, men definerer også hva det innebærer å være Norge på sitt aller beste i situasjonen landet står i. Slik inviteres det også til en stolthet av krisehåndteringen så langt. Ved å etablere denne stoltheten over håndteringen av krisen, legger Solberg premisene for den videre håndteringen av den. For krisen er ikke over:

De nye analysene gir grunnlag for forsiktig optimisme / Vi ser at smittekurven har flatet ut, og at smitteverntiltakene fungerer / I fellesskap har vi nådd målet om at hver syke i gjennomsnitt bare skal føre smitten videre til én person / Som dere hørte i går, anslås tallet nå til 0,7 / Det er gledelig, men dette er bare et øyeblikksbilde / Jeg har sterkt behov for å si at vi ikke kan senke skuldrene og tro at vi nå kan lene oss tilbake og bevege oss tilbake til hverdagen sånn som den var før / Vi er fortsatt langt fra halvspilt, hvis vi skal sammenligne oss med en fotballkamp / Men med godt lagspill har Norge klart å få kontroll på viruset / Jobben nå er å beholde denne kontrollen (L33-41).

I dette utdraget vender Solberg blikket fremover og endrer arbeidsoppgavenes formål. Endringene som befolkningen har gjennomført var med mål om å slå ned smitten. Nå er dette målet ifølge statsministeren nådd, men arbeidet er ikke over. Oppgaven er den samme, men formålet er å beholde kontrollen på viruset. En oppgave som i og for seg er for stor og diffus

for at befolkningen skal kunne forholde seg til den. Svært få har erfaring med å ha kontroll på et virus og vet hva dette innebærer. Ved å endre dugnadens formål, blir likevel situasjonen mer gjenkjennelig.

Pressekonferansens formål fremstår som å presentere regjeringens strategi for gjenåpningen av samfunnet. I Solbergs innledning kommer det fram at regjeringen har besluttet å gjøre sju endringer i tiltakene fra den 12. mars. Disse endringene innebærer å åpne barnehager, småskoler og SFO, én-til-én-helsetjenester, og senere andre én-til-én-tjenester som frisører. Hytteforbudet oppheves også. Dette gir et signal om et taktskifte i krisen. Det som tidligere har vært hastepreget og akutt, endrer form til å bli noe som er mer kontinuerlig. Dette taktskiftet etableres også med tre nye begreper: «De endringene vi nå skal gjøre, skal vi gjøre sammen, kontrollert og over tid / Dette er tre viktige nøkkelbegreper: Sammen, kontrollert og over tid» (L43-44). Disse begrepene som skal være en slags rettesnor igjennom gjenåpningen av samfunnet blir også en del av definisjonen på tiden som kommer. Det første nøkkelbegrepet *sammen* henviser til den nå kjente dugnadsånden og verdiene som ligger som en begrunnelse for endringene i samfunnet og i hverdagslivet. *Kontrollert* viser til regjeringens og myndighetenes rolle i krisen. Begrepet speiler også livssituasjonen til mange av innbyggerne, som i løpet av den siste måneden har endret seg fra å være fritt, til å bli sterkt regulert. Det siste nøkkelbegrepet *over tid* markerer taktskiftet i situasjonen, og er en kontrast til situasjonen som oppstod i forkant av 12. mars, og tiden som har fulgt, som på mange måter var akutt og hastepreget.

Det norske «vi»-et

At Solberg forbinder en nasjonal selvforståelse til krisen, er tydeligst i de delene av talen der hun ser tilbake på tiden som har gått siden krisen startet. Det gjør hun i den første delen av talen, og utførelsen av denne funksjonen har sterk sammenheng med defineringen av krisen. For det første opprettholder Solberg definisjonen av situasjonen fra 12. mars som en fellesskapsøvelse ved å se tilbake på ukene som har gått og ved å anerkjenne det befolkningen har gjort for å hindre smitte. Når hun anerkjenner innsatsen, kobler hun den opp mot verdiene solidaritet og fellesskap. Med dette forbinder hun smitteverntiltakene med verdier som er større enn enkeltmenneskene og deres hverdager. Ved å definere situasjonen som en positiv fellesskapsøvelse tidlig i krisen, inviterer Solberg til en opplevelse av situasjonen, som hun viderefører i denne talen. Tre og en halv uke inn i unntakstilstanden knytter Solberg den positive utviklingen i virusets reproduksjonstall til de samme verdiene. Et dominerende trekk

ved innledningen er at når hun omtaler tiden som har gått, beskriver hun opplevelsen av den som felles.

Det har gått 26 lange dager siden vi drastisk endret måten vi lever livene våre på / I denne tiden har vi bedt om mye fra hver enkelt / Svaret vi har fått, er en enorm tålmodighet, viljestyrke i møte med strenge smitteverntiltak / Selv om det er krevende / Selv om vi er mer isolert / Selv om vi nå savner alle de tingene vi ellers tar for gitt, så lytter vi samvittighetsfullt til helsemyndighetene sine råd / Jeg opplever at alle vil være med på dugnaden / At alle vil være med å slå ned smitten / Slik at vi skal ha en helsetjeneste som kan hjelpe alle, når de trenger det (L1-9).

I den første delen av dette utdraget er det et skille mellom de ulike aktørene, likevel etableres en felles opplevelse av situasjonen. I første linje refererer «vi» til fellesskapet, og skaper et inntrykk av at endringen av *livene våre* var noe som fellesskapet gjennomførte frivillig. I de to neste linjene setter Solberg myndighetene på den ene siden, og befolkningen på den andre siden. Myndighetene har bedt om mye, og befolkningen har svart med tålmodighet og viljestyrke. I linje fire, fem og seks referer hun til fellesskapet, og skaper et bilde av en felles opplevelse av situasjonen som inkluderer både befolkningen og henne selv. Videre blir denne fellesskapsopplevelsen og mobiliseringen knyttet til verdier som er iboende i befolkningen.

Disse dagene har vist hva som bor i oss / Det har vist at vi stiller opp for hverandre / At vi er villige til å strekke oss langt for å hjelpe hverandre / At vi alle trår til når det gjelder / Og ikke minst har det vist at vi står sammen / Disse ukene har vist Norge på sitt aller beste / På vegne av hele regjeringen har jeg lyst til å si tusen takk til absolutt alle som har bidratt til at vi kan slå ned viruset og kan begynne å jobbe på litt andre måter (L10-16).

I tillegg til at Solberg her både beskriver opplevelsen som noe felles og knytter den til de samme verdiene som hun gjorde kall på den 12. mars, kategoriserer hun også disse verdiene bokstavelig talt som iboende i befolkningen. Solberg legger disse verdiene til grunn for befolkningens endringsvilje, og legger premissene for den videre håndteringen av krisen, samtidig som hun på et vis gir en garanti for at befolkningen har det som trengs for å takle også tiden som kommer. Når blikket vendes fremover mot slutten av talen, etter at planen for den gradvise gjenåpningen av samfunnet er presentert, skaper Solberg likevel en mulighet for publikummet til å gå en runde med seg selv.

Vi nordmenn er kjent for vår evne til å ta et skippertak, men når det gjelder smittevern, nytter det ikke med skippertak / Her må vi altså vise utholdenhet i det lange løp / Men sammen har vi nådd målet om å slå ned viruset / Og sammen skal vi kontrollere det i tiden som kommer / Og da kan vi også sammen ta hverdagen tilbake (L81-85).

I dette utdraget gir Solberg befolkningen en utfordring ved å knytte det å ta et skippertak til den norske identiteten, før hun så følger opp med å påpeke at det ikke er nok i denne

situasjonen. Altså må befolkningen gjøre mer enn de pleier å gjøre. De må vise utholdenhet. Med dette påkaller hun en endring hos befolkningen som står i strid med det hun definerer dem som. Dette henger også sammen med de iboende verdiene som er presentert tidligere i talen, og hvordan «disse dagene har vist hva som bor i oss», for med dette tegner Solberg et bilde av en mulighet som allerede finnes i befolkningen, og knytter de opp mot de tre *nøkkelbegrepene* i krisen: *sammen, kontrollert og over tid*. Befolkningen må med andre ord ikke legge vekk de gode iboende verdiene som har fungert så godt frem til nå, og fortsette med dugnaden.

Second persona

Talens *second persona* er en person som i tillegg til å ha tilgang til de nasjonale konnotasjonene som er knyttet til begrepet dugnad, også har «vært med på dugnaden». Teksten tiltaler utelukkende de personer som har gjort endringer, ofret mye og som villig har etterlevd regjeringens tiltak. Tekstens *second persona* er opptatt av å hjelpe andre og å stille opp for andre, og kjenner seg igjen i solidaritetstankene som teksten presenterer. Motivasjonen bak forlengelsen av endringene er fellesskapets beste. Dette innebærer en forståelse og en tilhørighet til et fellesskap. Det innebærer også at talens *second persona* anser fellesskapets beste som viktigere enn enkeltindividenes behov. Forståelsen av at mobiliseringen uttrykker «Norge på sitt beste» og at det har «vist hva som bor i oss» innebærer at det er noen å vise Norge fra sitt beste til. Dette impliserer at det nasjonale selvbildet forsterkes av befolkningens oppfattelse av andre nasjoners syn på den norske håndteringen av krisen og samfunnets mobilisering. Bak denne holdningen ligger en vurdering av at det norske fellesskapet står sammen i særlig grad, og innebærer en sammenligning med en oppfatning av andre nasjoners individualisme på bekostning av fellesskapet.

5.4 Krisen som mulighet til å vise seg som et land med gode verdier

Solberg redefinerer dugnadsbegrepet ved å introdusere et taktskifte i krisen, og endrer arbeidsoppgavenes formål. Den akutte fasen er over, og Solberg gjør krav på en kontinuerlig dugnadsånd hos befolkningen. Det mest fremtredende epideiktiske ved Solbergs tale er hvordan krisens karakter endres Solbergs definering av krisen inviterer til forståelsen av at håndteringen av krisen ikke bare handler om å kontrollere viruset, men om å være et land med gode verdier.

Denne verdibaserte motivasjonen underbygges også av statsministerens anerkjennelser av befolkningens innsats. Ved å skue tilbake på tiden som har gått, roser hun befolkningens

innsats i krisen så langt, og knytter innsatsen og dens resultater opp mot iboende verdier i befolkningen. Solberg motiverer taktskiftet gjennom anerkjennelse, og gir uttrykk for at hun ser hver enkeltes innsats og ofringer. Solbergs ros er med på å definere både den tiden som har gått, men også tiden som skal komme, ved at anerkjennelsen også innebærer en vurdering av hva som er positive bidrag i krisen. Gjennom anerkjennelsen inviteres det også til en delt stolthet over den norske krisehåndteringen. Ved å koble verdiene mot fellesskapets identitet skaper statsministeren en forventning om hvordan befolkningen skal handle også fremover. Dette blir særlig tydelig når hun i avslutningen presiserer at et skippertak ikke er nok denne gangen. Det etableres også tre nye begreper i forståelsen av krisen: sammen, kontrollert og over tid. Begrepene viser til det taktskiftet som etableres, og inviterer publikummet til å endre sin kriseforståelse fra en akutt situasjon til en langsiktig kriseforståelse.

6. Sverige 11. mars

Statsminister Stefan Löfven innleder pressekonferansen den 11. mars med en kort tale.

Sosialminister Lena Hallengren, justisminister Morgan Johansson og rikspolischef Anders Thornberg er også tilstede og presenterer innlegg, før pressen kan stille spørsmål.

Pressekonferansen som helhet varer i omtrent 20 minutter. Temaet for pressekonferansen fremstår å være en ny forskrift om forsamlingsforbud for over 500 personer. I dette delkapittelet skal jeg presentere funnene fra min analyse av de epideiktiske funksjonene ved Löfvens innledning.

6.1 Den retoriske situasjon

Første smittede i Sverige ble registrert 31. januar, og gjaldt en person som hadde vært på reise i Kina. Dette ble et isolert tilfelle, men da svensker begynte å komme hjem fra vinterferier i Italia og Østerrike, tok det kort tid før nye tilfeller av viruset ble registrert. Siden da har viruset spredt seg gradvis. Pressekonferansen blir avholdt 11. mars, klokken 20:15, og tidligere samme dag har Sveriges helsemyndigheter meddelt at Sverige har registrert sitt første dødsfall i forbindelse med koronaviruset. 461 personer er registrert smittet i landet, og det er samme uken registrert smitte som ikke kan spores til utlandet (Cato, 2020). Viruset har med andre ord begynt å spre seg innad i landet. Viruset er også en del av nyhetsbildet.

Situasjonen i Italia får mye oppmerksomhet i dagene før pressekonferansen. Danmark har nylig bestemt at dansk Melodi Grand Prix skal arrangeres uten publikum, noe som fører til at arrangørene bak den svenske melodifestivalen går i krisemøter. Beslutningen ender med å gjennomføre arrangementet som planlagt. På lederplass i Sveriges dagsavis Dagens Nyheter den 8. mars skriver Peter Wolodarski at Sverige ikke har noen stolt historie når det kommer til å møte kriser, og ser til Israels håndtering for sammenligning (Wolodarski (a), 2020). Ut fra lederens kommentarfelt ser man reaksjoner som kan deles inn i to kategorier: På den ene siden møtes lederen med enighet, og takknemlighet for at temaet blir tatt opp, mens det på den andre siden anklages for å være populistisk, vitenskapsnegativt og svekkende for tilliten. Antallet smittede øker fort, særlig i Stockholm. Én person har mistet livet. Situasjonen som tidligere var forbundet med andre land, har brått kommet nærmere.

Påtrengende problem

Sveriges strategi i møte med pandemien er en annen enn hos nabolandene. Regjeringen og myndighetenes mål er å kontrollere virusets spredning, uten å legge store begrensninger på samfunnet, og baserer seg på smittesporing og isolering av de som er syke (Läkartidningen, 2020). Statsministeren må forsikre om at myndighetene svarer på situasjonen og tar den på

alvor. Samtidig trengs det en forståelse av situasjonen, slik at befolkningen endrer sin atferd på en måte som begrenser smittespredning uten at det får alvorlige konsekvenser for økonomien og samfunnet ellers. Regjeringen og myndighetene er som sine naboland, kanskje også i større grad, avhengige av at befolkningen endrer sin atferd og tar ansvar i situasjonen ved å begrense smittespredningen.

Talen adresserer særlig to påtrengende problemer. Det første handler om å informere og betrygge, og kan deles inn i to kategorier: viruset og økonomi. Ved å formidle både hvordan regjeringen har jobbet, og hvordan den forbereder seg på å jobbe med både helsekrisen og dens økonomiske konsekvenser både informerer og betrygger den svenske statsministeren sitt publikum. Det andre påtrengende problemet handler om det overnevnte behovet for at befolkningen handler på en måte som ikke sprer smitten mer enn nødvendig, som for eksempel å holde seg hjemme hvis man er syk og ikke besøke eldre på sykehjem.

Retorisk publikum

Publikummet som adresseres i talen er den generelle svenske befolkningen. Löfven refererer til samfunnet som helhet og adresserer hele befolkningen gjennom å bruke «vi» og «våre», og snakker til hele den svenske befolkningen i sin tale. Det fysiske publikumet består også i denne pressekonferansen av ulike representanter for mediene, som har i oppgave å stille spørsmål og videreformidle informasjonen fra pressekonferansene. De kan påvirkes av kommunikasjonen, og bidra til den ønskede forandringen, som en forlengelse av selve talen. Pressekonferansen ble også strømmet direkte på regjeringens nettsider, og sendt på ulike TV- og radiokanaler. Löfven taler med andre ord til et bredt og variert publikum. Det er også et bredt og variert publikum som kan avhjelpe de retoriske problemer i situasjonen. Informasjonsbehovet blant befolkningen er like bredt og variert som befolkningen selv.

Retoriske vilkår

Det som skiller den svenske pressekonferansenes form fra de to skandinaviske nabolandene er at politikerne og helsemyndighetene på dette tidspunktet ikke avholder pressekonferanser sammen, men avholder separate pressekonferanser. Dette henger sammen med hvordan Sverige har valgt å møte pandemien, der fagmyndighetene har en sterk og uavhengig rolle. Det tydelige skillet mellom politiker og myndighet er et situasjonelt og politisk vilkår som Löfven må forholde seg til i sin tale, men er også en kjent situasjon i Sverige. I dette tilfellet fører det til at statsministerens rolle som politisk leder er tydelig og avgrenset. Et annet kulturelt vilkår Löfven må forholde seg til er befolkningens tillit til politikere. Om lag 50 prosent av den svenske befolkningen uttrykker «noe» eller «mye» mistillit til politikere,

likevel oppgir majoriteten av den svenske befolkningen at de har en stor tro på det demokratiske systemet, og at demokratiet fungerer godt (Nord & Grusell, 2020). Dette vilkåret henger i stor grad sammen med det påtrengende problemet som handler om å forsikre befolkningen om arbeidet som blir gjort, og betryggelsen av befolkningen. Når statsministeren skal informere, forsikre om håndteringen og be om ansvar fra befolkningen, er dette et viktig vilkår som innebærer at Löfven i stor grad må styrke sin troverdighet ved å vise til henstillinger fra folkhelsomyndigheten og politiske prosesser. Når det gjelder økonomiske bekymringer og tillit til myndighetene, er det også en omstendighet som preger situasjonen at Sverige i 2019 hadde en økning i arbeidsløshet, som i slutten av året lå på 6,8 prosent (SCB, 2020).

6.2 Generelle trekk ved talen

For pressekonferansen som helhet fremstår hovedformålet som å redegjøre for den nye forskriften som regjeringen har innført som skal hindre at mer enn 500 personer samles på samme sted. I sin tale går Löfven bredere, og redegjør for regjeringens arbeid med både smittevern og økonomi. Talen presenterer på hvilke måter regjeringen jobber med pandemien, og forsikrer om at landets myndigheter tar pandemien på alvor, og at de er forberedte på å gjøre mer. Löfven fremstår som en forlengelse av regjeringen og taler på vegne av den. Innledningsvis nevner statsministeren at Sverige har fått sitt første dødsfall knyttet til koronapandemien, før han beskriver situasjonen Sverige står i, og hvordan myndighetene skal møte den. Han benytter også anledningen til å takke helsearbeidere, uttrykke empati med de som er urolige og takke riksdagen for godt samarbeid. Löfven bruker en redegjørende stil, og talen bærer preg av å ha et informativt formål. Den redegjørende og informative stilen står i kontrast til Löfvens stadige understreking av at situasjonen er alvorlig. Til slutt henvender statsministeren seg direkte til folket, ber om det som kan tolkes som økt bevissthet rundt smittevern blant befolkningen, og motiverer denne endringen.

6.3 De epideiktiske funksjonene i pressekonferansen

Löfvens tale er redegjørende, informerende og nøktern. Den svenske statsministeren gir ikke inntrykk av å i utstrakt grad skulle samle og forene folket i denne noe lavmælte talen som svarer til de sjangerforventingene som hører til en pressekonferanse. Likevel vil jeg i det følgende argumentere for at talen både inviterer til en felles forståelse av krisen, og i liten grad inviterer publikum til å ta del i et symbolsk fellesskap i forbindelse med krisen.

Det kontrollerte men «allvarliga läget»

Löfven definerer ikke situasjonen aktivt som noe symbolsk og meningsbærende for samfunnet i sin tale, men talen har likevel en definerende funksjon. Formålet med talen fremstår som å være å skape en felles forståelse av at situasjonen er svært alvorlig, og forsikre om at både regjeringen og myndighetene tar situasjonen på alvor og er forberedte på å gjøre det i tiden fremover. Löfven definerer situasjonen som akutt og alvorlig på to måter. For det første gjentar han gjennomgående beskrivelser av situasjonens karakter. For det andre er redegjørelsene for regjeringens arbeid i møte med pandemien med på å styrke inntrykket av en alvorlig situasjon. Talens indre dynamikk ligger nettopp i dette spennet mellom det som defineres som en svært alvorlig situasjon, og formidlingen av at den svenske regjeringen har god kontroll på situasjonen. Ved å definere situasjonen som alvorlig, gjør Löfven krav på forståelse for de endringene som må til blant befolkningen, samtidig imøtekommer han eventuell frykt og krav om strengere tiltak ved at han presenterer arbeidet som blir gjort av regjeringen. Den svenske statsministeren definerer krisen både som en helsekrise og en økonomisk krise.

Löfven beskriver gjennomgående situasjonens karakter, og med dette legger han grunnlaget for det som kan bli en felles forståelse av situasjonen. Löfven bruker beskrivelsene *en mycket allvarlig situation* (L5), *det alvarlliga läget* (L6), *en svår situation* (L8), *denna for landets svåra tid* (L12), *den här akute situationen* (L13) og igjen *en mycket allvarlig situation* (L35). Disse er alle beskrivelser som uttrykker det unormale og alvorlige i situasjonen, men som ikke sier noe spesifikt om situasjonens innhold. Löfven gir med disse ytringene beskrivelser av situasjonens karakter heller enn dens innhold, og inviterer publikum til en forståelse av situasjonen som både vanskelig og alvorlig.

Som nevnt definerer den svenske statsministeren krisen både som en helsekrise og som en økonomisk krise. Dette gjør han ved å omtale de to temaene og redegjøre for regjeringens arbeid med dem. Når det gjelder helsekrisen påpeker statsministeren at regjeringen allerede den 1. februar klassifiserte koronaviruset som en samfunnsfarlig og allmennfarlig sykdom, og at regjeringen siden da har arbeidet med å hindre virusets spredning, og er forberedte på å gjøre det samme i tiden som kommer. Han redegjør for den nye regelen om at man ikke får samles mer enn 500 personer, og at regjeringen er klare for å ta flere slike beslutninger for å få stopp på smittespredningen. Med andre ord bruker statsministeren god tid på å redegjøre for regjeringens arbeid med helsekrisen. Slik inviteres publikummet til å ta del i en forståelse av at selv som situasjonen er alvorlig og akutt, så har

regjeringen den under kontroll og har gode forutsetninger for å håndtere krisen. Med dette defineres også krisen utover den akutte situasjonen ved at Löfven også vender blikket fremover og omtaler de potensielle langsiktige konsekvensene. Det samme gjelder den økonomiske krisen. Når det gjelder denne delen av krisen, redegjør statsministeren om et møte med finansministeren, fagbevegelsen og næringsministeren, og påpeker at det «naturligvis» finnes både uro og usikkerhet hos arbeidstakere og arbeidsgivere. Slik valideres og anerkjennes denne uroen av statsministeren. Videre forsikrer Löfven om at Sverige har «de økonomiske musklene» (L17) som trengs for å møte smittens konsekvenser og at penger ikke «kommer til å være noe problem» når det gjelder å bekjempe smittespredningen. Löfven nevner også det vedtatte endringsbudsjettet, og understreker at de tiltakene som presenteres her «ikke på noen måte er et slutt punkt» (L22). På denne måten forsikrer statsministeren om at landets økonomi skal klare seg trygt igjennom krisen med regjeringens bidrag. Både når det kommer til helsekrisen og den økonomiske krisen definerer Löfven situasjonen som alvorlig, samtidig som han også forsikrer om at den er under kontroll. I tillegg til å redegjøre for regjeringens og myndighetenes arbeid med de ulike delene av krisen, henvender Löfven seg også direkte til folket.

«Samhället står samlad»

Löfven refererer ikke til fellesskapets arv eller historie, og motiverer ikke endringene og ansvaret han etterspør med egenskaper som er særlig svenske eller lignende i sin tale. Man kan derfor si at Löfvens tale ikke i veldig stor grad benytter seg av den epideiktiske funksjonen *shaping/sharing*. Talen forholder seg som nevnt til de forventningene og sjangerkravene som stilles til en pressekonferanse ved at Löfvens stil er redegjørende, bærer preg av et informerende formål og har lite emosjonelt preg. Talens tematikk er nesten utelukkende politisk. Löfven fremstår som en forlengelse av regjeringen og taler på vegne av den. Talen har likevel påstander der allmenn gyldighet tilsynelatende blir tatt for gitt, og som inviterer publikum til å ta del i et symbolsk fellesskap i forbindelse med krisen. Disse påstandene innebærer at samfunnet står sammen i krisen, og blir gjentatt fem ganger i løpet av den korte talen. Tre av påstandene er svært like i sin form: *det er tydlig at samhället tar sig an det här allvarliga leget tillsammans* (L6), *I en svår situation så står vi samlade* (L8), *Samhället står samlad* (L36). Disse påstandene har til felles at deres premisser innebærer en forståelse av samfunnet som et fellesskap, og at fellesskapet stiller opp for hverandre og «står samlet» i vanskelige tider. Påstandene inviterer derfor både til denne forståelsen av et samfunn, og til deltakelse i fellesskapet, i det som Löfven gjentatte ganger definerer som en

vanskelig tid. Avslutningsvis deler statsministeren ut ansvar til sitt publikum, og motiverer dette ansvaret blant annet i en nasjonal dimensjon:

Vi har alla en viktig roll nu, i att begränsa smittspridningen / Det är en mycket allvarlig situation / Samhället står samlat / Vi kommer att agera beslutsamt, men vi är alla medborgare nu ved at ta vårt ansvar / Inte bara för sig själv, utan också för varandra och för Sverige (L34-38).

I dette utdraget appellerer Löfven til samfunnet, og ber om samfunnsansvar. Han inviterer med denne ytringen til deltakelse i fellesskapet ved å ta ansvar og være *medborgare* for Sverige. Å være en medborger forstås normalt sett som en preskriptiv og normativ beskrivelse som innebærer å delta i samfunnsavgjørelser. I denne talen gir Löfven denne rollen en ny definisjon i forbindelse med krisen, og forbinder det til å ta ansvar. Det hører også med til denne forståelsen av talens til dels formende funksjon at Löfven ikke skaper markante skillelinjer i sin tale, og er ukontroversiell i sine uttalelser. Ved å imøtekomme frykt og uro, og deretter redegjøre for regjeringens arbeid med å unngå de fryktede konsekvensene, både møter han publikummet i deres mulige bekymringer og betrygger dem. Ved å forsikre om at regjeringen både har kontroll på situasjonen og er forberedte på tiden fremover, inviterer statsministeren til tillit til landets myndigheter og regjering i møte med krisen,

Second persona

Talens *second persona* har sterk tillit til myndighetene og regjeringen i krisen, og forankrer denne tilliten i verdien av politiske prosesser og et velfungerende demokrati. Gjennom Löfvens redegjørelser for regjeringens håndtering av både den økonomiske og den helsemessige krisen, inviteres publikum til å respektere og stole på at regjeringen handler etter beste evne og etter anbefalinger fra folkehelsemyndighetene og fagbevegelsen. Talen skisserer også et bilde av en *second persona* som tar ansvar for seg selv, med utgangspunkt i samfunnet, og de svake i samfunnet. Dette innebærer en forståelse av at et samfunn består av ulike mennesker med ulike forutsetninger, og at de som har gode forutsetninger skal hjelpe de som ikke har det. Denne forståelsen av et samfunn er forankret i verdien av et fellesskap. Samtidig er det en forutsetning for denne forståelsen at regjeringen er den som skal bære den største byrden, men at det er befolkningens plikt å ta ansvar ved å høre på myndighetenes råd. Slik er tillit også viktig for talens *second persona* den andre veien: I tillegg til at talens *second persona* har tillit til myndighetene, er det også en forutsetning at regjeringen har tillit til sin befolkning. Dette kommer blant annet til syne ved de gjentatte påstandene om at samfunnet står sammen, men også ved at Löfven kun deler ut ansvaret til befolkningen ved å nevne det

kort mot avslutningen av talen, og ikke gjenta det flere ganger. Slik er gjensidig tillit en forutsetning for å lykkes.

6.4 Samfunnet som et fellesskap

Löfven definerer krisen ved å omtale den som svært alvorlig, og ved å gjenta denne beskrivelsen flere ganger gjennom talen. Ved å presentere hvordan regjeringen har jobbet, og hvordan den forbereder seg på å jobbe fremover, deler Löfven krisen inn i to aspekter: helse og økonomi. Det er særlig de økonomiske konsekvensene som får størst oppmerksomhet. I den grad man kan si at Löfvens tale betrygger publikummet, handler dette om informasjon og åpenhet rundt regjeringens arbeide. Formålet med talen fremstår som å være å skape en forståelse av at krisen er svært alvorlig, men at regjeringen og helsearbeidere jobber hardt med konsekvensene viruset fører med seg. Löfven påkaller en endring i befolkningen, og denne endringen kan karakteriseres som en holdningsendring ved at han påkaller en økt bevissthet. Når det gjelder det symbolske fellesskapet, og hvordan Löfven inviterer til dette, er det av betydning for den epideiktiske forståelsen av talen at Löfven ikke refererer til fellesskapets arv eller historie, og motiverer ikke endringene og ansvaret han etterspør med egenskaper som er særlig svenske eller lignende i sin tale. Löfven fremstår som en forlengelse av regjeringen og taler på vegne av den. Talen har likevel påstander der allmenn gyldighet tilsynelatende blir tatt for gitt, og som til en viss grad inviterer publikum til å ta del i et symbolsk fellesskap i forbindelse med krisen, og en forståelse av det som innebærer at et samfunn står sammen i vanskelige tider. Denne forståelsen av fellesskapet innebærer et premiss om at fellesskapet konstitueres i kraft av samfunnets eksistens. Med andre ord: det å være en del av et samfunn, innebærer også å være en del av et fellesskap. Löfvens forståelse av samfunnet står sammen i vanskelige tider, samtidig som han definerer situasjonen som vanskelig og alvorlig. Altså gjør Löfven krav på at samfunnet skal stå sammen i krisen. Likevel innebærer talen få beskrivelser av hvilken endring dette samholdet innebærer.

7. Sverige 31. mars

Tirsdag den 31. mars holder statsminister Stefan Löfven en pressekonferanse sammen med visestatsminister Isabella Lövin og sosialminister Lena Hallengren. Pressekonferansen varer i underkant av 20 minutter. Ved denne pressekonferansen presenteres et nytt besøksforbud som gjør det ulovlig å besøke pasienter ved eldreboliger, og regjeringens oppdrag til folkehelsemyndighetene som innebærer å øke Sveriges testkapasitet og utarbeide en nasjonal strategi for koronatesting.

7.1 Den retoriske situasjon

Etter å ha forbudt forsamlinger med mer enn 500 personer den 11. mars, har regjeringen gradvis innført flere anbefalinger og restriksjoner. Helsemyndighetene og regjeringen har anbefalt hjemmekontor for de som har mulighet, og ber befolkningen om å unngå unødvendige reiser. Den 27. mars endres forsamlingsforbudet fra å omfatte forsamlinger med mer enn 500 personer, til forsamlinger med mer enn 50 personer. 17. mars begynner initieringen av digital undervisning for elever og studenter over 17 år, og for universiteter og høyskoler. Den 19. mars godkjente Sveriges riksdag at regjeringen kunne stenge skolene dersom det ble nødvendig, og diskusjonen om hvorvidt skolene skal stenges har preget den offentlige samtalen. Den 23. mars avlyses nasjonale eksamener. Fysisk avstand mellom personer er anbefalt, men fra den 24. mars blir det på offentlige steder som restauranter påbudt (Ludvigsson, 2020). Den 30. mars blir 416 personer registrert som smittet av koronaviruset, og 45 personer dør denne dagen. Totalt 4019 svensker har eller har hatt sykdommen, 180 personer har dødd (Folkhälsomyndigheten, 2021). Nyhetsmediene preges av noe uenighet rundt Sveriges krisehåndtering. I Aftonbladet den 29. mars mener Anders Lindberg at de fleste land har det samme målet, men at Sveriges metoder er annerledes fordi Sverige har andre tradisjoner, unikt høy tillit seg imellom og en konsensuskultur. Myndighetenes anbefalinger skal forstås som noe man må gjøre, mener han, og påpeker at Sveriges anliggende i krisen er å unngå tvang (Lindberg, 2020). På den andre siden uttrykker Peter Wolodarski på lederplass i Dagens Nyheter 30. mars en bekymring for den svenske krisehåndteringen, og da særlig testkapasiteten. Han sammenligner den med andre land som Island og Sør-Korea, som har brukt testing som et viktig middel mot smittespredning, og påpeker hvordan økt testing gir mer informasjon om smittespredningen (Wolodarski (b), 2020). Her sammenligner han også ulike lands dødelighet og kommenterer Sveriges dødlighetsprosent på 3,6 i relasjon til andre land som ulogisk. Det er med andre ord noe steile fronter i mediedebatten om Sveriges håndtering av pandemien.

Påtrengende problem

Situasjonens påtrengende problem handler fortsatt om å begrense spredningen av koronaviruset slik at helsevesenet kan holde følge, at færrest mulig blir syke, og at den svenske økonomien beskyttes. Det er særlig ett påtrengende problem som talen i størst grad adresserer, og dette problemet markerer også en endring fra talen den 11. mars. Der det tidligere har vært lagt vekt på regjeringen og myndighetenes arbeid med å sikre helsevesenets kapasitet blir det i denne talen lagt mer vekt på hva hver enkelt person kan gjøre for å bidra. Et påtrengende problem i Löfvens tale den 31. mars, handler om å gjøre befolkningen ansvarlige, og dermed begrense virusspredningen. Det problemet talen i størst grad virker å forsøke å løse er informasjonsbehovet, og med dette også bekreftelse om at krisen håndteres på adekvat vis av regjeringen. Slik bærer også denne talen preg av å skulle betrygge befolkningen, samt informere om regjeringens arbeid, særlig når det gjelder økonomi.

Retorisk publikum

Publikummet som adresseres i talen er den generelle svenske befolkningen. Löfven taler til hele den svenske befolkningen, og understreker dette ved å både tale direkte til folket, men også om dem ved å bruke fellesbetegnelsen «svensker». Det fysiske publikumet består også i denne pressekonferansen av journalister, som skal stille spørsmål til talerne og videreformidle pressekonferansens innhold. Pressekonferansen ble også strømmet direkte på regjeringens Youtube-kanal, sendt på ulike TV- og radiokanaler, og publisert som videoer i nettaviser. Löfven taler til et bredt og variert publikum, gjennom ulike flater. Det er dette brede og varierte publikummet som kan avhjelpe de retoriske problemer i situasjonen. Det mest fremtredende problemet handler om ansvarliggjøringen av befolkningen. Virusets spredning kan begrenses dersom befolkningen holder avstand til andre mennesker, reduserer sosial kontakt ved å arbeide hjemmefra eller utsette avtaler, ved å holde seg hjemme når de er syke og ikke minst ved å unngå å besøke eldre- og omsorgsboliger. I denne talen omtaler Löfven befolkningen som *svensker*, *alle* og *samhället* og taler med dette til alle i befolkningen som identifiserer seg med det.

Retoriske vilkår

Myndighetene og regjeringen avholder fortsatt stort sett separate pressekonferanser. Helsemyndighetene har en sterk og uavhengig rolle, og avholder egne pressekonferanser om smitteutvikling, sykdom og scenarier. Det tydelige skillet mellom politiker og myndighet skaper et vilkår som Löfven må forholde seg til i sin tale. Dette begrenser hvilke tema Löfven kan berøre. Det avgrensner også hans rolle utelukkende som politisk leder. Dette er riktignok en viktig tillitsskapende fordeling i det svenske samfunnet. I Sverige råder en forståelse om at

politikere ikke er eksperter, og at man bør høre på vitenskapen i slike situasjoner som landet nå står i. En opinionsundersøkelse fra *Vetenskap & Allmänhet* kunne fortelle at 87% av de spurte hadde stor tillit til forskere som uttaler seg om koronakrisen, mens det ble målt lavere tillit til politikere og journalister (Jacobsen, 2020). Dette samsvarer med tidligere forskning på området der svenskenes tillit til offentlige helsemyndigheter ble rangert til en tredjeplass blant de 28 EU-landene mellom 2013 og 2019, med 55 prosent (Ludvigsson, 2020).

7.2 Generelle trekk

Talen er kort og Löfven taler direkte til folket. Selv om hovedformålet med pressekonferansen i utgangspunktet fremstår som å redegjøre for besøksforbudet og regjeringens oppdrag til folkehelsemyndigheten om å øke testingen, fremstår Löfvens tale som den har et annet formål. Dette formålet kommer tydeligst frem i talens første del, der statsministeren henvender seg direkte til folket og understreker at selv om regjeringen vil innføre flere tiltak, er det hver persons individuelle innsats som har størst betydning for å unngå at for mange blir syke (L10). Første del av talen Löfvens stil er også i denne talen redegjørende, nøktern og poengtert.

7.3 De epideiktiske funksjonene i pressekonferansen 31. mars

I det følgende vil jeg presentere de relevante funnene fra analysen av Löfvens tales bruk av de epideiktiske funksjonene. Det mest fremtredende ved Löfvens tale er likevel at den i liten grad kan leses som epideiktisk. Dette henger sammen med statsministerens nøkterne og redegjørende stil, og hans posisjonering av seg selv som politisk leder i situasjonen. Likevel henvender Löfven seg i større grad til fellesskapet i denne talen enn i talen fra 11. mars, og inviterer i noen grad til en felles forståelse av både krisen og det svenske folk. I presentasjonen av analysens funn vil jeg presentere hvordan Löfvens uttalelser kan leses som epideiktiske.

Fordeling av ansvar

Löfven definerer også i denne talen krisen som både en helsekrise og en økonomisk krise, men krisen defineres også som en situasjon som befolkningen i større grad står sammen om. I forbindelse med dette defineres krisen som usikker og langvarig, og får også en nasjonal dimensjon. Først og fremst fremstår det av Löfvens tale at krisen likefullt er en krise innenfor både økonomi og helse ved at de to temaene blir viet mye oppmerksomhet. En av regjeringens målsetninger blir utalt som å styrke helsevesenet og å redde liv. Dette innebærer et premiss om at helsevesenet er under press, og at liv står i fare under denne situasjonen. Situasjonen

defineres også som en alvorlig og hard tid for bedrifter, og Löfven påpeker at det er mange som kommer til å miste jobben eller bedriften sin.

Löfven inviterer til en forståelse av situasjonen som en krise som samfunnet står sammen om. Dette kommer frem blant annet ved at statsministeren forbinder den ønskede reduksjonen i antall smittede og antall som vil miste livet av koronaviruset til den individuelle innsats. Löfven understreker at det er hver persons individuelle innsats som har størst betydning for hvor mange som blir smittet og hvor mange som mister livet. Slik gjør statsministeren befolkningen ansvarlige i større grad enn tidligere. Dette er en forflytting av situasjonen fra å være myndighetene og regjeringens situasjon til å bli en felles situasjon. Statsministeren definerer på den måten situasjonens løsning som ansvarlighet og gjennomføring, og presenterer dette som viktigere enn regjeringens tiltak. Det er også av betydning at denne forbindelsen inngår i talens første del, og at Löfven selv påpeker at det er viktigere enn tiltakene som skal presenteres. Med andre ord inviteres publikum til å bidra og tildeles en mer sentral rolle i krisen enn tidligere. I tillegg forsterkes denne delte kriseopplevelsen av at Löfven gjør situasjonens usikkerhet gjeldende.

Det er tydelig i denne talen at Löfven understreker situasjonens usikkerhet, og definerer den både som nåtidig og langsiktig. Med dette gjør han krav på den bevisstheten og de endringene som situasjonen krever av befolkningen.

Det här viruset slår hårt mot Sverige / Situationen är fortfarande osäker och förloppet kan fortfarande komma att ändras väldigt snabbt / Med stor sannolikhet så kommer det att förvärras innan det blir bättre och dom kommande veckorna blir avgörande (L3-5).

I dette utdraget gir Löfven viruset en aktørrolle i situasjonen. Ved å gjøre dette kan det tolkes som om viruset i utstrakt grad påvirker Sverige. Viruset tillegges handlingsevne ved at det gjennom denne formuleringen får egenskapen å slå hardere mot Sverige. Dette er en omskriving av situasjonens hendelsesforløp, som inviterer til en forståelse av at viruset er fienden. Videre påpeker Löfven at situasjonen mest sannsynlig vil bli verre før den blir bedre, og denne ytringen må sees i sammenheng med Löfvens posisjonering av viruset som aktør i krisen, og Löfvens videre presentasjon av mulige scenarier. Ikke bare er viruset en fare for enkeltpersoner, det blir også karakterisert som en fare for økonomien. De økonomiske bekymringene er fortsatt en viktig del av statsministerens definisjon av krisen. Statsministeren varslar at bedrifter kommer til å legges ned og mange kommer til å miste jobben. I forbindelse med disse økonomiske bekymringene forsikrer Löfven om at regjeringen skal gjøre hva de kan for å skape trygghet for de som blir påvirket av det. Her forankres denne tryggheten også

i en sosialdemokratisk tradisjon ved at Löfven påpeker at den tryggheten som kreves kan samfunnet tilby, fordi det er det er samfunnet er bygget på, og slik er det organisert. Talen inviterer med andre ord til en forståelse av at det er en trygghet i det politiske systemet i Sverige.

Den enkeltes plikt

Også i denne talen tyr Löfven i liten grad til epideiktikken. Den epideiktiske funksjonen *shaping/sharing* er synlig i kraft av at definisjonen i denne talen inviterer til en forståelse av krisen som samfunnets krise. Den svenske statsministeren inviterer og formaner publikum til å endre sine handlinger i tråd med det beste for samfunnet, og de andre menneskene som inngår i det, ved at Löfven i større grad påpeker hva enkeltindivider må gjøre.

Och idag så kommer jag presentera ytterligare sådana åtgärder, men det som har störst betydelse för hur många som blir sjuka / Hur sjukvården ska klara av den här situationen och ytterst hur många som förlorar livet, det är den insats som var och en av oss gör varje dag / Det är vår gemensamma förmåga att under lång tid nu hårda ut, bita ihop, orka dra sitt strå till stacken, det är det som till slutet faller avgörandet / Så för varje uppoffring som du gör, det ökar möjligheterna för samhället att hantera den här situationen / Så jag vill inskräpa en gång till att varje svensk inte bara har en skyldighet utan en plikt att skydda sig själv i syfte att skydda andra (L9-14)

I denne delen av talen skjer det en fordeling av ansvaret fra regjeringen og myndighetene til det enkelte individet. Utdraget viser hvordan Löfven knytter plikt og samvittighet til etterfølgelse av myndighetenes råd. Først og fremst knyttes krisens utfall til den enkeltes handlinger, og det åpnes opp for en forståelse av at disse handlingene er hver svenske sitt land skyldig. På den måten etableres plikt og samvittighet overfor samfunnet som en viktig verdi i krisen. Det er også en sterk formende funksjon å bruke samvittighet som motivasjon. Samvittighet refererer til en indre følelse av hva som er rett og galt, og impliserer at svenskene innehar de egenskapene som trengs for å handle deretter, og at det å beskytte andre er det rette. Fellesskapsforståelsen forsterkes ved at Löfven i større grad posisjonerer seg selv som en del av fellesskapet. Avslutningsvis i talen inviterer Löfven til en forsterket svensk nasjonalfølelse, og forsikrer om at landet vil reise seg igjen.

Second persona

Talens *second persona* er en person som har tilgang til de nasjonale konnotasjonene som er knyttet til sosialdemokratiske verdier, der hver enkelt har en plikt overfor samfunnets beste. I tillegg har talens *second persona* en nasjonal forståelse av samfunnets karakter. Det hører også til talens *second persona* at den har kjennskap til og er en del av svenske kulturelle tradisjoner, og har erfaringer med hva påsketradisjonene innebærer for familier. Denne bakgrunnsforståelsen knytter svenske tradisjoner til forståelsen av samfunnet, og forutsetter

en nasjonal og tradisjonell forankring av det svenske fellesskapet. Sosialdemokratiet er et politisk styresett, men også en tradisjonell forståelse av verdigrunnet i et velfungerende samfunn i Skandinavia. Denne innskrevne personen både anerkjenner og ser verdien av et velfungerende politisk system, og føler en trygghet knyttet til regjeringens evne til å beskytte landets borgere. På den andre siden har talens *second persona* også en forståelse av sin egen rolle i fellesskapet, og føler en plikt til å beskytte dets medlemmer, og dets samlede materielle verdier gjennom økonomiske betraktninger. Det innskrevne publikummet har en forståelse av hva som er rett og galt og anser det som gagnar fellesskapet som helhet som det rette, heller enn sine egne, personlige behov. Det at viruset slår hardt mot Sverige gir talens *second persona* en motivasjon til å slå tilbake, og beskytte seg selv og samfunnet. Talens *second persona* anser de økonomiske utfallene og konsekvensene det får for samfunnet som helhet, som krisens største trussel.

7.4 Med sosialdemokratiet i ryggen

Löfvens tale den 31. mars bærer preg av et formål som handler om å gjøre befolkningen ansvarlige, og dermed begrense virusspredningen. Samtidig bærer også denne talen preg av å skulle betrygge befolkningen, samt informere om regjeringens arbeid, særlig når det gjelder økonomi. Talen inviterer i liten grad til å leses som epideiktisk. Löfven definerer krisen som både en helsekrise og en økonomisk krise, men krisen defineres også som en mer felles situasjon, og befolkningen inviteres til å stå sammen i krisen. Dette kommer frem blant annet ved statsministerens påstand om at den enkeltes innsats i krisen er viktigere enn regjeringens tiltak. Löfven henvender seg direkte til den individuelle publikummer og minner om at antallet smittede og døde avhenger av hver enkelt persons handlinger. At viruset får en aktørrolle i krisen styrker forståelsen om hva det er fellesskapet står sammen *mot*. Löfven knytter plikt og samvittighet til etterfølgelse av myndighetenes råd. På den måten etableres plikt og samvittighet overfor samfunnet som en viktig verdi i krisen. Samvittighet refererer til en indre følelse av hva som er rett og galt, og impliserer at svenskene innehar de egenskapene som trengs for å handle deretter, og at det å beskytte andre er det rette. Sosialdemokratiet og dets tradisjon får også en rolle i Löfvens tale når det gjelder å betrygge befolkningen, særlig med tanke på de økonomiske bekymringene.

8. Danmark 11. mars 2020

Den 11. mars 2020 klokken halv ni avholder statsminister Mette Frederiksen en pressekonferanse sammen med sunnhets- og eldreminister Magnus Heunicke, rikspolitisjef Thorkild Fogde, direktør i Sundhetsstyrelsen Søren Brostrøm og direktør i Udenrigsministeriet Erik Brøgger Rasmussen. Innkallelsen kan fortelle at temaet for pressekonferansen er koronaviruset. Under denne pressekonferansen annonserer statsministeren at regjeringen har besluttet å stenge alle landets skoler, at alle offentlige ansatte som ikke ivaretar kritiske funksjoner skal sendes hjem, at kulturinstitusjoner stenges og andre tiltak. Danmark innfører med dette de strengeste tiltakene i Norden for å hindre ytterligere spredning av koronaviruset og sikre nødvendig helsehjelp til de som trenger det. Pressekonferansen varer i én time. I det følgende kapittel vil jeg presentere funnene fra analysen av Mette Frederiksens innledningstale.

8.1 Den retoriske situasjon

Danmark får sitt første bekreftede smittetilfelle av koronavirus den 27. februar 2020. Smitten kom med en person som hadde vært på ferie i Italia (Braagaard, 2020). Gradvis blir viruset en del av nyhetsbildet og politiske beslutninger. 6. mars oppfordrer danske myndigheter til å avlyse eller utsette arrangementer med over 1000 mennesker. Statsminister Mette Frederiksen uttaler ved en pressekonferanse 9. mars at befolkningen må ta viruset mer på alvor. Den 10. mars er antallet registrerte smittede 262. Nyheter om sports- og kulturbegivenheter som utsettes eller avlyses preger nyhetsbildet. Fra midnatt tirsdag 10. mars til onsdag 11. mars forbyr regjeringen flyvninger til Danmark. Ved slutten av dagen den 11. mars har antall smittede nådd 514. Dagen før har sundhetsstyrelsen avholdt en pressekonferanse der de påpeker at det er store mørketall, men at viruset likevel er under kontroll. Denne dagen registreres det også smitte med ukjent smittevei, og personer som har blitt smittet innad i landet. Ett av tilfellene som blir registrert den 11. mars skaper overskrifter, ettersom den smittede er en person som jobber som sykepleier ved et sykehjem. Dette fører til at beboerne på sykehjemmet isoleres på rommene sine. Samme dag klassifiserer Verdens helseorganisasjon koronaviruset som en pandemi. Overskrifter i avisene preges av virusets inntog i Europa, og avisene melder om antallet smittede i Tyskland, døde i Italia og Frankrike og at Sverige registrerer sitt første dødsfall.

Det påtrengende problem

Smitten har omtrent doblet seg på et døgn, og spredningen av viruset må bremses.

Myndighetene ønsker å forsinke smittespredningen, slik at helsevesenet ikke blir overbelastet.

Det er en risiko for at intensivavdelingene ikke kan følge med hvis for mange blir smittet på kort tid. Talens påtrengende problemer er forbundet med ønsket om å bremse viruset. For å muliggjøre bremsingen må befolkningen gjøre store endringer i sine hverdagsliv og handlingsmønstre, og for å motivere denne endringen må de forstå alvoret i situasjonen. Det er etableringen av en samlet forståelse som er det påtrengende problem som talen tydeligst adresserer, som er forbundet med å skape en vilje til endring. Tiltakene som blir presentert i talen er drastiske og er av en svært inngripende grad. At regjeringen innfører slike begrensninger for befolkningen, er helt unikt i nyere dansk historie. I tillegg er Danmark det første landet i Skandinavia som innfører slike tiltak. De inngripende og drastiske tiltakene skaper et behov for informasjon og legitimitet. Regjeringen må med andre ord både informere om de drastiske tiltakene og bakgrunnen for dem, og legitimere innføringen av dem. I forlengelsen av dette oppstår det et annet påtrengende problem. En forutsetning for endringene som skal innføres, både på det politiske og det personlige plan, er at befolkningen har tillit til og forståelse for regjeringens arbeid.

Det retoriske publikum

I Frederiksen's tale er alle dansker det retoriske publikummet. Det fysiske publikumet består av ulike representanter for mediene, som skal stille spørsmål og videreformidle informasjonen fra pressekonferansen. Men for å skape den nødvendige endringen som må til for å bremse viruset, må Frederiksen nå ut til hele befolkningen. Alle innbyggerne kan bidra til å begrense virusspredningen ved å endre sine hverdagsliv og handlingsmønstre, og ved å ta krisen på alvor. Det innebærer at Frederiksen må favne bredt i sin tale for å skape den nødvendige endringen. I denne talen skal hun etablere en forståelse for situasjonen for hele befolkningen som skal 1) skape vilje til endring, 2) informere om og legitimere tiltakene som innføres og 3) opprettholde tilliten til regjeringens arbeid. Publikummet er sammensatt og de ulike personene som hører statsministerens tale vil ha ulike forutsetninger for å ta imot informasjonen som blir presentert, og for å gjøre den nødvendige endringen.

Retoriske vilkår

Statsministeren holder sin tale for pressen som er til stede, samtidig som den sendes direkte på ulike TV-kanaler og i sosiale medier. Pressekonferansen er varslet i forkant og det har derfor bygget seg opp ulike forventninger. Situasjonen består også av sosiale, kulturelle og politiske vilkår. Frihet og frisinn er verdier som mange blant Danmarks befolkning setter høyt. Frisinn handler om menneskets rett til å tenke, tale og tro fritt, og både frisinn og frihet ble stemt frem som fundamentale verdier i Danmark i en avstemning initiert av kulturminister Bertel Haarder

i 2016 (Danmarkskanon, u.å.). Dette er kulturelle vilkår som Frederiksen må forholde seg til når hun med sin tale innskrenker danskenes frihet og ber om forståelse og oppakning til det. Når det gjelder å etablere og vedlikeholde tilliten til myndighetene er det også et vilkår av relevans at Frederiksen er Danmarks yngste statsminister noensinne, og ble statsminister for under ett år siden, den 27. juni 2019, for en mindretallsregjering, og at tilliten til politikere i Danmark de siste årene har vært svingende (Jørgensen, 2019). Den 11. mars vet man også forholdsvis lite om det nye koronaviruset, både om de helsemessige konsekvensene og spredningen av viruset, men også om virusets inntog i Danmark. Sundhetsstyrelsen har selv uttalt at det mest sannsynlig er mørketall. Når det gjelder legitimeringen av tiltakene, er et politisk vilkår at Verdens helseorganisasjon kun noen timer før regjeringens pressekonferanse klassifiserer koronaviruset som en pandemi (WHO 2020).

8.2 Generelle trekk

Frederiksens innledning ved denne pressekonferansen er en tale med alt det innebærer. Talen bryter noe med sjangerforventingene til pressekonferanser, og understreker med dette det store alvoret i situasjonen. Talen er for det første uvanlig lang til innledning til pressekonferanse å være, på omtrent 17 minutter. Frederiksen er alvorstynget, og bruker delvis korte setninger, gjentakelser og tar pauser. I den første delen settes agendaen for pressekonferansen, og talens overordnede formål, som er å presentere en delvis nedstenging av landet for å unngå smittespredning. Likevel kommer ikke statsministeren direkte inn på tiltakene før flere minutter senere. Hun etablerer alvoret i situasjonen tidlig ved å si at det hun skal si under denne pressekonferansen vil få store konsekvenser for alle dansker. I den neste delen redegjør Frederiksen for bakgrunnen for tiltakene hun senere skal presentere: Antallet smittede i Danmark har økt fra 35 til 514 på tre dager, og smitten kan ikke lenger spores til utlandet. Når statsministeren går i gang med å presentere restriksjonene, stopper hun opp og utdyper. Nesten halve taletiden brukes til presentasjonen av og redegjørelsen for tiltakene (L46-L117).

8.3 De epideiktiske funksjonene i pressekonferansen 11. mars

Frederiksens tale ved presskonferansen 11. mars inviterer til en epideiktisk lesning ved at talen har en sterk definerende og samlende funksjon. Defineringen av en felles forståelse av situasjonen har en klar sammenheng med formingen av folket og påkallelsen av ansvar blant befolkningen. Analysen demonstrerer også hvordan Frederiksens posisjonering av seg selv som leder bidrar til å definere situasjonen. I det følgende vil jeg presentere analysens funn.

Nå eller aldri-forståelsen

Det fremstår av analysen at nettopp det å skape en felles forståelse av situasjonen er et av talens hovedformål. Dette gjør Frederiksen ved å eksplisitt omtale situasjonen, beskrive den som alvorlig og ved å skissere mulige virkeligheter. Tiltakene hun presenterer i talen bidrar også til å definere situasjonen som svært alvorlig. Det er et gjennomgående alvor over Frederiksens tone og stil. I første setning av talen forteller statsministeren at det hun skal si under denne pressekonferansen vil få store konsekvenser for alle dansker. Men før hun kommer til det, sier hun, vil hun innlede om situasjonen. Med dette tar Frederiksen aktivt en definerende rolle, og går hen med å beskrive og redegjøre for situasjonen, og med det definerer hun den. Gjennom talen definerer Danmarks statsminister situasjonen som dramatisk, og som om landet er i en «make it or break it»- situasjon; det er nå eller aldri. For å underbygge denne definisjonen, bruker statsministeren hendelsene i Italia som premiss. Etter å ha redegjort for den økende smitten i Danmark, der antall smittede har tidoblet seg i løpet av få dager, brukes situasjonen i Italia som et skremmebilde for hva som kan komme, og som en legitimering av tiltakene som skal presenteres og iverksettes i Danmark.

Da vi stod her i går, var 157 danskere smittede med corona / I dag har vi 514 dansker der er smittet / Antallet er mere end en ti-dobling siden mandag, hvor tallet var 35 smittede / Corona-virus spreder sig ekstremt hurtigt / Italien er lukket ned / På hospitalerne mangler der respiratorer og personale / Jeg vil gerne understrege: Det er ikke et skræmmebillede / Det er ikke et fantasifuldt udtænkt fremtidsscenario / Det er virkeligheden i et land, som de fleste af os kender / Hvor mange har været på ferie / Et land i Europa / I vores del af verden / Vi har som myndigheder, borgere og som land lige nu én opgave, der er vigtigere end alle andre / Vi skal undgå, at for mange danskere bliver smittet på én gang / Som det er sket i Italien / Det går allerede hurtigt herhjemme. Det går for hurtigt nu / Derfor intensiverer myndighederne indsatsen for at afbøde og forsinke smitten i Danmark (L6-22).

Her tegner statsministeren et bilde av en mulig virkelighet – men ikke en fiktiv virkelighet, en faktisk og nær virkelighet. Dette presiserer også statsministeren selv. Til tross for at Frederiksen sier at det ikke er et skremmebilde, gjør hun med beskrivelsene av Italia krav på handling hos befolkningen, motivert av frykt: Dette kan bli Danmarks fremtid, dersom myndighetene og befolkningen ikke handler nå. I tillegg til å fungere som et avskrekkende bilde og en motivasjon for handling, er beskrivelsen av Italia også en sammenligning, en oppfordring til å håndtere situasjonen «bedre» enn de har gjort i Italia. Dette legitimerer de restriktive tiltakene Frederiksen snart skal presentere. Videre forteller statsministeren hva det er de nå prøver å unngå.

Hvis mange bliver smittet, kan kapaciteten på landets intensivafdelinger ikke følge med / Sundhedspersonalet kan heller ikke følge med / Ikke kun fordi sygehusene kan blive overbelastede af kritisk syge mennesker / Men også fordi en del af plejepersonalet selv kan blive syge eller blive sendt i karantæne / Det er den situation, og det er de situationer, vi skal gøre alt, hvad vi kan for at undgå (L25-29).

Her fortsetter Frederiksen skisseringen av en potensiell virkelighet for Danmark. Disse skisseringene av mulige virkeligheter må sees i sammenheng med påstander som «... det er vores klare overbevisning, at vi skal hellere handle i dag, end fortryde i morgen» (L46). Ved å bruke konkrete eksempler fra Italia, og deretter vise til hva som kan skje i Danmark, inviterer hun en til nå eller aldri-forståelse av situasjonen, legitimerer de strenge tiltakene og gjør krav på handling hos befolkningen. Skremmebildene som skisseres innledningsvis er sterk kost fra en statsleder, men må også sees i sammenheng med det Frederiksen presenterer som en del av løsningen. For at Danmark ikke skal havne i situasjonen hun skisserer må befolkningen hjelpe hverandre og gjøre de nødvendige endringene. Statsministeren er svært detaljert når hun legger fram sine krav til befolkningen. Dette er blant annet tydelig når hun presenterer tiltakene som skal innføres; i tillegg til å redegjøre for dem, plasserer Frederiksen både krisen og seg selv også i privatlivet ved å foreslå hvordan familie, venner og naboer kan hjelpe hverandre.

Frederiksens posisjonering av seg selv i situasjonen preger også forståelsen av den. Frederiksen er i stor grad til stede i teksten, og hun fremstår emosjonelt engasjert. Det mest fremtredende ved Frederiksens etablering av sin egen rolle i krisen, er hvordan rollen som statsminister og Frederiksen personlig flyter inn i hverandre. Hele 42 ganger bruker Frederiksen pronomenet «jeg», noe som ikke er gitt i en pressekonferanse som skal presentere endringer og tiltak for et helt land. Hun bruker pronomenet på en måte som markerer hennes tilstedeværelse i talen og i situasjonen, blant annet ved å bruke «jeg» i kombinasjon med konkrete talehandlinger; «jeg vil oppfordre», «jeg vil si takk» / «jeg vil takke», «jeg vil understreke», «derfor appellerer jeg allerede nå til tålmodighet». Statsministeren fremstilles av talen som moderlig, omsorgsfull og bestemt. Slik inntar hun en aktiv lederrolle og snakker til folket med oppdragende stil. At hun aktivt tar denne rollen, styrker definisjonen av situasjonen som en situasjon som krever en tydelig og streng leder; altså en krise. Samtidig omtaler hun sin rolle som en leder i krisen. Dette er særlig tydelig når hun mot avslutningen av talen sier: «Kommer jeg til at begå feil som statsminiaster? Ja, det gjør jeg» (L175-176). Formuleringen er svært personlig fremstilling av en statsleder, for det handler ikke kun om hennes rolle, men også om hennes person. Utsagnet sier også noe om usikkerheten i situasjonen og underbygger «nå eller aldri»-stemningen, ved å vise at også statslederne handler i usikkerhet.

«Samfundssind»: Å passe på Danmark

Den epideiktiske funksjonen *shaping* får en viktig rolle når det gjelder mobiliseringen av det danske folket gjennom ansvarsfordeling: «Meget af løsningen på det, vi står overfor, hviler på danskernes skuldre» (L146). Frederiksen stiller tydelige og svært detaljerte krav til befolkningen i tiden som kommer. De konkrete rådene må også sees i sammenheng med innstillingen Frederiksen påkaller hos sitt publikum. Påkallelsen av ansvarsbevissthet og formingen av folket kan oppsummeres med ett begrep: *samfundssind*, som kan oversettes som «samfunnsånd». Frederiksen bruker begrepet i talen ved tre anledninger, men ordet ligger også som et bakteppe for de handlingene hun oppfordrer befolkningen til å ta.

Vi får brug for samfundssind / Vi får brug for hjælpsomhed / Jeg vil gerne sige tak til borgere, virksomheder, frivillige organisationer, arrangører, – alle, der indtil nu har vist, at det er præcis det, vi har i Danmark – samfundssind (L43-45)

I dette utdraget forteller statsministeren hva det er landet får bruk for i den kommende perioden, og avslutningsvis bekrefter hun at det som trengs allerede finnes i befolkningen. Begrepet *samfundssind* kan forstås som en innstilling der man setter samfunnets behov foran sine egne. Ordet har en tradisjon i Danmark, men er likevel lite brukt i nyere tid. Begrepet har kulturelle og politiske assosiasjoner til tidligere statsminister Thorvald Stauring som var statsminister gjennom den økonomiske krisen i Danmark i 1930-årene, som i sin 1. mai-tale i 1936 la vekt på arbeidernes *samfundssind* gjennom krisen (Stauring 1936). Likevel er begrepet nytt i samtiden, og en kan ikke ta utgangspunkt i at alle dansker deler disse assosiasjonene. Ordet er selvforklarende, samtidig som det også er en tom meningsbærer; et begrep lytteren selv kan tillegge sin egen tolkning basert på sammensetningen av de to ordene.

Frederiksen er likevel tydelig på hva hun legger i *samfundssind*. Hun bruker begrepet som en samlebetegnelse for de konkrete handlingene hun skisserer, og gir tydelige signaler om hvordan hun forventer at hennes publikum skal handle. I møte med krisen skal den danske befolkningen gjøre hva de kan for å «passe på Danmark» (L183). Frederiksen oppfordrer til å ta vare på hverandre, holde øye med hverandre, hjelpe til, lage mat til hverandre, ta ansvar for de sårbare gruppene og å vise forståelse overfor regjeringen. Samtidig som tiltakene hun presenterer griper inn i privatlivet, griper Frederiksen også inn i privatlivet ved å ramse opp konkrete ting befolkningen kan gjøre for hverandre. Utsagnene er formulert som oppfordringer, men disse oppfordringene er også påstander med antatt allmenn gyldighet som underbygger betydningen av *samfundssind*. I tillegg til den overordnede innstillingen danskene skal møte krisen med, gjør Frederiksen også krav på forståelse og lojalitet.

Frederiksen ber befolkningen møte krisen med forståelse og *opbakning* til sine myndigheter. Frederiksen uttaler som nevnt at de kommer til å gjøre feil, og at myndighetene ikke kommer til å kunne svare på alle spørsmål med en gang, hun innrømmer disse tingene før de har funnet sted. Med dette kommer statsministeren kritiske stemmer i forkjøpet, og «legger alle kortene på bordet» på en måte som gjør krav på gjensidig tillit. Denne tilliten gjør hun også krav på med formuleringer som eksplisitt ber om forståelse og som understreker det unormale i situasjonen.

Second persona

I Frederiksens tale ved pressekonferansen innskriveres publikummet som «danskene», og ansvaret hun påkaller motiveres ut fra tanken om et fellesskap og verdien av et samfunn. Skremmebildet som skisseres innledningsvis i talen, gir inntrykk av en trussel mot samfunnet, men er også et bilde på hva det er Danmark skal unngå. Den implisitte tilhøreren, tekstens *second persona*, er en person som er redd for konsekvensene av koronaviruset, og som kjenner på det individuelle ansvaret for å beskytte Danmark i krisen. Frederiksen påpeker også at tiltakene kommer til å koste, og presiserer at aktiviteten i landet skal minimeres uten å kaste Danmark ut i en økonomisk krise. Hun forutser også at noen vil komme til å miste jobben, og at regjeringen vil gjøre hva de kan for å bøte på konsekvensene for både arbeidsgivere og arbeidstakere. Disse påstandene gir uttrykk for at Frederiksen anser de økonomiske konsekvensene av tiltakene som en bekymring blant befolkningen. Tekstens *second persona* har derfor respekt for situasjonens alvor, men også forståelse for myndighetenes vanskelige posisjon og for de avveiningene som må tas. Frederiksen inviterer til tillit og lojalitet ved å komme eventuelle kritiske spørsmål i forkjøpet og ved å be om forståelse. Talens *second persona* er derfor lojal overfor regjeringen og myndighetene og gir dem handlingsrom for å håndtere krisen.

8.4 Samfundssindet og den akutte krisen

I Frederiksens tale er det en tydelig sammenheng mellom det retoriske problem, defineringen av situasjonen og formingen av folket i møte med krisen. Frederiksen inviterer en felles forståelse av krisen som usikker og akutt særlig gjennom skildringen av en skremmende og mulig fremtid for samfunnet, samtidig som hun påpeker at det er disse virkelighetene de vil unngå å se i Danmark. For at koronavirusets spredning skal bremses eller stoppes, må befolkningen forstå hva situasjonen innebærer, og motivasjon til å gjøre den nødvendige endringen. Viruset blir definert som en trussel mot samfunnet, samtidig som det er samfunnets ansvar å «passe på Danmark». Videre brukes denne definisjonen til å gjøre krav på

samfundssind, ansvar og lojalitet hos befolkningen. Frederiksen er avhengig av at befolkningen endrer sine hverdagsliv, og binder dette til ansvar for fellesskapet og lojalitet til myndighetene.

Fellesskapet etableres og opprettholdes gjennom talen ved å motivere de nødvendige endringene med disse verdiene. Defineringen av situasjonens usikkerhet etablerer en felles forståelse av situasjonen som legitimerer statsministerens inngripende tiltak ved at situasjonen defineres som så alvorlig og akutt at dens definisjon påkrever handling. Frederiksens inngripende posisjonering av seg selv i befolkningens hverdagsliv understreker denne definisjonen. Frederiksens lederrolle som etableres av talen kan også sees i sammenheng med den retoriske situasjon. Frederiksen er en relativt ny statsleder, som kanskje skaper et behov for å etablere sin lederposisjon i krisen, og for å invitere til en delt forståelse av Frederiksens rolle i krisen. Ved å underbygge forståelsen av en svært usikker og akutt situasjon, gjør hun også krav på sin egen lederrolle i krisen. Frederiksen er nær og personlig, samtidig som hun er streng og beordrende. Ved at hun etablerer denne lederrollen, styrkes forståelsen av situasjonen som en krise, som også underbygger behovet for de verdiene hun fremlegger som viktige i møte med krisen.

9. Danmark 6. april

Etter tre og en halv uke med unntakstilstand og en ny tilværelse for Danmarks befolkning, kaller statsminister Mette Frederiksen inn til presse møte i Statsministeriet. Med henne på podiet denne gangen er Kåre Mølbak fra Statens Serum Institut, Søren Brostrøm fra Sundhedsstyrelsen og Thorkild Fogde fra Rigspolitiet. Innkallelsen gir ingen annen informasjon enn at presse møtet handler om COVID-19, men det spekuleres i om det er en mulig gjenåpning som kan være tema, og statsministeren har selv gitt uttrykk for dette ved tidligere anledninger. Temaet for presse møtet er den mulige og gradvise gjenåpningen av Danmark, og Frederiksen presenterer hvilke restriksjoner som blir lettet på først. Det danske helsevesenet har frem til nå avlyst store deler av sin aktivitet for å ha nok ressurser til å møte pandemien, alle skoler og offentlige institusjoner har vært stengte. Under denne pressekonferansen annonserer statsministeren at helsevesenet kan åpne for mer aktivitet, og at barn i barnehager, vuggestuer og elever i 0.-5. klasse kan komme tilbake på skolen fra den 15. april. Pressekonferansen varer i én time og ti minutter. I det følgende kapittel vil jeg presentere funnene fra analysen av Mette Frederiksens innledningstale.

9.1 Retorisk situasjon

503 personer er innlagt på danske sykehus med koronaviruset, hvorav 139 av disse er på intensivavdeling. 187 personer har mistet livet som følge av viruset. Da Frederiksen innførte de strenge tiltakene for snaue fire uker siden var det 514 personer som var smittet med viruset totalt, som er nesten like mange som nå er innlagt på sykehus med viruset. Landet har vært «stengt» i nærmere fire uker. Den 11. mars sendte regjeringen elever og studenter hjem, alle innendørs kulturinstitusjoner ble lukket, alle offentlige ansatte ble sendt hjem, private arbeidsgivere ble oppfordret til å sende sine ansatte hjem og antall personer som kunne samles ble regulert. Dagen etter, 12. mars, godkjente Folketinget en hastelov som blant annet innebar muligheten til å tvinge personer i isolasjon og til behandling, til å forby større arrangementer, og til å lukke offentlige institusjoner og skoler. Den 6. april har den danske befolkningen levd i unntakstilstand med strenge restriksjoner i nærmere fire uker. Restriksjonene har gått hardt utover det danske næringslivet. 28. mars presenterte næringslivsorganisasjonen Dansk Erhverv en rapport om hvordan pandemien og tiltakene har preget det danske næringslivet. Rapporten konkluderer med at for Dansk Erhvervs medlemmer har omsetningen falt med 30% i gjennomsnitt (Dansk Erhverv, 2020). Den danske avisen Jyllands-Postens overskrifter preges i dagene før pressekonferansen av økonomien under og etter pandemien, tilstanden i USA der flere og flere blir smittet og dør av koronaviruset hver dag og den 6. april har 10 000

personer mistet livet, men også andre nyheter som ikke handler om pandemien. En meningsmåling fra Voxmeter fra 5. april viser at Socialdemokratiet har økt sin oppslutning med 8,1 prosent (Voxmeter, 2020).

Retorisk problem

Først og fremst har denne talen ett overordnet retorisk problem: å hindre at smitten sprer seg ut av kontroll. Frederiksen og regjeringens ambisjon er at Danmark skal holde seg på det den danske sundhedsministeren har tegnet opp som «den grønne kurve». Dette innebærer at smitten spres på et kontrollert nivå, som ikke vil føre til overbelastning av landets helsevesen. I denne talen skal Frederiksen redegjøre for den gradvise gjenåpningen av deler av samfunnet, som skal sikre at smitteutviklingen holder seg på den grønne kurven. Det er altså opprettholdelsen av den grønne kurven som er situasjonens hovedproblem. Når Frederiksen skal presentere gjenåpningen er det særlig to ting som er viktig. For det første må ikke gjenåpningen av samfunnet forstås som at krisen er over, eller at befolkningen kan begynne å leve som normalt.

For det andre må det redegjøres for de beslutningene som er tatt, og årsakene for at det nettopp er vuggestuer, barnehager og barneskoler fra 0.-5. trinn som åpnes. Frederiksen må også redegjøre for hva som er planen for de andre nedstengte delene av samfunnet. Det oppstår med andre ord et informasjonsbehov i forbindelse med gjenåpningen. Samtidig har det siden nedstengingen av Danmark utviklet seg flere problemer i forlengelsen av smitteverntiltakene, som blant annet har skapt en utrygghet for næringslivet og arbeidslivet. I forbindelse med dette, må Frederiksen vise at utfordringene i næringslivet og arbeidslivet blir håndtert av regjeringen, samtidig ber hun også den øvrige befolkningen om å bidra med å «holde hjulene i gang». Det tegner seg altså et retorisk problem som skal imøtekomme informasjonsbehovene både når det gjelder gjennomføringen av gjenåpningen, og om landets økonomiske situasjon. Frederiksen skal også sikre at landet holder seg på sundhedsministerens grønne kurve, og for å gjøre dette må befolkningen både forstå situasjonen og dens utvikling, og leve livene sine på en måte som muliggjør og opprettholder den stabile utviklingen; altså begrense sosial kontakt, holde avstand, vaske hender, arbeide hjemmefra – rett og slett å ikke utsette seg selv for smitte, og ikke spre viruset hvis man er smittet.

Retorisk publikum

Også i denne talen er det hele den danske befolkningen som er talens målgruppe, og som kan avhjelpe det retoriske problem. For å opprettholde den grønne kurven må Frederiksen nå ut til

hele befolkningen og sørge for at de fortsetter å leve på en måte som gir mest mulig spredningsfare for koronaviruset. Det innebærer at Frederiksen må favne bredt i sin tale for å skape den nødvendige endringen. Likevel henvender Frederiksen seg også direkte til ulike yrkesgrupper og sosiale roller i talen. Når det gjelder den delen av krisen og det påtrengende problemet som handler om økonomi, henvender Frederiksen seg til bankene, huseierne og til «vi borgere», og ber om konkrete handlinger. Hun snakker også direkte til foreldre, lærere og personer som arbeider i helsesektoren. Det overordnede publikumet for talen er likevel hele befolkningen, ettersom det ansvaret Frederiksen etterlyser har sterkest effekt på både økonomi og smitteutvikling når flest mulig personer utfører den nødvendige endringen i den sosiale verden.

Retoriske vilkår

De retoriske vilkårene har endret seg noe siden 11. mars. For det første har Folketinget vedtatt en lov som har endret vilkårene for statsministerens ønsker fra befolkningen, ved at det for eksempel kan lovfestes hvor mange som kan være samlet på et sted, eller at personer kan bli tvunget til behandling eller isolasjon. Regjeringens makt i disse spørsmålene er med andre ord sterkere. Dette gjelder også når det gjelder oppslutning blant befolkningen. Frihet og frisinn er fortsatt sterke verdier i Danmark, men på den andre siden har *samfundssind* blitt en viktig verdi i ukene som har gått etter statsministerens tale 11. mars. Begrepet brukes i nyhetsmedier og sosiale medier om det å holde avstand og bli hjemme, eller hjelpe bedrifter som sliter.

I tillegg er Frederiksen nå blitt svært populær som statsminister, og den generelle danske befolkningen slutter opp om tiltakene og rådene som presenteres. En meningsmåling fra Voxmeter fra 5. april viser at Socialdemokratiet har økt sin oppslutning med 8,1 prosent (Voxmeter, 2020). Tilliten til regjeringen og dens pandemihåndtering er med andre ord styrket. Frederiksen har selv avholdt sju pressekonferanser siden 11. mars, og pressekonferansen den 6. april er varslet i forkant, og det er sagt at en mulig gjenåpning av samfunnet kan vurderes. Smittetallene har holdt seg stabile den siste uken, og mediene rapporterer stadig om utviklingen av koronaviruset i Danmark, og i andre land. Koronaviruset har gått fra å være noe nytt, til å bli en del av de fleste personers hverdag på en eller annen måte.

9.2 Generelle trekk ved talen

I denne talen presenterer Frederiksen Danmarks gjenåpning. Hun forteller at deler av skolene kan åpnes igjen den 15. april, at helsesektoren kan øke sin aktivitet, men meddeler også at andre offentlige institusjoner skal holdes stengt, at festivaler må avlyses og at eksamener er

avlyst. Det fremstår av analysen at talens tematikk dreier seg rundt spenningen mellom å åpne samfunnet, uten å påvirke forståelsen av situasjonen som svært alvorlig. Talen er 22 minutter lang, og stiller seg i rekken av lange pressekonferanseinnledninger som er holdt av Frederiksen de siste ukene, noe Frederiksen selv gjør et nummer ut av i innledningen til talen: «De seneste pressemøder, vi har holdt, har ikke ligefrem været korte / Og det bliver det her heller ikke, for vi har ganske meget vi gerne til sige i aften» (L2-3). Det at talen er så lang til pressekonferanse å være, henger sammen med talens innhold. Statsministeren er detaljert og grundig, hun bruker god tid og tar pauser, gjentar både ord og poenger som for å understreke dem. Når hun presenterer endringene går hun i detalj for hvert punkt og kommer mulige spørsmål i forkjøpet. Hun henvender seg i talen både til fellesskapet som helhet, men også direkte til ulike yrkesgrupper eller samfunnsroller som bankene, utleiere, pedagoger og helsearbeidere, og til sosiale roller som unge og foreldre.

8.3 De epideiktiske funksjonene i pressekonferansen 6. april

Frederiksens tale ved presskonferansen 6. april inviterer til en epideiktisk lesning ved at talen har en sterk definerende og samlende funksjon. Defineringen av en felles forståelse av situasjonen har en klar sammenheng med formingen av folket og påkallelsen av ansvar blant befolkningen. Analysen demonstrerer også hvordan Frederiksens posisjonering av seg selv som leder bidrar til å definere situasjonen. I det følgende vil jeg presentere analysens funn.

Det lumske viruset og samfunnets balansegang

Mette Frederiksens tale den 6. april bruker både metaforiske og symbolske definisjoner av krisen, og beskriver situasjonen på en måte som gjør mer enn å dekke informasjonsbehovet hos befolkningen. Med utgangspunkt i dette kan man si at talen har en definerende funksjon, og kan bidra til å skape en felles forståelse av situasjonen. Også ved denne talen legger Frederiksen vekt på situasjonens usikkerhet og gjør krav på ansvarlighet blant befolkningen. Det er tydelig at Frederiksen understreker alvoret og utryggheten i situasjonen. Flere ganger brukes adjektivet «alvorlig» for å beskrive landets situasjon, og enda flere ganger ber hun om eller beordrer befolkningen om å være ansvarlige og å vise ansvar.

Vi skal se hvordan Frederiksen skaper denne definisjonen av situasjonen. For det første bruker hun metaforer, sammenligninger og personifikasjoner som bringer med seg betydninger som gir assosiasjoner til fare og usikkerhet. Selve viruset blir tidlig karakterisert som «lumsk» og noe som kan «lokke os i en fælde som samfund / Få os til å tro, at vi har styr på det. Gøre os uforsiktede, så sygdommen igen får plads til at blusse op» (L21-23). Denne beskrivelsen av viruset, og personifiseringen av det, bærer med seg en betydning av en

åpenbar fare, men gir også viruset en aktørrolle og til og med bevissthet i krisen. Viruset er lumsk og vil prøve å lure samfunnet, og derfor må Danmarks befolkning være smartere enn viruset er lumsk, og ikke la seg lure av det. Ved å bruke en slik karakterisering og personifikasjon av viruset gir Frederiksen viruset egenskaper, men gjør også krisens usikkerhet mer forståelig ved å beskrive det i kjente former. Videre bruker statsministeren en velkjent sammenligning i beskrivelsen av gjenåpningen av samfunnet. Gjenåpningen og tiden fremover blir sammenlignet med «å gå på line», som gir uttrykk for at det er lite som skal til for at det skal gå dårlig. Frederiksen fortsetter sammenligningen med metaforen som sier at «vi» ikke vet når vi får fast grunn under føttene, som betyr at hverken regjeringen eller befolkningen vet hvor lenge de skal være i denne situasjonen. Avslutningsvis bruker Frederiksen en annen velkjent metafor for å beskrive hvordan regjeringen nå forholder seg til gjenåpningen ved å si at de «hellere tar ett skritt for kort, enn ett for langt». Utsagnet tydeliggjør kontrasten fra 11. mars der det ble sagt det motsatte, men også at det å åpne samfunnet har en risiko ved at det er mulig å ta et skritt for langt. Disse sammenligningene skaper et bilde av en svært usikker situasjon, og bringer med seg nye betydninger ved at situasjonen beskrives gjennom gjenkjennelige språklige bilder. Ved å ta i bruk disse velkjente tropene skapes en felles forståelse av situasjonen som er i tråd med et språk som publikummet i stor grad er vant med fra tidligere erfaringer.

For det andre understreker Frederiksen gjennomgående at de positive nyhetene om gjenåpning har betingelser som er forbundet med ansvarlighet hos befolkningen, og åpner for usikkerhet også når det gjelder endringer i restriksjonene. Frederiksen er tidvis ganske bokstavelig når hun uttrykker denne usikkerheten, blant annet ved å si at alle positive endringer bare kommer til å fortsette hvis «vi bliver ved», at ingenting kan tas for gitt, at hverdagen ikke er tilbake enda, at vi kanskje må forholde oss til hverandre på nye måter for alltid, og at flere mennesker kommer til å dø av koronaviruset i Danmark. Frederiksen presiserer også at selv om sundhedsministerens grønne kurve er et mål, er den fortsatt en kurve som befolkningen skal igjennom. Disse presiseringene av at krisen ikke er over bidrar til å definere krisen som vedvarende og både nåtiden og fremtiden som usikker. Frederiksen sammenligner også Danmarks stabile smitteutvikling med «den ulykkelige virkelighet» i andre land, og ramser opp skremmende bilder som likposser i lastebiler, pasienter på gangene og et helsevesen i sammenbrudd. Hun knytter den stabile utviklingen i Danmark til «en felles kraftanstrengelse», og at «mange av oss har gjort det riktige». Slik definerer Frederiksen

usikkerheten, og forbinder ansvarlighet til trygghet i krisen. Ansvarligheten blir også en forutsetning for at Danmark kan begynne sin gradvise gjenåpning.

Og derfor vil jeg slutte af med at si det aller, allerviktigste: Alt det, jeg har sagt i dag, det finnes lige nu kun på papir. Og det er stadig kun en mulighet. For det er op til hver enkelt af os – dig og mig og alle de andre – om det, der er sagt i dag, overhodet skal blive til virkelighet / Og det bliver kun til virkelighet, hvis alle danskere bliver ved med at passe både godt på de andre og sig selv i den her coronatid (L195-L198).

I dette utdraget appellerer Frederiksen til befolkningen og ber om at de skal gjennomføre eller fortsette med den nødvendige endringen som må til for å løse det påtrengende problemet som handler om å opprettholde en stabil smitteutvikling. Statsministeren definerer på den måten situasjonens eneste løsning som ansvarlighet og gjennomføring, uavhengig av regjeringens tiltak. Det er med andre ord befolkningen som må gjøre jobben.

Den enkeltes ansvar for fellesskapet

Frederiksen tilbyr en løsning på de to påtrengende problemene som handler om å opprettholde den grønne kurven, og å bevare den danske økonomien. Denne løsningen kan plasseres i samme kategori og forbindes til en verdi; ansvarlighet. Ansvarligheten som statsministeren gjør krav på motiveres av ideen om og verdien av et fellesskap. Allerede i fjerde setning appellerer den danske statsministeren til det danske fellesskapet. «Da jeg stod her for en uge siden, indgik vi en aftale. Hver og én af os», sier hun. Pragmatisk sett innebærer en avtale en enighet mellom to eller flere parter om en løsning på et forhold. Mette Frederiksens avtale med det danske folk, må forstås metaforisk, ettersom det faktisk ikke har blitt inngått en avtale. Den metaforiske avtalen har en flersidig retorisk funksjon. For det første forstås en avtale som et bindende element der begge parter er mer eller mindre pliktet til å innfri. For det andre innebærer dette båndet også en språklig etablering av de ulike partene, hvorav fellesskapet er en av disse. Dette blir igjen understreket i den presiserende ytringen som etterfølger referansen til avtalen: «Hver og én af oss». Her understreker statsministeren at alle individer er en del av et «oss». En gjennomgående tendens i Frederiksens tale er at dette «oss-et», fellesskapet, plukkes fra hverandre og refereres til i deler; *hver og en av oss, individer, hver enkelt av oss, deg og meg og alle de andre* og til slutt *din atferd, min atferd og vår atferd*. På denne måten understreker statsministeren det faktum at fellesskapet består av ulike individer, og gjør hver og én av «oss-et» ansvarlige i krisen.

Der Erna Solberg i Norge inviterer til dugnad og definerer situasjonen som en positiv fellesskapsøvelse, ser vi på en annen side at Mette Frederiksen definerer situasjonen som en pliktbetinget og alvorstynget fellesskapsøvelse:

Et lille skred i vores adfærd som individer kan få alvorlig betydning for hele vores fællesskab / Og vi har aldrig som mennesker og samfund og borgere, været mere afhængige af hinanden, end vi er i den her tid / Vores fælles fremtid bestemmes lige nu af de handlinger, vi hver især udviser; hvordan vi omgås hinanden / Og alle må tage det ansvar på egne skuldre / Vi skal stå sammen ved at holde afstand / Og det er hele Danmark der skal bære byrden (L29-34).

Dette uddraget er en representasjon for det gjennomgående perspektivet som foreligger generelt i talen, og for hvordan situasjonen defineres som en svært usikker situasjon og en pliktbetont fellesskapsøvelse. Frederiksen setter fellesskapet og individet opp mot hverandre, og skaper et spenn mellom de to størrelsene. Kontrasten mellom *et lille skred* og *alvorlige konsekvenser* understreker både dette spennet, men også usikkerheten i situasjonen. Avsnittet kommer i etterkant av at Frederiksen har pekt på regjeringens store bekymring ved at noen i samfunnet har begynt å invitere til påskefrokoster og ta med hele familien ut for å handle, og glemmer eller ignorerer de nye normene i samfunnet. Frederiksen påpeker altså at det er noen som ikke tar ansvar, og gir tydelige signaler om at dette er bekymringsverdig og ikke en del av *samfundssindet*. Slik former hun det danske folk ved å vise hva de ikke er.

Videre formes folket i tråd med de samme verdiene ved at statsministeren forbinder den stabile utviklingen i smittetallene med at samfunnet har tatt ansvar. Ansvarligheten ilegges en nasjonal dimensjon ved at Frederiksen sammenligner den danske situasjonen med situasjonen i andre land og påpeker at koronaviruset ikke skiller mellom en italiener, en amerikaner eller en danske, og at nettopp det at de i Danmark har tatt ansvar og handlet tidlig har reddet landet fra «den ulykkelige virkelighet» som en ser andre steder. I tillegg tildeles karakteriseringene pragmatisk, realistisk og ansvarlig til den danske identiteten (L112). Til slutt gir Frederiksen en utfordring til det danske folket i tiden som skal komme: «Vi har ikke selv valgt coronaen, men vi velger selv vores modvar / Det er det, det hele handler om» (L210-211). Det skal ikke etter Frederiksens tale være tvil om hva hun mener det kollektive motsvaret skal være: ansvarlighet og *samfundsdind*.

Second persona

Det er en kontinuitet i talenes innskrevne publikum. Også i denne talen innskriveres publikummet som «danskene», og ansvaret hun påkaller motiveres ut fra tanken om et fellesskap. Talens *second persona* er plikttoppfyllende og lojal. Ved at Frederiksen til stadighet påpeker viktigheten av at alle i samfunnet skal ta ansvar og bidra til at smitten holder seg på den grønne kurven, kan det tolkes som en bekymring for oppslutningen om krisehåndteringen. Derfor er talens *second persona* en person som motiveres av fellesskapet og er lojal mot regjeringen. Ved at Frederiksen synliggjør fellesskapets deler gjennom å referere til de ulike delene av det, blir samfunnets sårbarhet tydelig og behovet for ansvar hos

den enkelte styrkes. Talens *second persona* er også stolt av Danmarks håndtering av krisen så langt og forbinder regjeringens handlingskraft og befolkningens endringsvilje til den stabile utviklingen i Danmark, til sammenligning med andre land, og motiveres av et behov for å vise verden at danskene har handlet riktig.

9.4 Samfunnskrisen og fellesskapets deler

Frederiksen definerer viruset som en trussel mot samfunnet, og inviterer publikum til denne forståelsen av krisen ved å vektlegge og understreke situasjonens usikkerhet, og ved å forklare viruset og landets tilstand med gjenkjennelige metaforer som bringer med seg betydninger av fare og usikkerhet. Samtidig etableres forståelsen av krisen som en samfunnskrisen ved at Frederiksen påkaller ansvarlighet hos befolkningen for å ivareta fellesskapet. Fellesskapet opprettholdes ved at Frederiksen tiltaler det som en enhet, og forståelsen av det i forbindelse med krisen skapes ved at Frederiksen bedømmer handlinger som går imot fellesskapets beste, og ekskluderer disse handlingene fra fellesskapet. Slik understrekes også forståelsen av at det rette i landets nåværende tilstand er å handle med utgangspunkt i fellesskapets beste.

Fellesskapets sårbarhet understrekes også ved at Frederiksen plukker det fra hverandre og refererer til det i deler. På den måten inviteres det til en forståelse av fellesskapet som en samling enkeltmennesker, og understreker behovet for at hver enkelt person tar ansvar.

Kontrasten mellom *et lille skred* i individets atferd og *alvorlige konsekvenser* for fellesskapet, understreker både dette spennet, men også usikkerheten i situasjonen. Frederiksen uttrykker også situasjonens usikkerhet bokstavelig, blant annet ved å si at alle positive endringer bare kommer til å fortsette hvis «vi bliver ved», at ingenting kan tas for gitt, at hverdagen ikke er tilbake enda, og at flere mennesker kommer til å dø av koronaviruset i Danmark.

Del 3: Drøfting og avsluttende refleksjoner

10. Drøfting: Den epideiktiske kriseretorikken

Til nå har jeg analysert de seks talene med utgangspunkt i to av Condits epideiktiske funksjoner, og *second persona*. Analysene viser hvordan de seks talene benytter seg av og utfører de epideiktiske funksjonene, og formidler en skisse av de seks talenes implisitte tilhører. Vi har sett at Solberg inviterer til en forståelse av krisen som en mulighet til å vise landet fra sin beste side, og forbinder mobiliseringen i krisen til en positiv fellesskapsøvelse ved å blant annet forankre den i den tradisjonsrike betegnelsen *dugnad*. Frederikssens kriseforståelse i talene bærer preg av at viruset er en samfunnstrussel. Hun påkaller befolkningens ansvar i sine taler og motiverer ansvaret med den enkeltes plikt til å ha og utvise *samfunnssind* for å passe på Danmark. Löfvens taler tar i liten grad i bruk det epideiktiske, men den svenske statsministeren definerer krisen ved å beskrive den som alvorlig, og påkaller bevissthet og ansvar fra befolkningen, og knytter det til plikt og samvittighet, når han i sin andre tale deler ansvaret fra regjeringen og myndighetene til befolkningen.

I den videre drøftingen vil jeg diskutere analysens funn opp mot Condits epideiktiske funksjoner og Charlands konstitutive retorikk. Jeg vil i denne siste delen av masteroppgaven svare på problemstillingene i lys av analysens funn og teorien, før jeg diskuterer hvordan analysen kan bidra til å utvide forståelsen av epideiktikkens fremkomst og funksjoner i kriseretorikk. I denne masteroppgaven har jeg analysert kriseretorikken i tre ulike land, som står i tilnærmet like krisesituasjoner. At statsministerne i ulik grad tar i bruk det epideiktiske, viser at krisens karakter ikke er styrende for påkallelsen av en særlig epideiktisk respons, men at det epideiktiske kan bidra til en symbolsk forståelse av krisen, og dermed endre krisens karakter.

Krisen som danner bakteppet for denne analysen, er også særegen fordi den ikke kan løses av myndighetene alene, men krever mobilisering blant befolkningen. Alle tre statsministerne har et behov for at publikummet skal skape den nødvendige endringen som hindrer smittespredning, og tyr i ulik grad til det epideiktiske i sine forsøk på å oppnå dette. Forskjellene i det epideiktiske i talene viser at de retoriske problemene som oppstår i kriser kan møtes av det epideiktiske på ulike måter, og at det epideiktiske ikke bare bidrar til å invitere til en felles forståelse av krisen, men gir også motiv og mening for dens krav. Analysen viser også at det epideiktiske i pressekonferansetalene bidrar til å forankre kriseforståelsen til fellesskapets identitet, og at mobiliseringen i forbindelse med krisen

knyttet til det nasjonale selvbildet, og befolkningens mulighet til å bekrefte sin fellesskapsforståelse. På den måten omgjøres krisen til en definerende hendelse også på et overordnet plan, og inviterer publikummet selv til å bekrefte og opprettholde fellesskapet ved å følge smitteverntiltak og endre sine handlingsmønstre.

10.1 Den epideiktiske etableringen av kriseforståelse

Gjennom analysene har jeg synliggjort både hvordan det epideiktiske kommer til syne gjennom denne funksjonen i de seks talene, og hva som kjennetegner definisjonene. For å undersøke dette har jeg stilt følgende spørsmål til tekstene:

1: Hvordan defineres krisen av de tre statsministerne? Og hvordan inviteres publikum til å dele denne kriseforståelsen?

Selv om talene i materialet ikke tradisjonelt sett ville vært ansett som epideiktiske taler i ordets klassiske forstand, ser vi at Frederiksen og Solberg inviterer til felles kriseforståelse ved å knytte definisjonen av krisen til tradisjonelle og nasjonale verdier, mens Löfvens invitasjon til kriseforståelse realiseres først og fremst av at han informerer om den. Analysen viser at talenes kriseforståelse ikke bare innebærer hva krisen *er*, men hvordan den skal forstås. I det følgende vil jeg besvare den andre problemstillingen i denne oppgaven.

2: Hvordan bidrar de skandinaviske statsministrenes taler i pressekonferansene til å etablere en felles kriseforståelse under pandemien?

Solbergs kriseforståelse

Analysene av Solbergs taler viser hvordan den norske statsministeren definerer krisen og dens krav om endring som en positiv fellesskapsøvelse ved å beskrive krisen med det tradisjonsrike begrepet *dugnad*, og som en mulighet til å fremvise de gode, norske verdiene.

Forståelsesrammen som etableres går ut på at denne nye situasjonen er noe fellesskapet står sammen om. Solberg gjør en usikker og uforutsigbar situasjon om til noe mer gjenkjennelig og håndterbart ved å definere krisen som en positiv fellesskapsøvelse. Dette gjør hun ved å bruke tradisjonelle og verdibaserte begreper når hun omtaler den ønskede responsen på krisen: dugnad, solidaritet og fellesskap.

«Vi må» og «vi skal» er uttrykk som forfordeler ansvar i krisen, og verbene skaper et inntrykk av nødvendighet. I tillegg omtaler Solberg situasjonen gjennom gjenkjennelige og tomme meningsbærere som inviterer publikum til å ilegge sin egen forståelse av krisen. At Solberg forklarer den urovekkende situasjonen med kjente termer og med utgangspunkt i tradisjonelle norske verdier og tradisjoner, viser hvordan en retors invitasjon til delt

kriseforståelse kan forankres i allerede eksisterende og etablerte kollektive verdier, og fornye deres mening i en ny situasjon.

En slik definering, om den er virkningsfull, kan bli en del av den kollektive forståelsen, og kan dermed gi taleren videre økt definisjonsmakt over situasjonen. Slik ser vi også at Solbergs definering av situasjonen som en fellesskapsøvelse der Norge skal vise hva de er gode for, kan ufarliggjøre de svært inngripende tiltakene som blir innført, ved at det forstås som en del av dugnaden. Gjennom analysen har det også blitt tydelig at kriseforståelsen som presenteres i de to utvalgte talene hører sammen. I den første talen definerer Solberg situasjonen som en dugnad, før hun tre uker senere bruker den samme definisjonen, men endrer dens innhold og karakter fra akutt til langvarig. Slik beholdes dugnaden som definisjon, men betydningen av den i situasjonen får en ny mening. Gitt at det epideiktiske også har en funksjon som beredende til handling (Perelman & Olbrechts-Tyteca, 1969), kan denne kollektive definisjonen av mobiliseringen gjøre det vanskeligere for kritiske stemmer å stille spørsmål, ettersom det da innebærer at de motsetter seg det som har blitt etablert som fellesskapets samlede oppgave: å stå sammen og tilslutte seg i dugnaden under pandemien.

I tillegg har analysen vist at det tradisjonelle epideiktiske anliggende som innebærer å rose eller kritisere, *praise and blame*, får en viktig funksjon når det gjelder defineringen av krisen. Dette er særlig tydelig i Solbergs tale fra den 7. april. Gjennom anerkjennelse av befolkningens bidrag og ved å koble nedgangen i smittetallene med de ulike bidragene, gjøres en vurdering av hva som er positivt i situasjonen og underbygger den tidligere etablerte definisjonen. Slik inviteres det også til en delt og nasjonalt betinget stolthet over krisehåndteringen. Gjennom å bruke begreper som *prøvelse* og *utfordring*, og definere smitteverntiltakene og befolkningens innsats som en synliggjøring av hva som bor i befolkningen, blir krisen også viktig for fellesskapets forståelse av seg selv, men kan også forstås som viktig for andres forståelse av det norske fellesskapet. Gjennom Solbergs definisjoner handler håndteringen av krisen ikke kun om å stanse et virus, men om å være et land med gode verdier.

[Löfvens kriseforståelse](#)

Analysen viser at den svenske statsministeren definerer krisen som en helsekrise og en økonomisk krise ved å velge ut disse temaene, og vie dem mye oppmerksomhet i sine taler. Samtidig ser vi en endring mellom de to talene der den første til en viss grad definerer krisen

som en politisk krise som regjeringen og helsemyndighetene tar seg av, mens det i den andre talen blir tydelig at hele samfunnet, også enkeltpersoner må bistå i krisen.

Likevel reiser det seg et spørsmål i forbindelse med denne delen av analysen: Hva skal til for at defineringen av en situasjon og etableringen av en kriseforståelse kan forstås og leses som epideiktisk? På en side kan man si at Löfven i liten grad benytter seg av det epideiktiske i sin invitasjon til en felles forståelse av situasjonen. Denne påstanden baseres på at Löfven ikke eksplisitt forklarer krisen i tråd med publikums verdier, men forklarer og redegjør for regjeringens arbeid med krisen. Likevel har jeg i analysene argumentert for at talene inviterer til en delt kriseforståelse. Condit's teori om de epideiktiske funksjonene sier forholdsvis lite om hva som kjennetegner en definisjon av en situasjon, annet enn at retoren forklarer den forvirrende situasjonen i tråd med publikums verdier, og at definisjonen på den måten kan gi økt trygghet og trøst for befolkningen i en unormal situasjon. Derfor må etableringen av en felles kriseforståelse i sees i sammenheng med publikums verdier, ifølge Condit.

Löfven definerer ikke situasjonen som noe symbolsk eller meningsbærende for samfunnet i like stor grad som sine skandinaviske kolleger, men understreker gjentatte ganger at situasjonen er alvorlig og vanskelig, og at samfunnet står sammen i vanskelige tider, samtidig som han betrygger ved å skape en forståelse av situasjonen som under kontroll. Tillit er en svært viktig verdi i Sverige, og den gjengse svenske har stor tillit til sine medborgere, og enda større tillit til demokratiet og til myndighetenes eksperter. Selv om Löfven ikke verbalt definerer situasjonen som en meningsbærende situasjon for svenskene, inviterer han gjennom sin redegjørende tale til en forståelse av situasjonen som forutsetter tillit til de politiske prosessene som situasjonen gjør krav på, og som forutsetter tillit til befolkningen. På den måten kan man argumentere for at Löfven inviterer til en delt kriseforståelse i begge talene, og forankrer forståelsen i den svenske sosialdemokratiske tradisjonen. At kriseforståelsen skal deles av fellesskapet forutsetter da at publikummet deler Löfvens prioriteringer i talen, og har en forståelse av og et forhold til de politiske prosesser i en krise.

Frederikssens kriseforståelse

Krisen i Frederikssens taler er en akutt og alvorlig samfunnskrise. Frederikssens definisjon av krisen som dramatisk og akutt styrkes ved hjelp av skisseringer av mulige virkeligheter og sammenligninger med hardt rammede Italia, og hun definerer situasjonen ved å si hva den kan bli, men som fellesskapet skal prøve å unngå. Det tilbyr motivasjon og bakgrunn for endringene som må skje. I analysene av Frederikssens taler kommer det frem hvordan Frederikssens posisjonering av seg selv som leder i krisen kan bidra til forståelsen av

situasjonen *som* en krise, og at tone og stil kan bidra til å skape en forståelse av alvor. At Frederiksen innrømmer fremtidige feil og mangler på vegne av regjeringen skaper et inntrykk av at statslederne handler i usikkerhet, og understreker forståelsen av at situasjonen er akutt og nødvendig.

I den andre talen bruker Frederiksen metaforer, sammenligninger og personifikasjoner som konnoterer fare og usikkerhet. Viruset er lumsk, det får karakter og bevissthet, og stilles i opposisjon mot «samfunnet». Frederiksen tar velkjente formuleringer i bruk, og forklarer situasjonen med et gjenkjennelig språk. Med slike språklige vendinger kan en forvirrende situasjon gjøres mindre forvirrende. Krisens løsning får også en mer kjent karakter ved at Frederiksen forbinder ansvarlighet til trygghet, både ved å påkalle ansvarlighet og ved å forbinde positiv utvikling i smittetall med en felles kraftanstrengelse.

Det er likevel et paradoks i Frederiksens definering av situasjonen. I følge Condit handler *definition/understanding*-funksjonen om hvordan en retor forklarer og definerer en situasjon som er forvirrende og urovekkende i tråd med publikums verdier for å gjøre situasjonen *mindre* forvirrende og urovekkende. Frederiksen forklarer situasjonen i enkle og gjenkjennelige termer, men underbygger delvis den uroen og usikkerheten som eksisterer. På den måten gjør Frederiksen krav på endringer i befolkningen, og en kan si at frykt er en motivasjonsfaktor i den endringen som Frederiksen gjør krav på. Dette er særlig tydelig i Frederiksens sammenligninger av Danmark med andre land, og skisseringer av mulige virkeligheter gjennom språklige bilder. Defineringen av situasjonen gjennom gjenkjennelige metaforer bidrar til en felles forståelse av situasjonen, men underbyggingen av det usikre og utrygge i situasjonen kan ikke ansees som et betryggende element.

Koronapandemien som fellesskapets krise

De tre landene skiller seg fra hverandre både når det gjelder hvorvidt den epideiktiske funksjonen *definition/understanding* er en del av talene, men også når det gjelder hvordan situasjonene defineres, og hva krisene skal forstås som. Det er likevel noen fellestrekk også når det gjelder hva som *ikke* er tema. Selv om det er et virus og en medfølgende sykdom som står for den truende og vanskelige situasjonen, krisen, så får selve sykdommen Covid-19 lite oppmerksomhet i talene. Viruset nevnes, og beskrives, både av den svenske og den danske statsministeren, men da som en trussel for samfunnet. Antall smittede blir redegjort for, og vi ser at både Löfven, Frederiksen og Solberg uttrykker sin empati for familier som har mistet noen til sykdommen. Likevel innebærer talene få beskrivelser av sykdomsforløpet eller sykdommen i seg selv. Dette er også en av måtene som viruset blir definert som en trussel

mot samfunnet, snarere enn en sykdom, og påvirker den kollektive forståelsen av krisen som en samfunnskrise. Talerne tegner et større bilde av krisen, og setter søkelys på endringene, tiltakene, og ofrene som er gjort, og gjør på den måten samfunnsendringene til selve krisen.

Koronaviruset utgjør en trussel mot samfunnet, både fra et helsemessig perspektiv og fra et økonomisk perspektiv, og er en usikkerhet i seg selv. Det som kjennetegner Solberg og Frederiksens taler i særlig grad, og skiller dem fra Löfvens taler, er at krisen defineres som meningsbærende for samfunnet ved at krisens respons knyttes opp mot ulike verdier som talene påkaller. En slik overordnet definisjon av krisen kan bidra til å skape motivasjon og mening hos befolkningen (Condit, 1985, s. 295). Istedenfor å forstå endringene som må gjennomføres av befolkningen som frihetsberøvende, gis endringene mening og motivasjon ved at de knyttes til å beskytte «fellesskapet». Det er likevel et skille mellom denne motivasjonen i Frederiksens og Solbergs taler. Som vi har sett definerer Solberg krisen til en positiv fellesskapsøvelse, en dugnad, en mulighet for det norske folk til å vise «hva de er gode for». Frederiksen på den andre siden, definerer krisen som meningsbærende for samfunnet og forankret i fellesskapet, men kriseresponsen er i større grad knyttet til opplevelsen av plikt og samvittighet, noe som også kommer til syne i Löfvens tale fra 31. mars. Frederiksen underbygger også i stor grad behovet for ansvarstaging blant befolkningen ved å skape en forståelse av krisen som svært alvorlig, skummel og usikker. Det samme kan vi til en viss grad se i Löfvens taler, som ved å gjenta beskrivelser av situasjonens karakter understreker et alvor. Solberg skiller seg fra sine skandinaviske kolleger i sine taler, ved at møtet med koronapandemien fremstår som en mulighet for folket til å vise seg fra sin beste side.

Koronaviruset skaper riktignok en usikker situasjon, både på et helsemessig og økonomisk plan for alle tre landene, men vi ser en tydelig forskjell i hvordan statsministerne gjør usikkerheten gjeldende. Om en ser på denne delen av definisjonen isolert vil man kunne trekke konklusjonen om at Frederiksens definisjon av krisen ikke gjør situasjonen mindre urovekkende eller forvirrende, slik Condit beskriver denne epideiktiske funksjonen, kanskje snarere tvert imot. Likevel må denne defineringen sees i sammenheng med Frederiksens løsning på krisen, nemlig ansvarlighet og *samfundssind*. Både ansvarlighet og *samfundssind* er abstrakte begreper, men likevel gjenkjennelige og forklarlige, særlig i kombinasjon med Frederiksens innspill om hva befolkningen kan gjøre. På den måten tilbyr Frederiksen en løsning på problemet som er håndgripelig og forståelig.

Både gjennom Solbergs og Frederiksens taler blir det synlig at de epideiktiske funksjonene ikke bare kan bidra til en felles forståelse av situasjonen i en krise, men at denne

forståelsen også motiverer og gir mening til den nødvendige mobiliseringen hos befolkningen. Ved å definere krisen som symbolsk, kan retoren også motivere dens løsning ved å forklare de ønskede handlingene som symbolske verdier, slik Frederiksen definerer krisen som en trussel mot samfunnet, og dens løsning som å passe på Danmark gjennom å utvise ansvarlighet og *samfundssind*. Löfven inviterer til en felles forståelse av at krisen er svært alvorlig, men tillegger krisen lite symbolsk betydning. Krisen er også spesiell fordi den ikke kun kan løses av myndighetene, men krever at befolkningen gjør store endringer i livene sine. Alle tre statsministrene har behov for at publikummet skal skape den nødvendige endringen som hindrer smittespredning, og tyr i ulik grad til det epideiktiske i sine forsøk på å oppnå dette. Både Norge og Danmark innførte tidlig strenge begrensninger på befolkningens liv for å unngå smittespredningen. Det er også disse landenes statsministere som i størst grad benytter seg av det epideiktiske i de utvalgte talene, ved å definere krisen som symbolsk og meningsbærende. Slik får også den epideiktiske motivasjonen og meningen bak de strenge tiltakene også en legitimerende rolle i pressekonferansetalene.

10.2 Opprettholdelsen og formingen av et «vi» i en krise

Hva «vi» skal gjøre i en krise, forutsetter en forståelse av hvem «vi» er. Koronapandemien som krise er også særegen fordi den krever store endringer i befolkningens hverdagsliv. I den forbindelse har det gjennom analysene av talene at denne mobiliseringen blir etablert som et premiss for en felles nasjonal identitet og fellesskapsforståelse i alle seks talene. Jeg vil i dette delkapittelet svare på følgende problemstilling:

3: Hvordan bidrar de skandinaviske statsministrenes taler i pressekonferansene til å styrke følelsen av et nasjonalt fellesskap under pandemien?

Alle seks talene er på en eller annen måte knyttet til fellesskapet, og alle talene innebærer en språklig etablering av fellesskapet, men som analysene har vist er det store forskjeller i hvorvidt talene inviterer til en delt identitet. Det er talene til den svenske statsministeren Löfven som i størst grad skiller seg ut ved at talene i liten grad karakteriserer eller tilegner fellesskapet kvaliteter. De fire andre talene preges derimot i stor grad av å styrke fellesskapsfølelsen, men også mellom den norske og den danske statsministerens taler er det forskjeller. Ulikhetene gjelder både hvordan formingen og styrkingen utføres, men også dens innhold. I det følgende vil jeg diskutere den delen av analysen som handler om å konstruere eller opprettholde et fellesskap. Først vil jeg oppsummere hva dette aspektet går ut på i de ulike landenes taler, før jeg diskuterer analysens funn i lys av teorier om konstitutiv retorikk.

Solbergs fellesskap

I Norge former statsminister Solberg publikummet først og fremst med forankring i en nasjonalt betinget identitet. Fellesskapets identitet formes i begge Solbergs taler som nasjonal ved at ulike verdier og karaktertrekk forankres i det norske. Fellesskapet etableres også ved at det tas for gitt, Solberg spør ikke om hver og en av Norges befolkning kan eller vil være med i fellesskapet, men forutsetter en allerede etablert forståelse av fellesskapet. Fellesskapet videreutvikles og styrkes derfor med et utgangspunkt i dens forutgående eksistens. Ved påstanden om at «i Norge står vi sammen når det gjelder», og den videre presiseringen av dugnad som tradisjonell mobilisering, innebærer både en konstatering og et krav. Slik forener Solberg den allerede eksisterende identiteten til den nye situasjonen koronakrisen fører med seg. Statsministeren forholder seg til en allerede eksisterende myte om det norske folk, heller enn å skape en ny identitet i krisen, og forbinder tradisjonelle verdier til den nye situasjonen. Dugnad er, i tillegg til å være et ord som bygger på tradisjoner, også et særlig «norsk» ord, som mange nordmenn er stolte av. Verdiene forsterkes ved at Solberg knytter dem til fortiden, og viser at verdiene hun påkaller både har reddet befolkningen før, og at de er iboende i befolkningen.

Solberg former også fellesskapet ved å inkludere seg selv i det. Slik både bekrefter hun dets eksistens og bidrar til å gi det mening i krisen. Formingen får en sterkere troverdighet når Solberg etter tre uker i unntakstilstand forbinder de positive utviklingene i smittespredningen til de samme verdiene som hun påkalte den 12. mars. Ved å benytte seg av det klassiske epideiktiske som handler om å rose, både anerkjenner hun fellesskapets innsats, men gjør også en vurdering av hvilke verdier som er gode i krisen. Det mest fremtredende ved helheten av Solbergs opprettholdelse av fellesskapet er at både fellesskapet og verdiene som påkalles tas for gitt. Solberg definerer med disse midlene sitt publikum som et særlig solidarisk fellesskap, som innehar denne kvaliteten kun av den enkle grunnen at de er norske.

Löfvens fellesskap

Löfvens første tale bærer lite preg av å skulle karakterisere eller invitere til en forståelse av fellesskapet. Talen har likevel noen forutsetninger som innebærer at samfunnet skal forstås som et fellesskap. Disse kommer til syne gjennom påstander med allmenn gyldighet om at samfunnet står sammen i vanskelige tider. Löfven gjør også krav på at befolkningen skal handle som *medborgare*, og tillegger det å være en medborger en ny definisjon i forbindelse med smittevern. Begrepet medborger er en beskrivende og normativ forventning om aktiv deltakelse i samfunnet og er gjerne forbundet til beslutningstaking, men får en ny definisjon i

Löfvens tale ved at det forbindes til smittevern, og den enkeltes plikt overfor samfunnet til å ta ansvar for å begrense smittespredningen.

Löfvens andre tale foretar en tydeligere fordeling av ansvaret fra regjeringen og myndighetene til det enkelte individet. I denne talen knytter statsministeren plikt og samvittighet til etterfølgelse av myndighetenes råd ved at den enkeltes handlinger beskrives som avgjørende for krisens utfall. På den måten etableres plikt og samvittighet overfor samfunnet som en viktig verdi i krisen. Ved å motivere ansvar og endringer med samvittighet formes folkets respons med utgangspunkt i moral og den impliserte tanken om hva som er rett og galt. Avslutningsvis i talen inviterer Löfven til en forsterket svensk nasjonalfølelse, og forsikrer om at landet vil reise seg igjen. I den grad man kan si at Löfven opprettholder et symbolsk fellesskap i sin tale, innebærer Löfvens forming av fellesskapet antagelsen av dets eksistens.

Frederiksens fellesskap

Frederiksen stiller konkrete krav om handlinger, og gir dem en «overskrift»: *samfundssind*. Frederiksen gjør krav på denne innstillingen hos befolkningen, men skaper også en sannhet om dens tilstedeværelse i den danske befolkningen. Frederiksens forming av fellesskapet må sees i sammenheng med hvordan hun definerer krisen. Den blir definert som svært alvorlig og skremmende, mens dens løsning er forståelig: det er ansvarlighet og *samfundssind*. Disse verdiene konstitueres som iboende i den danske befolkningen ved at hun viser til eksempler der personer har utvist disse kvalitetene, men også ved at hun eksplisitt sier at dette er slik danskene pleier å handle.

Fellesskapet dannes også ved en språklig etablering av det. Det er også et paradoks i Frederiksens tale at ikke alle inkluderes i fellesskapet. Ved å uttrykke misnøye overfor familier som planlegger påskefrokoster og reiser på handletur, og for huseiere som ikke har utsatt husleiene, formes fellesskapet i koronakrisen også ved å vise hva det *ikke* er. Det danske fellesskapet er altså et litt annet under krisen, for å være en del av det må du utvise *samfundssind*. Ansvaret som både konstitueres og påkalles forbindes til plikt og samvittighet, og etablerer også forståelsen av at det å *ikke* handle for fellesskapets beste er galt.

Formingen av et «vi» under koronapandemien

Dersom man skal anse befolkningen, publikummet, fellesskapet som en illusjon som kun eksisterer så lenge språket bevarer det, er dette noe som gjenskapes og strykes av det offentlige ordskiftet hver eneste dag. De seks pressekonferansetalene bidrar på hver sin måte til denne opprettholdelsen. Kriser som retorisk situasjon gjør særlig krav på kommunikasjon

som samler og forener et folk, og har en viktig funksjon i krisehåndteringen. Analysen av talene viser at opprettholdelsen av fellesskapet og fornyingen av det ble viktig under de første ukene av koronapandemien for å skape endringer. Først og fremst er formingen av folket viktig for mobiliseringen av befolkningen her og nå i krisen. Endringene som regjeringen både etterspør og vedtar forskrifter for er store og inngripende. Den aktive styrkingen av fellesskapet med et spesifikt verdisett gir motivasjon og mening til disse endringene. Gjennom analysen blir det også tydelig at formingen av folket henger tett sammen med *den* kriseforståelsen det inviteres til, og brukes av en retor til å motivere handling gjennom symbolske definisjoner. Frederiksen *definerer* situasjonen som svært alvorlig, truende og usikker, og tilbyr en løsning i ansvarlighet hos den enkelte, samtidig som hun *former* folket som et særlig ansvarlig folk. Solberg *definerer* situasjonen som en mulighet for fellesskapet til å vise seg fra sin beste side, som en dugnad og positiv fellesskapsøvelse, samtidig som hun *former* befolkningen som et allerede særlig solidarisk og sammensveiset fellesskap, som kan ta del i denne øvelsen. Löfven *definerer* situasjonen som svært alvorlig, samtidig som han konstaterer at «vi-et» står sammen i alvorlige situasjoner og vanskelige tider.

En forutsetning for at formingen skal *skape* det fellesskapet det omtaler, er at publikummet kjenner seg igjen i den identiteten som blir presentert, at de identifiserer seg med den. Det diskursive publikummet har forutsetninger og krever tilslutning til at verdiene som presenteres er viktige, at fellesskapet er verdt å ofre den individuelle friheten og personlige behov for. Ifølge Charland er identifikasjon retorisk fordi det er diskursive effekter som fører til velvilje (Charland, 1987). For at retorikken skal føre til denne velviljen det en forutsetning for identifikasjonen at det retoriske publikummet kjenner seg igjen i de verdiene som etableres som viktige for det diskursive publikummet. I Norge 12. mars og 7. april er det en forutsetning for at smitteverntiltakene skal ha effekt, at det retoriske publikummet setter fellesskapets behov over sine egne, og sier seg enig i at det er en verdi å ofre sin egen frihet for fellesskapets beste. Konstitutiv retorikk kjennetegnes særlig ved at diskursen både skaper og krever rettigheter på vegne av en gruppe i én og samme tale. På en måte kan man si at dette er tilfellet i både Solbergs to taler og Frederiksens to taler. Paradokset er riktignok at rettigheter som normalt settes svært høyt, samtidig også blir tatt ifra publikummet. Publikummet blir bedt om å ofre sin individuelle og personlige frihet for fellesskapets beste. Det er fellesskapet som konstitueres i de fire talene, og det er fellesskapet som skal beskyttes. Altså krever retorene rettigheter på vegne av fellesskapet, og det er individene som må sørge

for at disse rettighetene blir realisert. Slik konstitueres fellesskapet som noe mer enn flertallet av «person», ved at det settes opp mot individets realitet.

Narrativer er en del av den formende retorikken i talene på to måter. I Norge forankrer Solberg den norske identitetens karakter til en nasjonal dimensjon gjennom henvisninger til felles historie. Dette gjør Solberg ved å bruke begrepet «fredstid» som gir konnotasjoner til andre verdenskrig, og å henvise til den mer generelle betegnelsen *tøffe tider*. Fortellinger om krigen og Norges motvilje mot okkupasjonen er ofte tema for rituelle taler i Norge. Krigen fungerer da ofte som et viktig samlepunkt for den norske identiteten ved at den er et symbol på den norske motstandsdyktigheten og solidariteten. At Norge er en nasjon som jobber hardt og jobber for fellesskapet er en fortelling om det norske som også går igjen i Solbergs taler i forbindelse med koronapandemien. I Danmark forteller Frederiksen historien om det danske folk i møte med koronakrisen. Opplevelsene *her og nå* blir festet til et narrativ om et særlig ansvarlig folk. Særlig den 7. april skuer Frederiksen tilbake på tiden som har gått og forteller både historien om den danske innsatsen, men også om hva som kunne ha vært, hvis det ikke var for danskenes evne til ansvarlighet og *samfundsind*. Det sistnevnte begrepet har også historiske konnotasjoner, og henviser til den delte historien om Danmarks mobilisering i forbindelse med den økonomiske krisen på 1930-tallet.

Historiefortellingen om det norske og det danske folket er vesentlige elementer i formingen og opprettholdelsen av en kollektiv identitet. Det er nettopp i fortellingen om et folk at et folk tar til å eksistere (Charland, 1987). Det er riktignok verdt å bemerke at Charlands teori om konstitutiv retorikk først og fremst tar for seg skapelsen av et folk, en ny identitet. Det er likevel av verdi å se hvordan Charlands teori om konstitutiv retorikk kan appliseres i taler som opprettholder en kollektiv identitet, og som gir verdiene en ny mening i forbindelse med en krise. Ved å forstå fortellingene om et folk som fortelles i krisetid, synliggjøres det publikummet som blir adressert. Charland argumenterer for at dersom man skal forstå diskursers effekt, må man også gjøre rede for det publikummet som blir adressert (Charland, 1987). Det samme mener Vatnøy, som også påpeker at forståelse av den kollektive identiteten som eksisterer og opprettholdes gjennom den epideiktiske diskursen, er viktig for å forstå deliberasjonen (Vatnøy 2015). Denne forståelsen henger sammen med Perelmanns karakterisering av epideiktisk retorikk som forberedende for handling (Perelman & Olbrechts-Tyteca, 1969).

Analysene viser hvordan talene former sitt publikum gjennom opprettholdelsen og fornyelsen av en allerede eksisterende fellesskapsforståelse. Gjennom en epideiktisk lesning

av talene i materialet synliggjøres at den norske identiteten i talene knyttes til et tradisjonelt og nasjonalt betinget selvilde av den norske befolkningen som særlig solidariske. Noe som ikke er likt i talesituasjonen er landenes nasjonale selvilder, og analysen gir et bilde av hvordan dette influerer den kriseforståelsen som etableres av talerne. Solberg inviterer i Norge til en forståelse av krisen som henger sammen med et nasjonalt selvilde som bærer preg av solidaritet, å stille opp for hverandre, og å vise seg fra sin beste side. Frederikssens kriseforståelse bærer preg av plikt og å ta ansvar for det danske samfunnet. I Löfvens taler tas det for gitt at samfunnet stiller opp og tar ansvar i vanskelige tider. Slik gir analysen indikasjoner på at også kriseforståelsen inviterer publikummet til å bekrefte det fellesskapet som tas for gitt i talene. På den måten omgjøres krisen til en definerende hendelse også på et overordnet plan, og inviterer publikummet selv til å bekrefte og opprettholde fellesskapets verdier ved å utføre de handlingene som påkrevs, som i dette tilfellet er å følge smitteverntiltak og endre sine handlingsmønstre.

10.3 Kriseretorikken og det epideiktiske

Denne masteroppgaven er en komparativ studie av det epideiktiske i kriseretorikk, i tre land som går igjennom tilnærmet like kriser. Analysen av pressekonferansetalene og drøftingen viser derfor hvordan behovene i krisesituasjonen kan møtes på flere forskjellige måter. Disse ulike presenterte forståelsene og karakteriseringene av den samme krisen, viser at talerne i ulike grad benytter seg av det epideiktiske i sine taler, og at det epideiktiske får en viktig rolle for både kriseforståelsen og for fornyingen av verdier og fellesskapet i særlig de norske og danske talene.

Analysen viser også at kriseforståelse og nasjonalt selvilde har en gjensidig påvirkning. I talene fra 11. og 12. mars bærer alle tre talene preg av å ha som formål å invitere til en felles forståelse av situasjonen. I både Norge og Danmark beskriver statsministerne situasjonen og påkaller endringer hos befolkningen i lys av allerede etablerte verdier i fellesskapet. Samtidig ser vi i talene fra 6. og 7. april hvordan disse verdiene kobles til nedgangen i smittetall, og dermed krisens alvorlighetsgrad. Den 12. mars presenterer Solberg dugnad og solidaritet som viktige for krisen, samtidig som hun presiserer at det norske folket er særlig solidariske og stiller opp i dugnad når det gjelder. Slik ser vi at kriseforståelsen kobles mot et spesifikt verdsett og et nasjonalt selvilde. Den 7. april knyttes muligheten til å nå gjenåpne samfunnet igjen, og nedgangen i smittetallene, til de samme verdiene: dugnad og solidaritet. På den måten ser vi at det nasjonale selvildet preger kriseforståelsen den 12. mars, og at kriseforståelsen påvirker det nasjonale selvildet den 7. mars. Dette synliggjør den

kontinuerlige vekslingsvise og gjensidige påvirkningen mellom et nasjonalt selvbylde, ideologi, og kriseforståelsen. Det epideiktiske må med andre ord ha et rom å spille på.

En annen verdi med denne analysen er at den utforsker hvordan man kan åpne kriseretorikk for epideiktisk lesning, og belyser den epideiktiske retorikkens rolle i kriseretorikk i et skandinavisk perspektiv. Krisesituasjoners krav på fellesskapsbyggende og verdikonfirmerende tiltak gjør som nevnt en epideiktisk lesning av kriseretorikk relevant for å utvide forståelsen av kriseretorikkens sammensatte funksjoner. Analysen viser også hvilke begrensinger det kan medføre å applisere teorier med utgangspunkt i én av Aristoteles' klassiske sjangere i forståelsen av kriseretorikk. Kriseretorikk er sammensatt, og å lese pressekonferansenes taler utelukkende med blick på deres definerende og formende funksjoner, medfører at funksjoner med røtter fra de deliberative og juridiske sjangrene utelates fra forståelsen. Dette impliserer nettopp det at kriseretorikk *er* sammensatt, og understreker behovet for et vidt analyseapparat i lesningen og forståelsen av kriseretorikkens funksjoner, som også inkluderer de epideiktiske.

Dow konkluderer med at selv om kriseretorikken er sammensatt og ikke kan ansees som en egen sjanger, kaller *typen* krisesituasjon frem mer eller mindre av epideiktiske strategier eller deliberative strategier (Dow, 1989, s. 306). Med bakgrunn i min analyse av de skandinaviske statsministernes pressekonferanser, vil jeg argumentere for at dette ikke nødvendigvis er tilfellet. Krisen i de tre landene, og dens forløp, er som nevnt lik i forkant av talesituasjonene 11. og 12. mars. Likevel er responsene ulike når deres epideiktiske art. Med andre ord står de tre landene i samme *type* krise, men kun to av tre statsministere tyr i utstrakt grad til det epideiktiske i sine taler. Dersom krisens karakter var styrende for i hvilken grad taleren vil benytte seg av epideiktiske funksjoner, ville vi sett like responser i de tre statsministernes taler. Om ikke annet kan denne observasjonen i det minste supplere Dows konklusjon med at *forståelsen* av krisen kan påvirke i hvor stor grad talen tyr til epideiktiske funksjoner. Dette impliserer ikke at kriseretorikk bør anses som en egen sjanger, det har heller ikke vært tema for denne masteroppgaven. Observasjonen viser derimot at taleren har en større aktørrolle i å definere krisen, og influere forståelsen av den, enn at situasjonen, krisens karakter, krever responser av mer eller mindre epideiktisk art.

Det ville derfor i videre forskning vært av interesse å undersøke om og eventuelt i hvilke forbindelser det forekommer endringer i det epideiktiskes rolle ved de tre statsministernes kommunikasjon om koronapandemien, for å undersøke forholdet mellom kriseforståelsen og behovet for det epideiktiske ytterligere. Det vil også i videre forskning

være interessant å undersøke hvordan kriseforståelsen som etableres i talene i denne oppgavens materiale vedlikeholdes eller fornyes gjennom den videre kommunikasjonen om pandemien. I forlengelsen av dette ville det også vært av interesse for å forstå den epideiktiske retorikkens definisjonsmakt å undersøke gjennom studier av mediedekning og sosiale medier hvorvidt definisjonene som etableres i løpet av krisen «fester seg», og blir en del av den etablerte kollektive forståelsesrammen for krisen også i etterkant, og med andre ord setter sine spor.

Bibliografi

- Althusser, L. (1971). Ideology and Ideological State Apparatuses. *Lenin and Philosophy and Other Essays*, Monthly Review Press.
- Aristoteles. (2006). *Retorikk*. Eide, T. (overs.): Vidarforl.
- Aristoteles. (2015). *Alexander-retorikken*. Oslo: Vidarforlaget.
- Bitzer, L. F. (1968). The Rhetorical Situation. *Philosophy & Rhetoric*, pp. 1-14.
- Black, E. (1956). *Rhetorical Criticism. A Study in Method*.
- Black, E. (1970). The Second Persona. *Quarterly Journal of Speech*, 109-119.
- Braagaard, N. (2020, Februar 26). *Dansker smittet med coronavirus*. Retrieved from <https://nyheder.tv2.dk/samfund/2020-02-27-dansker-smittet-med-coronavirus>
- Cato, C. (2020, Mars 10). *Coronapatient i Kungälv misstänkt fall av inhemsk smitta*. Retrieved from [www.dn.se: https://www.dn.se/nyheter/sverige/coronapatient-i-kungalv-misstankt-fall-av-inhemsk-smitta/](https://www.dn.se/nyheter/sverige/coronapatient-i-kungalv-misstankt-fall-av-inhemsk-smitta/)
- Charland, M. (1987). Constiutive Rhetoric: The Case of the 'People Quebecois'.
- Condit, C. (1985). The functions of epideictic: The Boston massacre orations as exemplar.
- Craig, G. (2016). *Performing politics: Media Interviews, Debates and Press Conferences*. Cambridge: Polity Press.
- Danmarkskanon (a). (u.å.). *Frihed*. Retrieved from [www.danmarkskanon.dk: https://www.danmarkskanon.dk/vaerdi/frihed/](https://www.danmarkskanon.dk/vaerdi/frihed/)
- Danmarkskanon (b). (u.å.). *Frisind*. Retrieved from [www.danmarkskanon.se: https://www.danmarkskanon.se/vaerdi/frihed/](https://www.danmarkskanon.se/vaerdi/frihed/)
- Dansk Erhverv. (2020). *Økonomiske kosekvenser af corona-pandemien*. København: Dansk Erhverv.
- Dow, B. J. (1989, 53(3)). The function of Epideictic and Deliberative Strategies in Presidential Crisis Rhetoric. *Western Journal of Speech Communication*, pp. 249-310.
- Endr. i forskrift om karantene, isolasjon og forbud mot opphold på fritidseiendommer mv. i anledning utbrudd av Covid-19. (2020, Mars 15). Forskrift om endring i forskrift om karantene, isolasjon og forbud mot opphold på fritidseiendommer mv. i anledning utbrudd av Covid-19. Retrieved from [Lovdata.no: https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2020-03-19-355](https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2020-03-19-355)
- European Center for Disease Prevention and Control. (2020). *Novel coronavirus disease 2019 (COVID-19) pandemic: increased transmission in the EU/EAA and the UK - sixth update*. Retrieved from <https://www.ecdc.europa.eu/sites/default/files/documents/RRA-sixth-update-Outbreak-of-novel-coronavirus-disease-2019-COVID-19.pdf>

- Folkehelseinstituttet. (2020, mars 15). *COVID-19 Dagsrapport*. Retrieved from <https://www.fhi.no/contentassets/e110607a67df46cbba8e30a443264a73/vedlegg/2020-03-15---dagsrapport---covid-19.pdf>
- Folkehelseinstituttet (a). (2020, 04 07). *Status koronasmitte tirsdag 7. april 2020*. Retrieved from Folkehelseinstituttet.no: <https://www.fhi.no/nyheter/2020/status-koronasmitte-tirsdag-7.-april-2020/>
- Folkehelseinstituttet. (2020, mars 12). *Status koronavirus 12. mars 2020*. Retrieved from FHI.no: <https://www.fhi.no/nyheter/2020/status-koronavirus-12.-mars-2020/>
- Folkhälsomyndigheten (a). (2020, 01 31). *Bekräftat fall i Jönköping av nya coronaviruset (2019-nCoV)*. Retrieved from Folkhälsomyndigheten.se: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2020/januari/bekraftat-fall-av-nytt-coronavirus-i-sverige/>
- Folkhälsomyndigheten. (2021, 05 07). *Antall fall av covid-19 i Sverige*. Retrieved from <https://experience.arcgis.com/experience/09f821667ce64bf7be6f9f87457ed9aa>
- Hellevik, O., & Hellevik, T. (2016). Verdier og verdiutvikling. In I. Frønes, & L. Kjølørød, *Det norske samfunn, bind 3* (pp. 58-89). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Høie, B. (2020, mars 11). *Innkalling til dugnad*. Retrieved from Verdens Gang: <https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/EWnBO3/innkalling-til-dugnad>
- Jacobsen, S. E. (2020, April 04). *Svenskene stoler på ekspertene sine i koronakrisen*. Retrieved from www.forskning.no: <https://forskning.no/medievitenskap/svenskene-stoler-pa-ekspertene-sine-i-koronakrisen/1666427>
- Jasinski, J. (2001). *Sourcebook on rhetoric: key concepts in contemporary rhetorical studies*. London: Sage Publications.
- Jor, B. L., & Ihle, M. (2020, April 6). *Enorm støtte til coronatiltak*. Retrieved from Dagbladet: <https://www.dagbladet.no/nyheter/enorm-stotte-til-coronatiltak/72339054>
- Jørgensen, I. B. (2020). Skrivning som metode. In M. Bengtsson, K. M. Berg, & S. Iversen, *Retorikk og metode* (pp. 281-301). København: Samfundslitteratur.
- Jørgensen, S. A. (2019, april 30). *Tilliden til politikere når historisk lavpunkt: Pia Kjærsgaard har tre bud på løsninger*. Retrieved from Jyllands-Posten: <https://jyllands-posten.dk/politik/ECE11348846/tilliden-til-politikere-naar-historisk-lavpunkt-pia-kjaersgaard-har-tre-bud-paa-loesninger/>
- Kjeldsen, J. E. (2006). *Retorikk i vår tid: En innføring i moderne retorisk teori*. . Spartacus.
- Kjeldsen, J. E. (2014). Retorisk genreanalyse. In M. Lund, & H. Roer, *Retorikkens aktualitet*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Kuypers, J. A. (2009). Rhetorical Criticism As Art. In J. A. Kuypers, *Rhetorical Criticism. Perspectives in Action* (pp. 13-28). Plymouth: Lexington Books.
- Lauer, I. (2015). Epideictic Rhetoric. *Communication Research Trends*, 34(2).

- Lindberg, A. (2020, Mars 29). Anders Tegnells budskap är att vi kan tänka själva. *Aftonbladet*.
- Ludvigsson, J. F. (2020, Desember). The first eight months of Swedens COVID-19 strategy and the key actions and actors that were involved. *Acta pædiatrica*, pp. 2459-2471.
- Lund, M. (2014). Retorisk publikum. In M. Lund, & H. Roer, *Retorikkens aktualitet* (pp. 63-84). København: Hans Rietzels Forlag.
- Lund, M., & Roer, H. (2014). Retorisk kritik - en oversikt. In M. Lund, & H. Roer, *Retorikkens aktualitet. Grundbog i retorisk kritik* (pp. 9-36). København: Hans Ritzels Forlag.
- Läkartidningen. (2020, Mars 09). *Sverige bör byta strategi för att bromsa spridning av coronaviruset*. Retrieved from www.lakartidningen.se:
<https://lakartidningen.se/opinion/debatt/2020/03/sverige-bor-byta-strategi-for-att-bromsa-spridning-av-coronaviruset/>
- McGee, M. C. (1975). In search of 'the people': A rhetorical alternative. *Quarterly Journal of Speech*, pp. 235-249.
- Mral, B. (2008, No 46). "Gerade wir Deutschen wissen, was Solidarität vermag": Tsunamikrisen som epideiktisk situasjon. *Rhetorica Scandinavica*, pp. 36-55.
- NAV. (2020). *Hovedtall om arbeidsmarkedet. Mars 2020*.
- Nord, L., & Grusell, M. (2020). Media and politics in Sweden. In E. Skogerbø, Ø. Ihlen, N. N. Kristensen, & L. Nord, *Power, Communication, and Politics in the Nordic Countries* (pp. 113-132). Göteborg: Nordicom.
- Perelman, C., & Olbrechts-Tyctea, L. (1969). *The New Rhetoric*. Indiana: Notre Dame.
- Regjeringen. (2020, mars 16). *Koronasituasjonen: Helse- og omsorgsministeren holder pressebrif om koronavirusutbruddet*. Retrieved from Regjeringen:
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/presseinvitasjon-hoie-holder-pressebrif-om-koronavirusutbruddet/id2693767/>
- Rønning, M. (2020, Mars 19). *Folkets dom over corona-håndteringen: Stoler på Erna*. Retrieved from Dagbladet: <https://www.dagbladet.no/nyheter/stoler-pa-erna/72268926>
- SCB. (2020, Februar 20). *Ökad arbetslöshet under 2019*. Retrieved from www.scb.se:
<https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/arbetsmarknad/arbetskraftsundersokningar/arbetskraftsundersokningarna-aku/pong/statistiknyhet/arbetskraftsundersokningarna-aku-arsmedeltal-2019/>
- Språkrådet. (2020, mars 20). *Dugnad*. Retrieved from [Sprakradet.no](http://www.sprakradet.no):
<https://www.sprakradet.no/Vi-og-vart/hva-skjer/Aktuelt-ord/dugnad/>
- Stortinget. (2020, april 24). *Stortinget.no*. Retrieved from <https://www.stortinget.no/no/Hva-skjer-pa-Stortinget/Nyhetsarkiv/Hva-skjer-nyheter/2019-2020/skal-behandle-fullmaktslov/>
- Sundhedsstyrelsen. (2020, 02 27). *Første dansker med COVID-19 har det godt, og er i hjemmeisolasjon*. Retrieved from www.sst.dk:

https://www.sst.dk/da/nyheder/2020/foerste-dansker-med-covid-19-har-det-godt_-og-er-i-hjemmeisolation

- Vatnøy, E. (2015, 11 12). Leaders' Response to Terrorism: The Role of Epideictic Rhetoric in Deliberative Democracies. *Journal of Public Deliberation*.
- Vatz, R. E. (2000, 15 (Opprinnelig utgitt 1973)). Myten om den retoriske situation. (oversatt av J. Gabrielsen og C. Pontoppidan). *Rhetorica Scandinavica*.
- Villadsen, L. S. (2009). Retorisk kritikk. In C. Jørgensen, & L. Villadsen, *Retorik. Teori og praksis* (pp. 195-215). Fredriksberg: Samfundslitteratur.
- Villadsen, L. S. (2014). Fortolkningens rolle i retorisk kritikk. In M. Lund, & H. Roer, *Retorikkens aktualitet. Grundbog i retorisk kritik* (pp. 37-62). København: Hans Reitzels Forlag.
- Voxmeter. (2020, april 6). *Voxmeter*. Retrieved from voxmeter.dk: <https://voxmeter.dk/wp-content/uploads/opinionable/pdf/Voxmeterm%C3%A5ling-05-04-2020.pdf>
- WHO. (2020, 03 11). *WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 - 11 March 2020*. Retrieved from World Health Organization: <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>
- Wolodarski (a), P. (2020, Mars 8). *Ursakta måste vi vare plagsamt langsamma*. Retrieved from Dagens Nyheter: <https://www.dn.se/ledare/peter-wolodarski-ursakta-maste-vi-vara-plagsamt-langsamma/>
- Wolodarski (b), P. (2020, 03 31). *Hög tid att utöka coronatesterna i Sverige*. Retrieved from <https://www.dn.se/ledare/hog-tid-att-utoka-coronatesterna/>

Vedlegg 1 – Statsminister Erna Solbergs taler

Erna Solbergs innledning ved pressekonferansen 12. mars 2020

1: Kjære alle sammen!

2: Vi står midt i en vanskelig tid for Norge og for verden.

3: Norge blir satt på en stor prøve.

4: Både som samfunn, men også vi som enkeltmennesker.

5: I denne perioden vil vi alle få en annerledes hverdag.

6: De drastiske tiltakene vi nå iverksetter, gjør vi i håp om å stanse viruset.

7: Korona-viruset sprer seg raskt.

8: Det fører til frykt og redsel hos både barn og voksne.

9: Jeg forstår godt den frykten.

10: Nå har vi en ny situasjon hvor vi har de første tilfellene vi ikke kan spore tilbake til smitte i utlandet.

11: Vi vet at mange flere vil bli smittet i dagene som kommer.

12: Vi er med dette over i en ny fase av bekjempelsen av denne smittsomme sykdommen.

13: Så vet vi at viruset smitter når mennesker samles og er tett på hverandre.

14: Derfor er det nå helt avgjørende at alle landets innbyggere deltar i en dugnad for å bremse smitten.

15: Det skal vi gjøre i solidaritet med eldre, kronisk syke, og andre som er spesielt utsatt for å utvikle alvorlig sykdom.

16: Vi må alle beskytte oss selv, for å beskytte andre.

17: Vi står sammen gjennom denne perioden – ikke med klemmer og håndtrykk – men ved å holde avstand.

18: Det krever mye av hver enkelt av oss. Vi må bry oss om hverandre og hjelpe hverandre som best vi kan.

19: Vi har greid å komme oss gjennom tøffe tider før – jeg er helt sikker på at vi skal klare det også nå.

20: Scenariene viser at flere mennesker vil dø av Korona i Norge.

21: Flere vil oppleve å få planlagte operasjoner utsatt som følge av kapasitetsutfordringer i helsesektoren.

22: Hverdagen til mange blir snudd på hodet.

23: Derfor iverksetter vi nå drastiske tiltak i håp om å stanse viruset.

24: Vi har allerede innført flere tiltak for å hindre smittespredning i tråd med faglige råd.

25: Men disse tiltakene er ikke lenger nok.

26: I dag kommer regjeringen med de sterkeste og mest inngripende tiltakene vi har hatt i Norge i fredstid.

27: Tiltakene kommer til å ha stor innvirkning på vår personlige frihet.

28: Det er tiltak som griper direkte inn i våre hverdagsliv og hvordan vårt samfunnsliv fungerer.

29: Nå er dette helt nødvendig.

30: Jeg hadde i går møte med de parlamentariske lederne, og vil takke partiene for gode innspill og tilbakemeldinger.

31: Det politiske Norge står samlet om å bruke kraftfulle tiltak.

32: Det viktigste nå er å sikre liv og helse til landets innbyggere.

33: Dette gjør vi med en rekke nye tiltak:

34: Alle landets barnehager, skoler, videregående skoler, høyskoler og universiteter stenges.

35: Barnehagebarn og barn på småskoletrinnet med foreldre som har samfunnskritiske funksjoner, får et omsorgstilbud i sin barnehage og skole.

36: Vi må huske på hvem vi nå skal verne om. Vi kan derfor ikke overlate barnepass til besteforeldre i risikogruppene.

37: Helse- og omsorgsministeren vil komme tilbake til de øvrige tiltakene.

Dette blir en belastning for både bedrifter og familier.

Og sykedager med barn kommer til å bli utvidet i regelverket, og vi skal bidra til at vi i den totale pakken på økonomiske tiltak også hjelper bedrifter fremover.

38: Helsetjenesten i Norge er blant de aller beste i verden.

39: Nå forbereder helsepersonell seg landet rundt på den største utfordringen de har møtt noensinne.

40: Dere skal vite at dere har vår støtte og tillit til å gjøre jobben deres.

41: I Norge står vi sammen når det gjelder.

42: Vi mobiliserer til dugnad og samarbeid i små og store lokalsamfunn.

43: Nå er dette viktigere enn noen gang.

44: Virusset er så smittosomt at vi ikke kan ta på hverandre.

45: Men vi skal ta vare på hverandre.

46: De siste dagene har organisasjoner, bedrifter og kommuner tatt mange initiativ for å begrense smitte.

47: De har tatt rådene på alvor, og tatt ansvarlige valg.

48: Det er veldig bra.

49: Og vi må gjøre mer av dette.

50: Alle må tenke gjennom hva de kan gjøre for å begrense smitten.

51: Tar vi hardt i nå, kan vi heller slippe litt opp senere.

52: Vi må håndtere denne krisen uten å skape store varige problemer på norsk næringsliv.

53: Vi kommer tilbake til de mest akutte tiltakene for dette i morgen.

54: Men også næringslivet er tjent med at smitten ikke sprer seg slik at enda flere må være hjemme enda lenger.

55: Nå må vi uansett sette liv og helse først.

56: For hverandre. Og for alle de vi er glade i.

Erna Solbergs innledning ved pressekonferansen 7. april 2020

- 1: Det har gått 26 lange dager siden vi drastisk endret måten vi lever livene våre på.
- 2: I denne tiden har vi bedt om mye fra hver enkelt.
- 3: Svaret vi har fått, er en enorm tålmodighet, viljestyrke i møte med strenge smitteverntiltak.
- 4: Selv om det er krevende.
- 5: Selv om vi er mer isolert.
- 6: Selv om vi nå savner alle de tingene vi ellers tar for gitt, så lytter vi samvittighetsfullt til helsemyndighetene sine råd.
- 7: Jeg opplever at alle vil være med på dugnaden.
- 8: At alle vil være med å slå ned smitten.
- 9: Slik at vi skal ha en helsetjeneste som kan hjelpe alle, når de trenger det.
- 10: Disse dagene har vist hva som bor i oss.
- 11: Det har vist at vi stiller opp for hverandre.
- 12: At vi er villige til å strekke oss langt for å hjelpe hverandre.
- 13: At vi alle trår til når det gjelder.
- 14: Og ikke minst har det vist at vi står sammen.
- 15: Disse ukene har vist Norge på sitt aller beste.
- 16: På vegne av hele regjeringen har jeg lyst til å si ti tusen takk til absolutt alle som har bidratt til at vi kan slå ned viruset og kan begynne å jobbe på litt andre måter.
- 17: Men viruset har en høy pris.
- 18: Mange nordmenn har mistet livet.
- 19: Familiene deres har gått inn i påskeuken uten sine kjære.
- 20: Til alle dere vil jeg sende mine varmeste tanker.
- 21: Viruset har også lammet næringslivet vårt.
- 22: og Arbeidsplassene våre.
- 23: Ved inngangen til påsken så stod 400.000 nordmenn uten jobb.
- 24: De fleste fordi de er permitterte.
- 25: Til dere vil jeg si at vi gjør alt vi kan for å slå ned smitten, og for å sikre at bedriftene og jobbene er der også etter koronakrisen.
- 26: Sammen med partiene på Stortinget har vi laget ordninger som forhåpentligvis vil gjøre en veldig krevende situasjon litt enklere.
- 28: Det koster, men det er altså verdt det.
- 29: Alle har sett bildene og lest skrekkehistoriene fra andre europeiske land hvor helsevesenet har kollapse.

- 30: Vårt mål er at vi ikke skal havne der.
- 31: Regjeringen har i dag besluttet hvilke tiltak vi skal ha i den videre kampen mot viruset.
- 32: Det gjør vi med bakgrunn i nye analyser fra Folkehelseinstituttet og råd fra Helsedirektoratet.
- 33: De nye analysene gir grunnlag for forsiktig optimisme.
- 34: Vi ser at smittekurven har flatet ut, og at smitteverntiltakene fungerer.
- 35: I fellesskap har vi nådd målet om at hver syke i gjennomsnitt bare skal føre smitten videre til én person.
- 36: Som dere hørte i går, anslås tallet nå til 0,7.
- 37: Det er gledelig. Men dette er bare et øyeblikksbilde.
- 38: Jeg har sterkt behov for å si at vi ikke kan senke skuldrene og tro at vi nå kan lene oss tilbake og bevege oss tilbake til hverdagen sånn som den var før.
- 39: Vi er fortsatt langt fra halvspilt, hvis vi skal sammenligne oss med en fotballkamp.
- 40: Men med godt lagspill har Norge klart å få kontroll på viruset.
- 41: Jobben nå er å beholde denne kontrollen.
- 42: Derfor vil vi holde fast på det vi vet virker.
- Vi skal videreføre «slå ned»-strategien, men med noen justeringer i tiltakene.
- 43: De endringene vi nå skal gjøre, skal vi gjøre sammen, kontrollert og over tid.
- 44: Dette er tre viktige nøkkelbegreper: Sammen, kontrollert og over tid.
- 45: Før vi gjør endringer i selve strategien, og større endringer i tiltakene som begrenser kontakten mellom oss, må vi også ha bedre måter å spore smitten på.
- 46: Vi må kunne teste flere, teste hyppigere, og vi må ha på plass et system for raskere og mer effektiv isolasjon av de som er syke.
- 47: Og til alle dere som synes det tar for lang tid, så må jeg si at jeg forstår den utålmodigheten.
- 48: Hvis vi lykkes med å kontrollere smitten fremover, kan vi åpne opp mer.
- 49: Men hvis vi mislykkes, så må vi altså stramme inn igjen.
- 50: Regjeringen har i dag besluttet å gjøre syv endringer.
- 51: Alle har en grunnplanke, en forutsetning, og det er at vi skal ha gode regler for smittevern på plass.
- 52: Derfor skal Folkehelseinstituttet, sammen med fag- og bransjeorganisasjonene, jobbe med standarder for smittevern innenfor de ulike områdene.
- 53: Og når de er klare og kan brukes, gjør vi følgende:
- 54: Fra 20. april vil vi åpne opp landets barnehager.

- 55: Fra 27. april skal elevene på 1.- 4. trinn tilbake på skolen og i SFO.
- 56: Da gir vi barnehager og skoler god tid til å planlegge åpning.
- 57: Foreldre, barn og ansatte får trygghet for at vi har de nødvendige smitteverntiltakene på plass.
- 58: Vår ambisjon er at alle elever på en eller annen måte skal få komme tilbake på skolen før sommeren.
- 59: Fra 27. april gjenåpner vi videregående skole for elever på VG3 som følger yrkesfaglig løp i skole og yrkesfagelever på VG2, dersom det kan gjøres på smittevernfaglig forsvarlig måte.
- 60: Fra 27. april åpner vi også for at studenter som er helt i slutten av sine gradsstudier, og som er helt avhengig av utstyr på lærestedet, ja de kan få komme tilbake til universiteter, høyskoler og fagskoler.
- 61: Det samme gjelder ansatte i rekrutteringsstillinger som er i slutfasen av sine prosjekter.
- 62: Guri kommer til å si mer om disse tiltakene, men jeg understreker at det bare er de nødvendige tingene man kommer tilbake for å utføre, og at smittevernreglene skal opprettholdes.
- 63: Fra 20. april vil én-til-én helsetjenester som psykologer, optikere og fysioterapeuter kunne gjenoppta en større del av virksomheten sin.
- 64: Senest fra 27. april vil vi åpne for én-til-én tjenester som frisør, massasje og hudpleie basert på disse standardene som da skal utarbeides sammen med bransjeorganisasjonene.
- 65: Alle skal få tid til å sette seg inn i standardene, forberede seg godt og sørge for at de har nødvendig smittevernutstyr som de trenger for å gjøre sin jobb.
- 66: Fra 20. april vil vi også åpne for at folk kan overnatte på hytten sin. Oppfordringen om å begrense unødvendige fritidsreiser gjelder fremdeles.
- 67: Vi må fortsatt begrense bevegelsesmønstrene våre og holde smitten nede.
- 68: Nå har jeg altså gjennomgått de tiltakene vi vil lette på i denne omgang. Andre ting vil ikke bli endret.
- 69: Større idretts- og kulturarrangement vil ikke kunne gjennomføres før 15. juni.
- 70: Innen 1. mai vil vi komme tilbake med en ny vurdering for resten av sommeren når det gjelder store arrangementer, idretts- og kulturbegivenheter.
- 71: Dette gjør vi fordi det handler om forutsigbarhet for arrangementene, men også for at vi må se hvordan smitteverntiltakene våre fungerer etter hvert.
- 72: Det vi gjør nå er at vi åpner litt opp, må jeg understreke så sterkt jeg kan at dette ikke betyr at vi kan bli mer uforsiktige på andre områder.

- 73: Alle andre tiltak og råd gjelder derfor fremdeles, både knyttet til grupper, størrese og forsamlinger og uteliv.
- 74: De som kan jobbe på hjemmekontor, må fortsatt gjøre det.
- 75: Vi må fortsatt være gode på å holde avstand.
- 76: Vi må fortsatt vaske hendene like ofte og hoste i albukroken - ta alle hygiene- og smitteverntiltakene på alvor.
- 77: Alle som opplever symptomer skal holde seg hjemme.
- 78: Og reglene om karantene og isolasjon må respekteres like strengt som før.
- 79: Hvis vi begynner å bli uforsiktige i hverdagen, kan spredningen av viruset komme ut av kontroll.
- 80: I så fall må vi i stramme inn igjen på tiltakene.
- 81: Vi nordmenn er kjent for vår evne til å ta et skippertak. Men når det gjelder smittevern, nytter det ikke med skippertak.
- 82: Her må vi altså vise utholdenhet i det lange løp.
- 83: Men sammen har vi nådd målet om å slå ned viruset.
- 84: Og sammen skal vi kontrollere det i tiden som kommer.
- 85: Og da kan vi også sammen ta hverdagen tilbake.

Vedlegg 2 – Statsminister Stefan Löfvens taler

Stefan Löfvens innledning ved pressekonferansen 11. Mars 2020

1: Välkomna till den här pressträffen.

2: Sverige har nu fått det första dödsfallet till följd av coronaviruset och jag vil börja med at vända mig till dom anhöriga och uttrycka mitt och regeringens deltagande i sorgen. [00:23]

3: Risken for allmän smittspridning er mycket hög.

4: Världshälsoorganisationen har i kväll klassat coronaviruset som en pandemi.

5: Vi har en mycket allvarlig situation.

6: Sjukdomen er klassade som samhällsfarlig og allmänfarlig av regeringen redan den første februari og sedan det så har arbeidet med at bekjempe smittan varit av högsta prioritet og det er tydeligt at samhället tar sig an det här allvarliga leget tillsammans. [00:52]

7: Våra resurser i hela samhället ska mobiliserats.

8: I en svår situation så står vi samlade.

9: Myndigheternas og helse og sjukvårdens personal arbetar hårt og enträget runt om i vårt land så gör kvinnor og män ovärderliga insatser i kampen mot smittspridningen og for at vårda dom som har blivit sjuka.

10: For det skal dom alla ha et stort tack. [01:20]

11: Underdagen så har jag träffat mina partiledarkollegor og informerat om regeringen og myndigheternas arbete, tagit mot deras medskick og synpunkter.

12: Og jag vil uttrycka min uppskattning for at vi som företrädare for riksdagspartierna håller ihop i denna for landets svåra tid.

13: Det har också hat stor betydelse at det finns en bred enighet i riksdagen om dom åtgärder regeringen foreslår for at hantera den här akute situationen og for at förbereda Sverige på konsekvenser på länger sikt.

14: Regeringen avser naturligtvis at fortsätta stå i löpande kontakt med partierna i Sveriges riksdag. [02:02]

15: Jag har också, tillsammans med finansministern och näringsministern i dag fört samtal med företrädare för näringslivet och fackföreningsrörelsen.

16: Det finns naturligtvis en oro och osäkerhet för det situationen innebär för både löntagare och företag, men det råder också en stark samsyn om att vi ska arbeta tillsammans. [02:26]

17: Tack vare att vi har ordning och reda i våra offentliga finanser så har Sverige de ekonomiska muskler som krävs för att möta smittans konsekvenser.

18: Pengar ska inte och kommer inte att vara ett problem när det gäller att bekämpa den här smittspridningen.

19: Regeringen kunde under det mötet också informera om den extra ändringsbudget som finansministern tillsammans med Miljöpartiet, Centerpartiet och Liberalerna presenterat i dag.

20: Og i korthet så innebär ändringsbudgeten att kommuner och regioner ska kompenseras för extraordinära kostnader, karensdagen slopas, anslaget till smittbärrapenningen höjs, och stöd utgår till företag som drabbas ekonomiskt.

21: Berörda myndigheter ska också stärkas. [03:11]

22: Jag vill understryka att dom åtgärderna som presenteras i ändringsbudgeten inte på något sätt är en slutpunkt.

23: Regeringen är redo att skyndsamt fatta de nödvändiga besluten.

24: Det pågår ett intensivt arbete för att förebygga det i olika sakområden. [3:34]

25: Under ett extrainkallat regeringssammanträde i kväll så fattade regeringen beslut om att begränsa sammankomster med fler än 500 personer.

26: Det här gjordes efter en hemställan från Folkhälsomyndigheten, och regeringen beslutade i enlighet med den hemställan.

27: Regeringen är också framöver redo att fatta de beslut som krävs för att få stopp på smittspridningen och för att hälso- och sjukvården ska få de resurser som krävs.

28: Vi står fast vid att alla nödvändiga resurser står till förfogande. [04:04]

29: Avslutningsvis vill jag uttrycka min empati för alla dom som är oroliga, för sig själva eller kanske för någon man älskar som tillhör en riskgrupp.

- 30: Och jag vil passa på att upprepa uppmaningen: At håll dig uppdaterad, följ myndigheternas råd.
- 31: Om du har luftvägssymtom, gå inte till jobbet.
- 32: Besök aldrig en anhörig på sjukhus eller ett äldreboende.
- 33: Håll en god handhygien, och tänk på att inte utsätta människor i riskgrupper för fara.
[04:41]
- 34: Vi har alla en viktig roll nu, i att begränsa smittspridningen.
- 35: Det är en mycket allvarlig situation.
- 36: Samhället står samlat.
- 37: Vi kommer att agera beslutsamt, men vi är alla medborgare nu ved at ta vårt ansvar.
- 38: Inte bara för sig själv, utan också för varandra och for Sverige.
- 39: Med det så överlämnar jag ordet till socialministern. [05:05]

Stefan Löfvens inledning ved pressekonferansen 31. mars 2020

1: Ja välkomna till den här pressträffen.

2: Det har ju gått 2 månader sedan regeringen förklarade covid 19 som en allmänfarlig och samhällsfarlig sjukdom.

3: Det här viruset slår hårt mot Sverige.

4: Situationen är fortfarande osäker och förloppet kan fortfarande komma att ändras väldigt snabbt.

5: Med stor sannolikhet så kommer det att förvärras innan det blir bättre och dom kommande veckorna blir avgörande.

6: Vi möter det här naturligtvis med hela det samlade samhällets styrka, regering och riksdag och berörda myndigheter har fattat beslut som begränsar och förändrar vardagen för alla svenskar.

7: Allmänna sammankomster med fler än 50 personer förbjudna restauranger har ställt om till att enbart ha bordsservering och utbildning från gymnasiet och uppåt, det bedrivs nu mera på distans.

8: Vi har vidtagit nödvändiga åtgärder för att bromsa smittspridningen, skydda riskgrupper och inte minst säkra resurser till hälso och sjukvården.

9: Och idag så kommer jag presentera ytterligare sådana åtgärder, men.

10: Det som har störst betydelse för hur många som blir sjuka.

11: Hur sjukvården ska klara av den här situationen och ytterst hur många som förlorar livet, det är den insats som var och en av oss gör varje dag

12: det är vår gemensamma förmåga att under lång tid nu härda ut, bita ihop, orka dra sitt strå till stacken, det är det som till slutet faller avgörandet.

13: Så for varje upppoffring som du gör, det ökar möjligheterna för samhället att hantera den här situationen.

14: Så jag vill inskräpa en gång till att varje svensk inte bara har en skyldighet utan en plikt att skydda sig själv i syfte att skydda andra.

- 19: Inför kommande veckor, så kommer jag och vilja återupprepa följande budskap, ställ in resan över påsk.
- 20: Mindre orter runt om i landet, de måste ha resurser för sin befolkning.
- 21: Stanna hemma vid minsta symptom stanna hemma Om du är över 70 år eller tillhör någon annan riskgrupp be om hjälp med att handla eller behöver hjälp med andra ärenden.
- 22: Är också viktigt att vi alla bidrar till att avlasta vården här nu i dagsläget, så den som inte absolut behöver söka vård sök, inte vård och har du barn? Låt dem inte knacka på hos dina grannar för att be om godis under påsk utan.
- 23: Det kommer fler påskar så påskkärringarna får ställa kvasten på parkeringen.
- 24: Under dagen så har jag och Isabella Lövin varit i kontakt med övriga partiledare och tack vare ett gott samarbete så har vi kunnat.
- 25: Under en tid här nu kunna säkra nödvändiga åtgärder för att stärka sjukvården och också se till att rädda både liv och jobb.
- 26: Jag kan konstatera att det fortsatt finns en stark vilja från riksdagens partier att samarbeta och för att Sverige då ska kunna ta sig an den här krisen på ett så bra sätt som möjligt.
- 27: Finansministern har tidigare då redogjort för det ekonomiska läget varslen avlöser varandra.
- 28: Det allvarligt det här är och det kommer att bli en hård tid för både löntagare och företagare runt om i landet.
- 29: Men tack vare starka statsfinanser, så har regeringen också kunnat vidtagit kraftfulla åtgärder för att lindra effekterna för svenska jobb och företag.
- 30: Vi har infört korttidspermittering står på att karensdagen tagit över sjuklöneansvaret ifrån företagen på andra sätt minskat kostnaderna för företag.
- 31: Inte minst så stärker vi nu tillfälligt ersättningen och sänker trösklarna in till a kassan.
- 32: Så trots att vi gör kraftfulla insatser för att rädda så många jobb vi kan så kommer ändå människor att bli arbetslösa och företag inte kan vara kvar och då ska den där tryggheten finnas.
- 33: Det är så vårt samhälle uppbyggt det så vi är organiserade.

34: Så bortom också viktigt att se det bortom den här krisen ur den omedelbara krisen så kommer vårt land att resa sig.

35: Och med det så lämnar jag över ordet till Isabella Lövin varsågod

Vedlegg 3 – Statsminister Mette Frederiksens taler

Mette Frederiksens innledning ved pressekonferansen 11. mars 2020

1. Velkommen til endnu et pressemøde her i Statsministeriet.
2. Det, jeg vil sige i aften, vil få store konsekvenser for alle danskere.
3. Der vil komme svære situationer for rigtig mange borgere.
4. Der bliver brug for, at vi hjælper hinanden.
5. Før jeg når til det, vil jeg indlede om den situation, vi kigger ind i, og baggrunden herfor.
6. Da vi stod her i går, var 157 danskere smittede med corona.
7. I dag har vi 514 dansker der er smittet.
8. Antallet er mere end en ti-dobling siden mandag, hvor tallet var 35 smittede.
9. Corona-virus spreder sig ekstremt hurtigt.
10. Italien er lukket ned.
11. På hospitalerne mangler der respiratorer og personale.
12. Jeg vil gerne understrege: Det er ikke et skræmmebillede.
13. Det er ikke et fantasifuldt udtænkt fremtidsscenario.
14. Det er virkeligheden i et land, som de fleste af os kender.
15. Hvor mange har været på ferie.
16. Et land i Europa.
17. I vores del af verden.
18. Vi har som myndigheder, borgere og som land lige nu én opgave, der er vigtigere end alle andre:
19. Vi skal undgå, at for mange danskere bliver smittet på én gang.
20. Som det er sket i Italien.
21. Det går allerede hurtigt herhjemme. Det går for hurtigt nu.
22. Derfor intensiverer myndighederne indsatsen for at afbøde og forsinke smitten i Danmark.
23. Jeg vil gerne igen understrege, at vi har en meget stor forpligtelse til især at hjælpe de svageste i vores samfund, dem, der er mest sårbare over for sygdommen, mennesker med kroniske sygdom, kræftpatienter, og ældre.
24. Af hensyn til dem må smitten ikke sprede sig.

25. Hvis mange bliver smittet, kan kapaciteten på landets intensivafdelinger ikke følge med.
26. Sundhedspersonalet kan heller ikke følge med.
27. Ikke kun fordi sygehusene kan blive overbelastede af kritisk syge mennesker.
28. Men også fordi en del af plejepersonalet selv kan blive syge eller blive sendt i karantæne.
29. Det er den situation, og det er de situationer, vi skal gøre alt, hvad vi kan for at undgå.
30. Vi har bevæget os nu, videre mod den næste fase i epidemien.
31. Hvor smitten ikke kun kommer fra dem, der har været ude at rejse.
32. Men hvor vi også er begyndt at smitte hinanden i Danmark.
33. Derfor skal vi tage stærkere midler i brug for at hindre smittespredning.
34. Det kan kun lykkes, hvis alle gør det. Og alles adfærd – alles adfærd bliver helt afgørende.
35. Og derfor må alle nu være klar over situationens alvor.
36. Den sundhedsfaglige smitteanalyse er, at der er én ting, der virker mod smitte.
37. Og det er, at vi mennesker ikke omgås hinanden for meget.
38. Vi skal stå sammen.
39. Vi skal passe på hinanden.
40. Men vi skal gøre det på en anden måde, end vi plejer.
41. Vi plejer som danskere at søge fællesskabet ved at være tæt med hinanden.
42. Nu skal vi stå sammen ved at holde afstand til hinanden.
43. Vi får brug for samfundssind.
44. Vi får brug for hjælpsomhed.
45. Jeg vil gerne sige tak til alle borgere, virksomheder, frivillige organisationer, arrangører, – alle, der indtil nu har vist, at det er præcis det, vi har i Danmark – samfundssind.
46. Det får vi brug for i de kommende uger. (3:51)
47. Og det er vores klare overbevisning, at vi skal hellere handle i dag, end fortryde i morgen.
48. Vi skal sætte ind, hvor det virker.
49. Der hvor smitten spredes mest.
50. Og det er dér, hvor mange mennesker forsamler sig.
51. Der hvor mange mennesker er samlet.

52. Daginstitutioner, skoler, uddannelsesinstitutioner, aktivitetstilbud, arrangementer. I den kollektive trafik.
53. Derfor er myndighedernes anbefaling, at vi lukker ned for al unødvendig aktivitet på de områder i en periode. Vi anlægger med andre ord et forsigtighedsprincip.
54. Derfor tager myndighederne nu følgende skridt:
55. Elever og studerende på alle uddannelsesinstitutioner sendes hjem nu.
56. Og foreløbigt to uger fra fredag.
57. Elever og studerende på alle uddannelsesinstitutioner.
58. Alle indendørs kulturinstitutioner, biblioteker og fritidstilbud med videre lukker nu.
59. Og foreløbigt to uger fra fredag.
60. Alle private institutioner, frivillige foreninger, trossamfund opfordres kraftigt til at gøre det samme.
61. Alle offentligt ansatte, der ikke varetager kritiske funktioner, sendes hjem fra arbejde fra fredag og foreløbigt to uger fram.
62. Det vil ske på den måde, at alle offentlige arbejdsgivere opfordres kraftigt til at sende flest muligt medarbejdere hjem nu.
63. Flere er allerede gået i gang.
64. Alle offentligt ansatte, der varetager en kritisk funktion, skal blive på arbejde.
65. Andre skal hjem.
66. Dem, der bliver sendt hjem, skal selvfølgelig, så vidt det er muligt arbejde hjemmefra.
67. Men alle hjemsendte vil få løn i den offentlige sektor.
68. De, der ikke kan sendes hjem, er blandt andet, og jeg siger blandt andet, personale i sundhedssektoren, ældresektoren, politiet og mennesker, der arbejder med socialt udsatte.
69. Lige præcis jer har vi brug for mere end nogensinde i den kommende tid.
70. Alle private arbejdsgivere opfordres kraftigt til at sikre, at flest muligt af jeres medarbejdere også kan arbejde hjemmefra. At der afspadseres eller afholdes ferie om muligt.
71. Vi skal minimere aktiviteten mest muligt.
72. Men uden at sætte Danmark i stå.
73. Og vi skal ikke kaste Danmark ud i en økonomisk krise.
74. Så vi vælger ændringer i den offentlige sektor for at understøtte, at den private sektor kan fortsætte bedst muligt i længst mulig tid.
75. Og alle vi andre skal selvfølgelig kunne købe varer i butikkerne.

76. Der skal produceres, der skal transporteres og der skal sælges varer.
77. Og jeg gerne understrege: Vi står ikke i en fødevarekrise.
78. Der er ingen grund til at hamstre rugbrød og toiletpapir.
79. Heller ikke i morgen.
80. Der kommer mere.
81. Alle skoler og dagtilbud lukkes fra på mandag og to uger frem.
82. Jeg vil opfordre alle forældre og familier, der allerede i morgen kan holde børnene hjemme til at gøre det. Så vi får en gradvis indfasning.
83. Hvordan skal børnefamilierne klare det her? Først og fremmest skal vi hjælpe hinanden.
84. Og jeg vil opfordre til at familierne allerede taler med hinanden om, hvordan man måske kan arbejde forskudt.
85. Indrette sig på mest fleksibel måde.
86. Naboer, venner, familier bliver nødt til at hjælpe hinanden.
87. Og også hjælpe med at passe hinandens børn.
88. Skoler og institutioner vil blive holdt åbne til de forældre, der ikke kan finde en anden løsning.
89. Og vil også blive holdt åbne til børn af de forældre, der ikke kan finde en anden løsning, og som varetager en af de kritiske funktioner i vores samfund.
90. Hvis man ikke har andre muligheder, og vi lever jo i meget forskellige familiesituationer, jeg tænker her også på nogle af vores enlige forsørgere, så møder man op med sit barn, og så finder vi en løsning på det – ude på den enkelte skole og ude på den enkelte daginstitution.
91. Det er ikke farligt at gå i skole.
92. Men der er en smitterisiko, når man er mange børn samlet.
93. Og der vil også komme ordninger for de forældre, som jeg sagde før, som bliver nødt til møde ind på arbejde fordi man varetager en af de kritiske funktioner.
94. Alt det her, kan jeg lige så godt sige nu, kommer ikke til at ikke være på plads fra dag ét.
95. Derfor appellerer jeg allerede nu også til tålmodighed.
96. Det er store forandringer, vi kigger ind i.
97. Det næste jeg vil fremhæve det er at vi skal begrænse anvendelse af den kollektive trafik.

98. Vi er i gang med, at udbyderne tager de nødvendige initiativer for at sikre, at passagerer ikke står for tæt.
99. Det er begyndt at virke.
100. Det har vi kunnet se i dag.
101. Nu kommer der yderligere til.
102. Der indføres pladsbilletkrav hos DSB på alle afgang på regional-, intercity og lyntog.
103. Sygehuse og plejehjem opfordres til at begrænse besøgende.
104. Med øjeblikkelig virkning.
105. Det er vigtigt, at alle pårørende respekterer det.
106. Myndighederne har på et tidligere tidspunkt opfordret til, at man ikke samles mere end 1.000 mennesker.
107. Nu lyder opfordringen herfra, at man ikke samler flere end 100 mennesker indendørs.
108. Og til at natklubber, diskoteker, værtshuse mv. holder lukket i en periode.
109. Vi har ikke hjemmel til at forbyde det, som lovgivningen er i dag.
110. Men vi kommer til at bede Folketinget om at vedtage hastelovgivning allerede i morgen, og fra starten af næste uge udstedes der derfor et egentligt forbud.
111. Alle de drastiske ting, jeg har nævnt betyder, at vi danskere kommer til at se mindre til hinanden i de kommende uger.
112. I første omgang i to uger.
113. Derudover skærper Udenrigsministeriet igen rejsevejledningerne.
114. Der er allerede en række lande og områder, man ikke skal rejse til.
115. Det er Norditalien, Iran samt en række specifikke områder i Kina, Sydkorea, Østrig.
116. Nu bliver en række lande og regioner tilføjet listen.
117. Derudover overvejer vi også i regeringen muligheden for at indføre yderligere restriktioner ved indrejse i Danmark.
118. Det kan fx være tvungen helbredsundersøgelse, før man må komme ind i Danmark.
119. Alt det her tilsammen, kommer til at få kæmpe konsekvenser.
120. Kæmpe konsekvenser.
121. Men vores vurdering er at alternativet kan blive langt værre.
122. Det håber jeg der vil være forståelse for.

123. Det føler jeg mig nu også overbevist om, at der vil være forståelse for. (11:33)
124. Under normale omstændigheder vil en regering ikke fremlægge så indgribende meldinger og foranstaltninger uden at have alle løsninger klar for de mange berørte danskere.
125. Men vi står i en ekstraordinær situation.
126. Og jeg vil sige fuldstændig ærligt til her alle sammen:
127. Det her kommer til at rejse mange spørgsmål. Relevante spørgsmål.
128. Og hverken jeg eller myndighederne kommer til at kunne svare på dem alle sammen endnu.
129. Jeg vil også sige helt ærligt: At Vi kommer ikke igennem det her som land uden at det har omkostninger.
130. Virksomheder kommer til at opleve tab.
131. Der er nogen, der vil komme til at miste deres arbejde. Desværre.
132. Regeringen vil fortsat gøre, hvad vi kan for at afbøde konsekvenserne både for virksomheder og lønmodtagere.
133. Og vi er i dialog, tæt dialog, med arbejdsmarkedets parter om, hvordan vi gør det bedst.
134. Jeg vil derudover kraftigt opfordre alle sårbare borgere til at blive hjemme.
135. Dem, som corona kan ramme særligt hårdt.
136. Jeg ved godt, jeg har sagt det før. Jeg siger det igen i aften:
137. Alle, der er raske og ikke selv føler sig udsatte, vi har et kæmpe ansvar for de mest udsatte i vores samfund.
138. Jeg hører mange steder fra, om måder at organisere sig på.
139. naboen køber ind.
140. Man laver mad til hinanden.
141. Man holder øje og er opmærksom.
142. Lad os nu vise, at vi kan det alle sammen, når det for alvor gælder.
143. Og det er dér, vi er.
144. Rigtig mange mennesker udviser et fantastisk samfundssind.
145. Det skal i blive med at gøre.
146. For det er det, der fungerer.
147. Meget af løsningen på det, vi står overfor, hviler på danskernes skuldre.
148. Jeg vil også gerne sige tak for et godt samarbejde med Folketingets partier.

149. Jeg har igen her til aften holdt møde med partilederne og Folketingets formand om hastelovgivning på en række områder.
150. Der er fuld opbakning til, at vi går i gang med det for at sikre at vi har de nødvendige redskaber, for eksempel på epidemilov og anden lovgivning.
151. Til sidst vil jeg også nævne, at jeg selv har gået min kalender igennem.
152. Jeg vil ikke selv deltage i udadvendte aktiviteter i de næste 14 dage.
153. Det samme kommer til at gælde for regeringens ministre.
154. Når vi holder møder i Statsministeriet nu sidder vi på hver anden stol.
155. Ligesom her til pressemødet i dag.
156. Det er måske små ting.
157. Men det er også summen af de små ting, der er en del af løsningen.
158. Og nu har jeg talt om nogen af de små ting.
159. Det, jeg, beder danskerne om samlet set i dag, sammen med myndighederne, er store ting. indgribende.
160. Vi gør det, fordi vi forventer at det har effekt.
161. Vi skal ikke gå i panik, men vi skal hjælpe hinanden.
162. Vise overskud – tænke på andre.
163. Særligt på dem, der er udsatte.
164. Jeg vil også gerne allerede nu takke alle de medarbejdere sundhedsvæsenet, som er i gang med at yde kæmpe indsats.
165. Både den indsats, vi allerede har set, men i lige så høj grad den indsats, vi får behov for i den kommende tid.
166. Jeg ved godt, det her er en lang indledning på et pressemøde.
167. Det er store forandringer vi kommer til at se, og jeg tror vi skal være ærlige over for hinanden og sige, at det bliver hårdt.
168. Situationen kommer til at stille store krav til os alle sammen.
169. Og det kommer selvfølgelig til især at stille store krav til sundhedspersonalet ude på intensivafdelinger og højrisikostuer, og dem er er i kontakt med dem der måtte blive patienter.
170. Vi får meget, meget brug for jer i den kommende tid.
171. Jeg vil også sige til hele den danske befolkning, at vi står på ubetrådt land, i den situation vi står i.
172. Vi har ikke prøvet det før.
173. Kommer vi til at begå fejl?

174. Ja, det gør vi
175. Kommer jeg til at begå fejl som statsminister?
176. Ja, det gør jeg
177. Og vi kommer til også i en række sammenhænge at bede om tålmodighed.
178. Vi kan ikke svare på alle spørgsmål nu.
179. Vi bestræber os på at svare på alle spørgsmål så hurtigt det overhodet kan lade sig gøre.
180. Og derfor vil der også i morgen være pressemøde med en række ressortministrene, hvor der vil være mulighed for at stille de mange opklarende og også mere tekniske spørgsmål, som jeg ved kommer til at være fra mange sider.
181. Og allerede i dag kan jeg også varsko om, at selvom det her er de mest indgribende foranstaltninger der er truffet endnu, hvad angår coronavirus, så betragter vi det herfra ikke som udtømmende liste.
182. Og det betyder, at der kan komme yderligere initiativer.
183. Vi er der nu, hvor vi skal gøre alt hvad vi kan, for at passe på Danmark.
184. Og det håber jeg på alle stores opbakning til. [16:46]

Mette Frederiksens innledning ved pressekonferansen 6. april 2020

1. Velkommen til pressemøde her i Statsministeriet.
2. De seneste pressemøder, vi har holdt, har ikke ligefrem været korte.
3. Og det bliver det her heller ikke, for har ganske meget vi gerne vil sige i aften.
4. Da jeg stod her for en uge siden, indgik vi en aftale.
5. Hver og én af os.
6. Hvis tallene for indlæggelser med corona fortsat gik den rigtige vej, og hvis alle fortsat holdt afstand, så kunne vi begynde at åbne Danmark igen efter påske.
7. Gradvist forsigtigt og kontrolleret. [0:40]
8. Hvordan ser det ud nu, en uge senere?
9. Først tallene: 503 patienter er indlagt, heraf er 139 på intensiv.
10. Det er en stabil udvikling.
11. 187 danskere er desværre afgået ved døden.
12. Hvert eneste dødsfald er en tragedie, og mine tanker og medfølelse går til jer efterladte.
13. Det her er alvorligt. [1:13]
14. Men tallene for indlæggelser går stadig den rigtige vej.
15. Det er vigtigt i den forbindelse at huske på, at de tal, vi ser i dag, er resultatet af den ansvarlighed, vi danskere udviste for tre til fire uger siden.
16. Der er en forsinkelse fra, at man bliver smittet og eventuelt indlagt.
17. Tilsvarende vil den måde, vi opfører os på nu, først begynde at vise sig i tallene om tre til fire uger. [1:45]
18. Coronavirussen spreder sig hurtigt, men den rammer vores kroppe langsomt.
19. Og der kan gå lang tid fra smitte til symptomer.
20. Det gør den her sygdom ekstra lumsk.
21. For den kan så at sige lokke os i en fælde som samfund.
22. Få os til at tro, at vi har styr på det.
23. Gøre os uforsigtige, så sygdommen igen får plads til at blusse op. [2:20]
24. Og derfor bekymrer det os dybt, når vi hører eksempler på, at der er nogen, der er begyndt at tage det hele lidt mere afslappet.
25. Planlægger påskefrokoster.
26. Tager hele familien med ud at handle.
27. Samles lidt flere end for få uger siden.

28. Og glemmer – eller lader være med – at holde afstand til hinanden. [2:41]
29. Et lille skred i vores atfærd som individer kan få alvorlig betydning for hele vores fællesskab.
30. Og vi har aldrig som mennesker og samfund og borgere, været mere afhængige af hinanden, end vi er i den her tid.
31. Vores fælles fremtid bestemmes lige nu af de handlinger, vi hver især udviser; hvordan vi omgås hinanden.
32. Og alle må tage det ansvar på egne skuldre. [3:15]
33. Vi skal stå sammen ved at holde afstand.
34. Og det er hele Danmark der skal bære byrden.
35. Jeg ved godt, at for mange mennesker har hverdagen mistet sin sammenhæng.
36. Vores almindelige rytmer er blevet brudt.
37. Og ensomheden hos mange vokser.
38. Og det samme gør ønsket om at komme tilbage.
39. Tilbage til hverdagen.
40. Og sådan tror jeg faktisk, at vi alle sammen har det.
41. Ikke mindst alle jer, hvis job, forretning og livsgrundlag er i fare. [3:47]
42. Den her sygdom, den trækker lange spor.
43. Men når har vi indtil videre ved en fælles kraftanstrengelse har undgået den ulykkelige virkelighed, som vi ser andre steder; ligpøser i lastbiler, patienter på gangene, et sundhedsvæsen i sammenbrud.
44. Det, der er den røde kurve, som sundhedsministeren har fortalt os om. [4:21]
45. Når vi har undgået det, så er det, fordi at mange af os har gjort det rigtige.
46. Coronavirus skelner ikke mellem en italiener, en amerikaner eller en dansker.
47. Og den eneste grund til, at vi ikke har samme ulykke her, det er jo fordi vi har handlet tidligt.
48. På den måde har vi ramt den grønne kurve på figuren.
49. Den grønne kurve, hvor sundhedsvæsnet kan følge med, og hvor der er en sygeseng og en respirator til alle, der behøver det. [4:55]
50. Sådan bliver det kun ved med at være, hvis vi bliver ved.
51. Og vi kan ikke tage noget som helst for givet.
52. Og samtidig med den her indsats, så skal vi også holde liv i vores samfund, i økonomien og i resten af sundhedsvæsnet. [6:01]
53. Derfor vil vi i dag præsentere den første forsigtige fase i en genåbning af Danmark.

54. En genåbning, som forudsætter, at tallene er stabile, at vores adfærd er ansvarlig – og det gælder for alle.
55. Ikke kun i den næste uge, men i lang tid fremover.
56. Hvis vi kan se i løbet af påsken, at tingene begynder at skride, at vi ikke længere løfter ansvaret, så er min besked meget klar:
57. Så kommer vi ikke til efter påske at genåbne Danmark igen.
58. Og jeg forstår godt alle jer, der under alle omstændigheder er bekymrede for, om smitten igen vil tage fart.
59. Og som spørger: Er det her en postgang for tidligt?
60. Jeg forstår omvendt også godt jer, der er utålmodige for at komme i gang.
61. Som spørger: Går det her ikke alt for langsomt? [6:24]
62. Svaret er, at hvis vi skal have en chance for at genåbne Danmark, forsigtigt og kontrolleret, så skal vi finde en hårfin balance.
63. Pragmatisk, realistisk og ansvarlig.
64. Netop dét, vi plejer at gøre her i Danmark.
65. Det bliver måske i virkeligheden lidt som at gå på line.
66. Står vi stille undervejs kan vi falde.
67. Går vi for hurtigt, kan det gå galt.
68. Og derfor må vi tage ét forsigtigt skridt ad gangen. [7:02]
69. Og vi ved ikke endnu, hvornår vi har fast grund under fødderne.
70. Hvis vi vidste det, så ville det hele være nemmere at overskue og holde ud.
71. Men sådan er det ikke.
72. Åbner vi Danmark for hurtigt igen, så risikerer vi, at smitten stiger så voldsomt, at vi må lukke ned igen.
73. Det må ikke ske.
74. For det vil gå hård ud over både folkesundheden og økonomien.
75. Hvis vi tager to skridt frem og så må gå ét tilbage. [7:36]
76. Men åbner vi for sent, så kan det også få alvorlige konsekvenser.
77. For beskæftigelsen og for erhvervslivet.
78. Og sådan set også for sundheden.
79. Når sundhedsvæsenet lige nu er meget fokuseret på corona, og andre operationer og behandlinger bliver udskudt, og borgere der ikke længere henvender sig til egen læge, så risikerer vi at der er mange andre patienter, der kommer i klemme. [8:03]
80. Derfor skal vi åbne op for at noget af den anden aktivitet i sundhedsvæsenet igen.

81. Den åbning, gradvise og kontrollerede åbning, vi præsenterer i dag, er baseret på myndighedernes faglige vurdering.
82. Og sundhedsmyndighedernes budskab er, at det både er hensigtsmæssigt og forsvarligt at påbegynde en kontrolleret åbning. [8:30]
83. Men det er på én betingelse: At alle – alle – fortsætter med at holde afstand, vaske hænder og undgå at mødes med for mange mennesker.
84. Det er den helt afgørende forudsætning.
85. Hvis vi gør det, og hvis vi i fællesskab formår at holde tallene stabile, så vil regeringen fra onsdag den 15. april begynde at åbne landets vuggestuer, børnehaver, fritidsordninger og skoleklasser for de mindste klasser igen. [9:02]
86. Det gælder klassetrinnene fra 0. til 5. klasse.
87. Lige nu arbejder mange offentlig ansatte hjemme.
88. Det skal I blive ved med, også efter påske.
89. En del privatansatte arbejder også hjemme.
90. Det er en god idé at blive ved med dét der, hvor det kan lade sig gøre.
91. Men vi vil også gå i dialog med både lønmodtagere og erhvervsorganisationer om, hvordan privatansatte, der lige nu arbejder hjemmefra, kan møde på arbejde igen forudsat, at det foregår fuldt sundhedsfag forsvarligt. [9:47]
92. Åbningen af institutioner og skoler for de mindste betyder, at der er nogle flere forældre der får noget arbejdsro derhjemme.
93. Det er det brug for.
94. Det har vi alle brug for fordi der er mange opgaver, der står i kø.
95. Vi ved selvfølgelig godt, at små børn i vuggestuer og børnehaver ikke kan holde så meget afstand som vi andre. [10:14]
96. Og jeg forstår godt, at der vil være både forældre og pædagoger og skolelærere, som kan være bekymrede for at blive smittet.
97. Og derfor vil der gælde en række sundhedsfaglige regler, når åbningen skal tilrettelægges lokalt.
98. Børn og voksne skal være ude, så meget det overhovedet kan lade sig gøre.
99. Indenfor skal det være mere afstand mellem børnene. [10:35]
100. Der skal gøres grundigere rent.
101. Og er børn og voksne det mindste syge, så skal man blive hjemme.
102. Rammerne for det her og hygiejnen skal være på plads, før den enkelte skole og institution kan åbne op.

103. Og præcis, hvordan genåbningen vil være på jeres skole og jeres institution, skal sundhedsmyndighederne, kommunerne, lederne og medarbejderne nu finde ud af i fællesskab. [11:06]
104. Det er jer, der konkret nu skal løfte en rigtig stor opgave på kort tid.
105. Det bliver svært, men vi har beget stor tillid til jer.
106. Og jeg vil bede alle andre om at udvise både tålmodighed og forståelse.
107. Og vide, at når vuggestuen og skolen åbner op, så er der ikke noget, der er, som det var før corona. [11:35]
108. Det er i det hele taget meget, der ikke bliver som før.
109. Hverdagen kommer ikke tilbage i vores samfund foreløbig.
110. Og vi skal leve med mange restriktioner mange måneder endnu.
111. Og vi skal måske for altid vænne os til at omgås hinanden på nye måder.
112. Det, vi er blevet gode til nu, med at vaske hænder, hoste i ærmet og blive hjemme, hvis vi er det mindste syge, det skal vi blive ved med. [12:01]
113. Og budskabet fra myndighederne er klart: Hvis vi skal være helt sikre på, at vi kan blive ved med at have sygdommen under kontrol, før vi åbner op flere steder, i en kommende fase, så skal vi blive ved med at passe særligt godt på de ældre og de sårbare grupper.
114. Og eksperterne skal bruge tid, før de kan se, hvad ændringerne kommer til at have af betydning, for coronaen har forsinkelse.
115. Forudsætningen for, at vi kan åbne et sted nu, er, at vil gængæld må forlænge lukningen af Danmark andre steder. [12:45]
116. Regeringen forlænger derfor følgende restriktioner foreløbig i ca. fire uger, frem til den 10. maj:
117. Vi må maksimalt stadigvæk være 10 personer samlet på ét sted
118. Grænserne vil fortsat være lukkede, så vi skærmer os fra smitte udefra.
119. Og derfor er vi også i gang med nu at se på, hvordan vi kan minimere, den risiko der kan være, når folk rejser til Danmark for at arbejde.
120. Og de skærpede rejsevejledninger til resten af verden forlænges tilsvarende.
121. Alle i elever fra 6. til 10. klassetrin, I skal stadig gå i skole hjemmefra.
122. Og det gælder også foreløbigt frem til 10. maj.
123. Det kommer også til at gælde for efterskolerne og for de frie fagskoler.
124. Og der bliver desværre ingen afsluttende eksamener i folkeskolen i år.

125. For dem der skulle have været til eksamen, vil den seneste årskarakter blive gjort til prøvekarakteren.
126. Jeg ved godt, det for mange er en trist besked.
127. For rigtig mange unge ønsker sig selvfølgelig en almindelig afslutning på skoleåret.
128. Og i øvrigt på en lang skoletid. [14:06]
129. I unge, der står over for at afslutte en ungdomsuddannelse; det kan være på HF, det kan være på erhvervsskolen, på gymnasiet eller på sundhedsuddannelserne:
130. Regeringens forslag er at I skal have lov til at gå til en eksamen på en anden og begrænset måde.
131. De videregående uddannelser, kirker, biblioteker, foreningslivet, biografer – alt det, der er lukket i dag, det vil stadigvæk være lukket.
132. Det samme gælder for storcentrene. [14:39]
133. Og jeg ved godt, det her er en hård tid.
134. Bl.a. for de små erhvervsdrivende som frisører, massører, cafeer, barer, restauranter og andre steder, hvor den tætte kontakt ikke kan undgås.
135. I vil heller ikke kunne åbne nu.
136. Men hvis vi lykkes med den her allerførste fase af åbningen, så vil det være en prioritet for os at se på, om ikke det kan lade sig gøre at lempe restriktionerne for nogle af jer ved den næste fase. [15:09]
137. Det her siger jeg også som en besked til bankerne: Mange af jer har taget ansvar i denne her situation.
138. Givet en kassekredit, aflyst udbytter.
139. Tak for det.
140. Men det gælder ikke for alle.
141. Og der er for mange eksempler på små erhvervsdrivende, som har svært ved at få den nødvendige kredit, eller som bliver budt på nogle alt for høje renter.
142. Den går ikke i den her situation. [15:38]
143. Én ting er kredit i banken.
144. Noget andet er huslejen.
145. Også her har vi brug for noget hjælpsomhed.
146. Derfor en direkte appel til de store udlejningsvirksomheder om, at I også udviser samfundssind.
147. Udskyd huslejerne.

148. Og vi borgere, vi må prøve at gøre, hvad vi kan for at hjælpe de lokale butikker og virksomheder der, hvor vi bor og er. [16:03]
149. Hvis du har overskud til det, overvej at købe noget takeaway, måske et gavekort.
150. Hjælp med at holde hjulene i gang lokalt.
151. Kun ved en fælles indsats kan vi afbøde nogle av de alvorlige konsekvenser, der er for lønmodtagerne og erhvervslivet. [16:24]
152. Og til alle jer, der har arbejdet hårdt med at planlægge festivaller, markeder og andre store begivenheder hen over sommeren, har jeg desværre også en alvorlig melding: Forbuddet mod de store forsamlinger fastholdes til og med august.
153. Jeg ved, det er en træls besked at få.
154. I er rigtigt mange ildsjæle, der har slidt og slæbt for at få de her fantastiske arrangementer på benene. [16:56]
155. Arrangementer, hvor danskerne jo normalt samles, glædes og nyder livet.
156. Vi kigger nu på om hjælpepakkerne dækker bredt nok, også i forhold til jer.
157. Folketinget har allerede vedtaget historiske hjælpepakker.
158. Næsten 300 mia. kroner.
159. Sammen med partierne vil vi nu drøfte, om vi kan forbedre de pakker endnu mere. [17:24]
160. Det gælder også i forhold til liberale erhverv og de små og mellemstore virksomheder.
161. Og alle gode forslag er velkomne.
162. Venstre har feks forslået, at de virksomheder, der lige nu får penge af statskassen samtidig forpligtes til ikke at udbetale udbytte til deres aktionærer.
163. Det er et godt forslag.
164. Men uanset, hvor meget vi gør i Danmark, så har det og så får det en kæmpe stor betydning, hvad der sker i resten af verden. [17:53]
165. I USA, verdens største økonomi, har 10 mio. amerikanere nu meldt sig arbejdsløse.
166. Det er mange, mange flere end under finanskrisen.
167. Omkring 750 000 danske arbejdspladser afhænger direkte af vores eksport til andre lande.
168. Og når resten av verden lukker ned, så rammer det Danmark hårdt. [18:20]
169. Men alt det vi selv kan gøre, det skal vi gøre.

170. Når vi nu kan begynde en forsigtig åbning, så skyldes det også, at myndighederne har udvidet omfanget af test markant.
171. Så vi kan følge udviklingen tættere og reagere hurtigere.
172. Det er myndighedernes plan at teste endnu flere, bl.a. personale, der står i frontlinjen, så vi ved, hvem der kan komme på arbejde. [18:50]
173. Flere test skal i fremtiden også afklare hvem der har haft sygdommen, for at finde ud af, hvor mange, der er blevet immune.
174. Det vil også hjælpe på, at flere kan få lov til f.eks. at besøge den svage pårørende.
175. Og I, der kæmper i frontlinjen, hvad enten det er på ældreområdet, på socialområdet eller inden for sundheden, I skal selvfølgelig have det rette udstyr.
176. Og det er et problem, at alle ikke kan få det nu. [19:19]
177. Der arbejdes hårdt på at skaffe flere masker og andre værnemidler, som vi både mangler i Danmark, men også i mange andre lande.
178. Jeg har i dag orienteret Folketingets partier om den åbningsplan, som regeringen har tilrettelagt på baggrund af myndighedernes anbefaling.
179. Og samtidig har jeg aftalt med Folketingets partier, at vi indleder nogle forhandlinger i fem spor. [19:41]
180. Nogle af dem er allerede i gang.
181. Om hjælp til kultur- og foreningslivet.
182. Om indsatsen i forhold til socialt udsatte og dem, der arbejder med dem.
183. Om eksamenerne og deres præcise tilrettelæggelse på ungdomsuddannelserne.
184. Om sundhedsvæsenet og de pukler, der desværre opstår. [20:07]
185. Og ikke mindst om at forbedre og udvide de økonomiske hjælpepakker.
186. En åbning af Danmark vil ske samtidig med, at sygdommen stadigvæk raser.
187. Og vi vil se ind i det paradoks, at stadig flere danskere vil blive smittet, flere vil blive indlagt, og flere vil desværre også dø.
188. Alt det her, indtil der bliver fundet en effektiv behandling eller vaccine.
189. Og indtil den dag måtte oprinde, så skal vi i Danmark gøre, hvad vi kan for at blive på den grønne kurve.
190. Finde balancen, så sundhedsvæsenet kan blive ved at følge med.
191. Og så Danmark kan komme godt igennem. [20:54]
192. Den grønne kurve er, som I ved, ikke lige så stejl som den røde kurve.
193. Men det er stadig en kurve, vi skal igennem.

194. Og derfor vil jeg slutte af med at sige det aller, allervigtigste:
195. Alt det, jeg har sagt i dag, det findes lige nu kun på papir.
196. Og det er stadig kun en mulighed.
197. For det er op til hver enkelt af os – dig og mig og alle de andre – om det, der er sagt i dag, overhodet skal blive til virkelighed. [21:33]
198. Og det bliver kun til virkelighed, hvis alle danskere bliver ved med at passe både godt på de andre og sig selv i den her coronatid.
199. Da vi lukkede Danmark ned, da sagde vi fra regeringen, at vi hellere ville gå et skridt for langt end et skridt for kort.
200. Når vi nu skal i gang med stille og roligt at åbne Danmark op, så er det omvendt:
201. Så vil vi hellere tage et skridt for kort end for langt. [22:05]
202. Og alt – alt- afhænger af din adærd, min adfærd, vores adfærd.
203. I første omgang henover påsken.
204. Men også i tiden efter.
205. Og det gælder alle steder.
206. Privat og offentligt i vores samfund.
207. Vi bliver nødt til at stå sammen med hinanden om at holde afstand.
208. Det gjaldt, da vi lukkede.
209. Det gælder også nu, hvor vi forsigtigt skal begynde at åbne op.
210. Vi har ikke selv valgt coronaen, men vi vælger selv vores modsvar.
211. Det er det, det hele handler om.